

tribuna

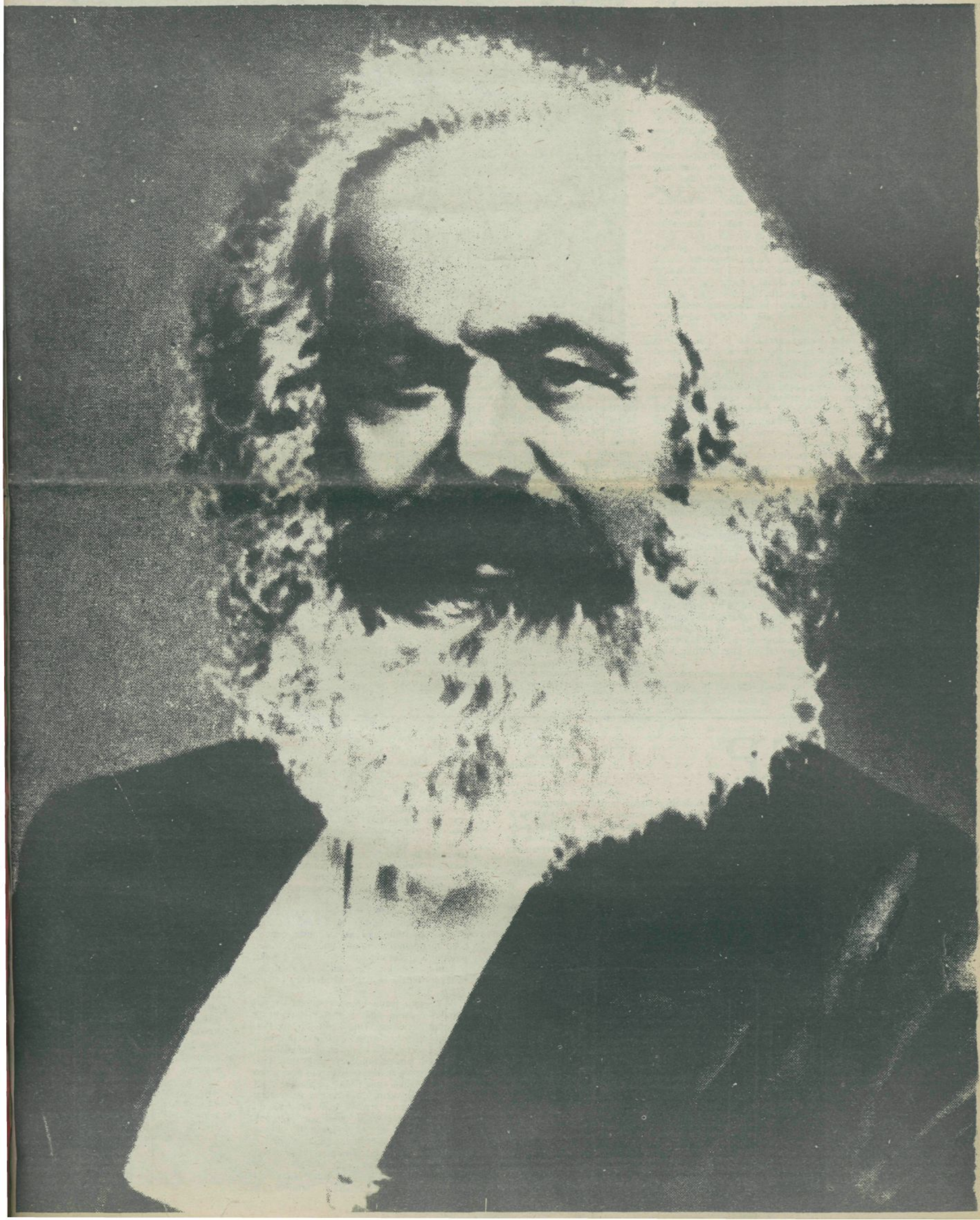
LJUBLJANA, letnik XXIX,

17. marec 1980,

številka 13

STUDENTSKI ČASOPIS

cena 3 din

USMERJENO IZOBRAŽEVANJE

RAZPRAVE O PREDLOGU ZAKONA O USMERJENEM IZOBRAŽEVANJU NAJ TOREJ NE BI BILO ?

Univerzitetna konferenca ZSMS Ljubljana je vseskozi aktivno sodelovala v javni razpravi o reformi vzgojno izobraževalnega sistema. Bila je ena najbolj aktivnih konferenc, kljub temu, da je njena komisija za vodenje javne razprave na univerzi Edvarda Kardelja v Ljubljani, to razpravo ocenila kot ne dovolj široko, preveč formalistično in površno, predvsem, ko gre za nekatere po navadi neaktivne osnove organizacije. Brez pretiravanja lahko zapišemo, da sta od pičlih nekaj občinskih konferenc, ki so posredovale svoje pripombe in predloge na osnutek zakona o usmerjenem izobraževanju na komisijo za vzgojo in izobraževanje pri RK ZSMS, najkvalitetnejšo, sistematično in organizirano razpravo imeli samo obe univerzitetni konferenci ZSMS, tista v Mariboru in ljubljanska. Tudi sicer so v tej razpravi najaktivnejše sodelovale organizacije ZSMS v šolah, medtem ko iz delovnih organizacij, to sklepamo iz poslanih pripomb in predlogov na RK ZSMS, skorajda ni bilo odziva.

UK ZSMS Ljubljana je z namenom organizirati kvalitetno javno razpravo organizirala dva seminarja na katerih so sodelovali strokovnjaki, katerih delo se je tako ali drugače pokrivalo z načrtovano reformo vzgoje in izobraževanja. Prvi seminar je bil v Izoli, drugi pa v Portorožu. Udeleženci na teh seminarjih so kasneje organizirali javno razpravo s čimer je bil namen seminarja upravičen. Vsa ta sredstva, ki mimogrede rečeno, niso bila skromna, so bila porabljena z enim samim namenom: aktivirati ZSMS na univerzi tako, da se bo aktivno vključila v vse faze sprejemanja zakona o usmerjenem izobraževanju! To je bila ena najuspešnejših akcij ZSMS na univerzi v zadnjih nekaj letih in lahko zapišemo, da je bila to dejanska prekretnica v njenem delu. V tej akciji so prvič po dolgem času aktivno sodelovale osnovne organizacije, ki so se prek svojih delegatov povezovale v univerzitetno konferenco ZSMS. Vsak očitek o foramskem delu je tu izmišljen. To je bila in tudi je akcija v kateri so se odnosi študentskega časopisa Tribuna in izdajatelja dokončno uredili, tako, da UK ZSMS skupaj s Tribuno predstavlja realno materialno silo, ki ni nepomembna le v informiranju ampak predvsem v formiranju zahtev študentov in članstva ZSMS.

Na univerzi prav sedaj poteka akcija za še bolj aktivno univerzitetno organizacijo ZSM in ena od prvih nalog, ki čakajo to organizacijo je prav javna razprava o predlogu zakona o usmerjenem izobraževanju. Predsedstvo UK ZSMS in komisija za vodenje javne razprave sta takoj po tem, ko je izšel predlog zakona, poslala vsem osnovnim organizacijam po nekaj izvodov s priloženim dopisom, v katerih so bili pozvani vsi organizatorji razprave, naj nemudoma pričnejo z agitiranjem in propagiranjem za razpravo in z razpravo samo. Predsedstvo UK je tudi sklicalo konferenco vseh delegatov osnovnih organizacij. To ni bila letna konferenca, marveč problemska konferenca. Vse točke dnevnega reda so se nanašale na zaključek javne razprave o sprejemu zakona o usmerjenem izobraževanju.

Zakaj to tako poudarjamo?

Zato ker kaže, da je UK ZSMS Ljubljana edina organizacija ZSM, ki je izvedla široko javno razpravo o predlogu zakona o usmerjenem izobraževanju.

V zadnji Tribuni smo o javni razpravi o predlogu zapisali, da je zaradi kratkega časa, ki je namenjen za to razpravo, pričakovati, da bo formalistična, skopa in maloštevilna. Da bo, kakor smo zapisali še v številki pred to, zgolj „kozmetični postopek“ v katerem bomo popravili le nekaj malenkosti. To smo dopuščali kot možnost, predvsem zaradi izredno kratkega roka med časom, ko je zakon izšel v Skupščinskem poročevalcu in dnem, ko ga bo obravnavala skupščina SRS, oziroma še pred tem odbori posameznih zborov v skupščini. Vse to je še bilo moč imeti za t. i. „objektivne okoliščine“, ki so ovirale in ovirajo recimo vse občinske konferenčne ZSMS, da ne morejo tudi o predlogu zakona izvesti široke javne razprave.

Toda zmotili smo se! Javne razprave v pravem pomenu besede sploh ne bo! Ne le, da je ne bo zaradi tega, ker ni časa, ker

recimo ni moč pravočasno sklicati osnovnih organizacij, ne bo je med drugim tudi zato, ker nekateri menijo, npr. tovariš Marjan Jelen iz RK SZDL, „da je zakon v javni razpravi že eno leto, da se je zaradi nekaterih nejasnosti vse skupaj zavleklo, da je bila že o osnutku vodena široka javna razprava, najširša po razpravi o Zakonu o združenem delu, da je bilo dovolj časa za razpravo in, da to pomeni, da je sedaj vsa zadeva v skupščinski proceduri.“ Če si dovolimo narediti zaključek iz teh besed izrečenih na pogovoru z novinarji o usmerjenem izobraževanju, dne 6. 3. 1980, potem lahko rečemo, da tov. Jelen meni, da javna razprava o predlogu zakona ni več potrebna! In to, da je celo stališče RK SZDL?!

Da je vse to res, da javne razprave res ni bilo dokazujejo nekateri zadnji dogodki v zvezi s tem. Dopis, ki je 3. marca prišel na univerzitetno konferenco iz RK ZSMS je pozival občinske konference naj čimhitreje in v okviru „specializiranih delovnih skupin in predsedstev“ obravnavajo predlog zakona. Mimo te zahteve se je UK ZSMS, kakor smo že povedali, odločila za problemsko konferenco upajoč, da bodo tam sprejeta stališča še lahko pravočasno poslana na koordinacijo na republiško konferenco, ki jih bo potem branila na raznih odborih, zborih in skupščinah. Vendar ne!

Tudi dogovor o tem, da je zadnji rok za oddajo predlogov in pripomb 15. marec 1980 ni bil spoštovan! Komisija za vodenje javne razprave pri RK ZSMS je morala, če je hotela, da v tej zaključni fazi sodeluje tudi ZSMS (?), v ponedeljek, 10. marca zaključiti z razpravo tako, da je sama sprejela vse pripombe in predloge na predlog zakona o usmerjenem izobraževanju. Na ta način ne-le, da so bile iz javne razprave izključene najširše množice, ki svoje interese izražajo tudi skozi organizacijo ZSMS, temveč so v

istem položaju tudi „specializirane delovne skupine in predsedstva“, katerih predlogi in pripombe, ki bodoprispeli po 10. marcu, ne bodo upoštevani! Očitek, da je naša zahteva po tem, da morajo tudi v sprejemanju predloga zakona sodelovati kar najširše množice, utopična, se tu sprevača v nasprotovanje tudi tistim minimalnim postopkom, ki bi jih, sicer elitistično, lahko še imeli za samoupravne. Kajti tudi razpravljanja v okviru „skupin“ in forumov ne moremo imeti za široko in demokratično razpravo, vendar je taktično še vedno bolje to, kakor pa nič!

V času ko to prebirate je vsa stvar že več ali manj končana. Univerzitetna konferenca ZSMS Ljubljana je edina izmed vseh v Sloveniji, ki je tudi o predlogu zakona o usmerjenem izobraževanju organizirala kar najširšo možno javno razpravo. Vprašanje o tem, ali bodo njena stališča in pripombe upoštevane je še stvar ocene, ki jo bo konferenca, ko bo ocenjevala celotno javno razpravo, morala sprejeti. Ta članek pa je naperjen proti birokratskim postopkom, ki zavirajo in onemogočajo javno razpravo s tem, da poljubno predstavljajo termine posameznih razprav in s tem postavljajo na glavo celoten dogovor in, kar je najpomembnejše, izločajo iz razprave članstvo ZSMS, delavce, kmete, učence, študente, brezposelne. Naperjen je proti vsem, ki uresničevanje delavskega samoupravljanja vidijo v odločanju nekaj posameznikov, proti vsem, ki zaviranje javne razprave opravičujejo s tem, da se „mudi“ in, da „je bilo dovolj časa za razpravo.“

Taki postopki lahko postanejo nevarni precedensi in proti njim se morajo boriti vse subjektivne sile naše družbe.

NAJ ŽIVI DELAVSKO SAMOUPRAVLJANJE!

uredništvo

Z.M.I.S.P.

POROČILO O OPRAVLJENI PRAKSI NA PORTUGALSKEM OD 8. 8. do 7. 9. 1979

V zgoraj navedenih dnevih sem opravljal počitniško prakso v Lizboni na Portugalskem pri firmi Electricidade de Portugal – EDP, in sicer v finančnem, računovodskem in produkcijskem sektorju. Ta firma se ukvarja s proizvodnjo, prenosom in distribucijo električne energije na Portugalskem, pri čemer je njen delež v celotni proizvodnji 95%. Sestavljena je iz 14 prej samostojnih firm, ki jih je revolucionarna portugalska vlada nacionalizirala leta 1975 in 1976. Letna proizvodnje električne energije znaša okoli 13 milijard KWh, od tega proizvedejo hidroelektrarne 10 milijard, termoelektrarne pa 3 milijarde KWh. Redno je zaposlenih 13.000 oseb, poleg njih pa še precej pogodbjenih delavcev za določen čas.

V prvem tednu sem se seznanil z organizacijsko shemo podjetja. V statutarnem smislu ta vključuje 3 telesa in sicer:

- splošni odbor, ki je sestavljen iz predstavnikov državne administracije, lokalne oblasti in delavcev; njegova vloga je v določanju letne in večletne aktivnosti, finančnih planov in tudi v potrjevanju letnega finančnega poročila,

- odbor direktorjev je pooblaščen, da predstavlja in upravlja EDP v skladu z zakonom in statutom.

- nadzorna komisija skrbi za to, da se pravilno izvajajo zakoni in pravila, katerim

mora slediti podjetje, in nadzoruje upravo.

Organizacijske makrostrukture izvajanja in ravnanja je zagotavljanje centralizacije kompetenc v skladu s splošno politiko in cilji podjetja in tudi zagotavljanje izvajalske samostojnosti in decentralizacije v lokalnem in funkcionalnem pogledu z vso potrebno pooblaščenostjo. Makrostruktura je sestavljena iz:

- generalne direkcije, ki jo vodi odbor direktorjev pod vodstvom generalnega direktorja,

- 6 operacijskih področij:

- direkcija za opremo je zadolžena za nove naprave in nabavo opreme za proizvodnjo in prenos,

- direkcija za proizvodnjo in prenos je odgovorna za izkoriščanje proizvodnih in prenosnih naprav,

- direkcija za distribucijo Sever, Center, Tejo in Jug,

- centralni organi, ki jih sestavljajo oddelki za pomoč vrhovni upravi v sledečih zadevah: planiranje, organizacija, informacije, administracija, finance, računovodstvo, nadzorstvo, pravne, tehnične, delavske zadeve, izobraževanje, medicinske in socialne zadeve.

- obstaja tudi oddelek za zunanjo koordinacijo.

Po tej uvodni seznanitvi mi je direktor finančnega sektorja Mario Gomes pojasnil delo njihovega sektorja. To v glavnem sestavlja preskrbovanje finančnih sredstev iz domačih

in tujih virov za financiranje investicijske dejavnosti, kajti kot sem lahko razbral iz bilance, EDP posluje pretežno s sposojenimi sredstvi, do l. 1982 pa predvideva za okoli 2,5 milijarde dolarjev investicij v objekte in naprave, večino teh sredstev predstavljajo tuja – bančna sredstva. Zatem sem proučeval posojilne pogodbe s tujimi bankami. Te so ponavadi zelo obsežne, saj gre za velike zneske v milijonih dolarjev. V njih so določbe o obveznostih banke in posojilojemalca zelo natančno določene, največji poudarek pa je na ugotavljanju in zagotavljanju finančne solventnosti posojilojemalca, plačevanju vseh stroškov, ki jih ima banka s kreditom poleg obresti, roku posojila in obrestni meri. Le-ta se ne določa fiksno, temveč na podlagi gibanja obrestnih mer na londonski bančni borzi za posamične valute, v katerih je dano posojilo. Plačevanje obresti tako poteka polletno, vsakokrat se določi po srednjem bančnem tečaju za valute s pribitkom 1/8 do 1/2%.

V drugem tednu sem se seznanil s samo tehniko črpanja tujih posojil in ohranjanja finančne likvidnosti. Tuje kredite črpajo tako, da dajo nalog kreditorju, da ta nakaže znesek na neko portugalsko banko ali njeno poslovno zvezo, od tam ga potegnejo na Portugalsko. Vendar obstoji še druga varianta in sicer lahko posojilna banka sama izplačuje zneske, ki jih EDP dolguje tistim dobaviteljem na podlagi odobritve računa s strani EDP. Pri vračanju posojila in plačevanju obresti je postopek naslednji: nekaj dni pred zapadlostjo obroka obvesti EDP svojo poslovno banko o znesku, ki ga je treba vrniti, da ta preskrbi potrebna devizna sredstva in tudi dobi dovoljenje Narodne banke. Kar se tiče ohranjanja likvidnosti, dobi pristojni referent v

finančnem sektorju vsak dan sproti izpisek dnevnega stanja pri vseh bankah v državi, s katerimi EDP sodeluje. Tako lahko takoj ugotovi, pri kateri banki je denarja preveč za trenutne potrebe in kje premalo za vse obveznosti. Potem napiše ček ali menico, s katero izravna stanje in to pošlje v banko.

Nato sem spoznal način, kako domače banke kreditirajo podjetje. To poteka s pomočjo menice z zapadlostjo 1. leta ali še več. Po enem letu izda podjetje novo menico, ki jo banka odkupi, vendar je obrestna mera večja in to se ponavlja nekaj let do popolnega odplačila kredita.

V tretjem tednu sem najprej računal obresti za prejšnje menice oz. kontroliral točnost izračuna pri banki. Nato sem dobil v roke kupoprodajno pogodbo v General Electric v dobavi raznih naprav za termoelektrarne. Obsega okoli 150 strani, v njej pa so zelo natančno opisane posamezne določbe, od predmeta pogodbe, tehničnih karakteristik, cene, roka dobave, načina plačila, in poučevanja delavcev, garancijskega roka, splošnih tehničnih pogojev dobave itd. Tako natančno sestavljena pogodba je potrebna zato, da si EDP zagotovi kvalitetno in strokovno dobavo naprave in njeno učinkovito delovanje.

Nato sem proučeval dejansko izvajanje te pogodbe in sicer račune za opravljene storitve, montažo, samo blago, letno vzdrževanje s strani strokovnjakov General Electric in reklamacije zaradi nekaterih napak pri delovanju.

ŠTUDENTSKI SERVIS ?

Študentje partijski delegati

ŠTUDENTSKI SERVIS IN ŠTUDENTSKI STANDARD

Kadrovska študentska študija za povprečno oceno 7 je trenutno še vedno 1950 din, za oceno 8 pa 2600 din. Študenti iz nerazvitih področij dobijo še posebej dodatek, ki znaša 400 din. Samo za stanovanje in hrano (v študentskem naselju) potrebuje študent (odvisno od kvalitete sobe) 600 + 1600 = 2200 din. In kje so časopisi, knjige, obleka, gledališče, kino in razvedrilo? In študenti, ki jih odirajo privatniki?

sprotni študij — ob delu?
Del odgovora na zgornja vprašanja dobimo na Študentskem servisu, Borštnikov trg 2 — da bi lahko kolikor toliko normalno jedli, pili, stanovali, se oblačili ... in študirali, je skoraj polovica v Ljubljani — študirajočih prisiljenih prodajati svojo delovno silo. Študentski servis je pri tem posrednik, hkrati pa določa višino urnih postavk.

	Indeks		Indeks		Indeks
Število študentov	1977 76/77		1978 77/78		1979 78/79
Število dijakov	5449 127		6247 115		7045 113
Neto izplačani honorarji	854 115		1283 150		1731 135
Neto izplačani honorarji	56 228.294 149		74 479.456 132		100 450.915 140
Povprečni letni zaslužek	8920 118		9891 111		11.909 120
Povprečna urna postavka	27,50 127		34,60 126		42,50 123
% del v stroki študenti	34,50		33,70		34,50

K tej tabeli je potrebno dodati nekaj obrazložitvev. Povprečni letni zaslužek študenta v lanskem letu je nekoliko višji, saj so upoštevani tudi dohodki dijakov, ki so v povprečju nižji od dohodkov študentov, že zato, ker dijaki delajo v glavnem le v počitnicah, pa tudi njihove urne postavke so nižje. V primerjavi z letom poprej se je povečal, in to nominalno, za 20 %. (Toliko so se lani revalorizirale tudi študentske študije). Življenjski stroški pa so se v istem obdobju povečali za 24,5 %. Seveda tudi cene v naselju niso povzročile ostati nespremenjene: stanarine so se povečale za 20 %, topli obroki pa za 23,5 %. Realni dohodki študenta so se tako zmanjšali, poslabšal se je torej njegov socialno-ekonomski položaj.

Povprečna urna postavka v lanskem letu je bila 42,50 dinarja, pri tem pa je potrebno upoštevati nižje urne postavke dijakov, večje študentov ur, ki jih organizacije združevale, navajajo zato, da prikrivajo v bistvu višjo urno postavko in tudi to, da niso upoštevani zasluzki, ki se ne plačujejo po urah, npr.: aktivistiška in njim podobna dela, risanje na tabli in podobno. Najvišja urna postavka na listiku Študentskega servisa je še vedno 60 (šestdeset) dinarjev na uru, nespremenjena pa je že od leta 1976. To zacementiranost zapovedujejo na servisu s tem, da bi se povprečje podjetij po študentskih delovni sili ob višjih postavkah zmanjšalo, tudi zaradi tega, ker so podjetja zaradi stabilizacije prisiljena iskati takoimenovane „notranje rezerve“. To izraz utemeljujejo tudi z upadom povprečevanja, ki je že bilo zabeleženo v zadnjih mesecih. Ker nimamo razloga, da podatkom, ki smo jih dobili od Študentskega servisa, ne bi verjeli, lahko predvidimo, da bo zmanjšano povprečevanje socialne razlike med študenti

še povečalo, saj bo prizadelo zlasti tiste, ki jim je ta zaslužek poleg študentske nujno potreben za zadovoljevanje osnovnih življenjskih (in študijskih) potreb.

Odstotek del, ki so v večji ali manjši povezavi s študijem oziroma bodočim poklicem, je bil v zadnjih letih konstanten, predstavlja pa eno tretjino vseh delovnih ur. Glede na zaslužek je ta odstotek še nekoliko višji, saj gre tu za dela, ki zahtevajo določeno znanje in so zaradi tega tudi relativno dobro plačana. Zaposlovanje študentov na njihovem strokovnem področju bi bilo nedvomno potrebno spopesti, saj je tak način dela v bistvu edini stik s prakso, ki ga ima študent v času študija. To bi lahko bil eden od načinov „usposabljanja za delo“, vendar ne v vulgarno — materialističnem smislu osnutka zakona o usmerjenem izobraževanju.

Iz tabele je razvidno, da je 8776 vpisanih v letu 1979 ustvarilo 100,5 milijonov dinarjev čistega dohodka, kar predstavlja 90 % tistega, kar so organizacije združevale dela plačale Študentskemu servisu. Za svoje posredovanje SS delovnim organizacijam namreč zaračuna neke vrste provizijo, sami pa imenujejo teh 10 % manipulativni stroški. Kaj vse se za tem terminom skriva, pa v eni od naslednjih številki Tribune.

epilog, ki to ni
Študentske študije še niso revalorizirane. Resolucija predvideva 16 % rast cen. Po izkušnjah iz prejšnjih let in nekaterih v prvih dveh letošnjih mesecih postavljenih zahtevah za povišanje bo ta meja prebita še pred koncem leta. Kalkulacije Študentskega centra so letos za 39 % višje kot lani (pri tem ni upoštevana zadnja podražitev goriva).

Gorje piščancu, ki ne preključuje lupine pravočasno ...

OB ŠTRIDESETLETNICI TRETJE PARTIJSKE KONFERENCE

Gre za konferenco KPS na Vinjah nad Lazami v noči med 29. in 30. junijem 1940.

Dvajset let pred to konferenco in sicer dne 7. marca 1920 so levičarski študentje ljubljanske univerze ustanovili Društvo študentov komunistov ter so od ustanovitve KPJ na Slovenskem 11. aprila 1920 v eni ali drugi obliki sodelovali v njenem delu. Vendar niso imeli na nobeni konferenci takšnega števila delegatov, kot so ga imeli na konferenci KPS na Vinjah (to po dosedanjih ugotovitvah). Podcenjevali pa bi delo predhodnih generacij komunistično usmerjenih študentov, če ne bi poudarili, da so prav te generacije utrjevale pot poznejšim uspehom.

V prvem obdobju so bili med njimi Ladislav Klinc, Milan Mravljec, Milan Fabjančič, Dušan Kermauner, Franjo Zgeč, Ciril Štukelj, Jože Hermanko, Stane Krašovec, Stane Melihar, Drago Potočnik, France Klopčič in Bratko Kreft.

Slednjega lahko štejemo tudi še v poznejšo dobo, ko so prej imenovani bodisi že zastopali univerzo bodisi da so se partiji pridružili. V tem obdobju je slonelo glavno delo na Jožetu Hermanku, Jožetu Lampretu, dokler ni opustil študija v Ljubljani, Božu Popoviču, Jožetu Dolencu, Ivu Grahorju in na simpatizerju Srečku Kosovelu, še vedno pa tudi na Dušanu Kermaunerju.

To pa je že doba okoli leta 1927, ko so se začeli vse bolj uveljavljati študentje in srednješolci, ki so se zbirali v marksističnem študijskem krogu pri Vladu Kozaku. Iz tega kroga sta izšla dijaka Edvard Kardelj in Boris Kidrič, ki je nadaljeval študije na univerzi, posredno pa tudi Maks Stermečki in Jože Šeško.

Šestdesetletna diktatura je močno prizadela in okrnila tudi delo študentov komunistov.

V letih 1929 in 1930 so zaprlj Vlada Kozaka, Borisa Kidriča, Toneta Tomšiča, Marjana Vivoda in druge.

Na pobudo Anteje Novaka so bile iz solidarnosti do zaprtih študentov organizirane 28. novembra 1932 na univerzi demonstracije. Študentje komunisti pa so organizirali tudi mnoge druge večje akcije.

Omislili pa so si tudi svoje glasilo „Rdeči signali“, glasilo, ki je izhajalo od novembra 1932 do maja 1934. Leta 1934 je začel delovati univerzitetni partijski komite z Vladimirom Krivicem kot sekretarjem in s člani Poldetom Berčtom, Antejem Novakom in Marjanom Vesenjkom. Na pokrajinski partijski konferenci septembra tega leta (1934) pa sta bila študenta Jože Brilej in France Hočevar izvoljena v komite s sekretarjem Ivanom Mačkcom. Kmalu je bil formiran tudi pokrajinski komite SKOJ (Zveze komunistične mladine) s sekretarjem Bojanom Kraigherjem. Vsestransko aktivni so bili v tem času še naslednji študentje komunisti: Boris Ziherl, Ema Krepsova, Boris Kraigher, Vito Kraigher, Arno Svetlin, Nace Žagar, Danilo Vojska, Adolf Jakhel, Ivan Bratko, brata Emil in Viljem Jager, Marjan Dermastia, pa tudi nekateri iz Poljske izgnani študentje komunisti — Blanka Lowi, Feuerberg, ki sem ga pozneje srečal v Španiji, in drugi.

Vladimir Krivic je uredil dve ciklostilni številki ilegalnega ljudskofrontnega glasila Slovenski študent. Prva številka je izšla maja 1937. Na študentski partijski konferenci septembra 1937 je bil za sekretarja izvoljen Boris Kraigher. Boris je moral skrbeti za to, da bi se študentje obeh spolov še bolj vključevali v široko ljudskofrontno gibanje in posebej še v narodnoobrambne tabore, pri organiziranju katerih je imelo posebno pomembno vlogo prav društvo Dom visokošolc.

Najprej je bilo leta 1937 organiziranih več izletov, ki so uspeli prav zaradi angažiranja študentov komunistov. Najpomembnejši je bil na Taboru nad Ihanom 23. maja 1937, ki se je spremenil v množično ljudskofrontno zborovanje ob udeležbi okoli 1000 delavcev, kmetov, srednješolcev in visokošolcev, od katerih so se kot organizatorji uveljavili Viktor Avbelj, Maks Stermečki, Oskar Kovačič ter Tone in Vida Tomšič.

Po 12. marcu 1938, ko je bila Avstrija priključena Nemčiji, se je predvsem v Sloveniji močno okrepila nacionalnosocialistična propaganda. Protiutez tem vplivom z druge strani meje so bili dobro organizirani narodnoobrambni tabori, ki jih je bilo vse več v ogroženih obmejnih krajih, največ na Koroškem. O tem je v pripravi posebna izčrpana študija, zato jih tu ne bi našteval.

Ko sem napisal v Večeru (februarja 1980), da vemo o drugi partijski konferenci premalo, sem predvsem mislil na število udeležencev, ki je še vedno sporno. Ni pa mogoče trditi, da ne vemo dovolj o politični vsebini te konference. Kardeljevi članki v Večerniku leta 1939 res niso izhajali neposredno pred konferenco v Joštovem mlinu, zato pa je izšla 14 dni pred to konferenco edina številka „Nove ljudske pravice“, tiskane v Zagrebu 15. decembra 1939. To številko je skoraj v celoti napisal Edvard Kardelj in kolikor je mogel odprito razčleniti takratni zunanje-politični položaj, je to storil dovolj jasno.

Številka je bila objavljena, ker je preveč očitno zavzemala prokominternsko stališče glede sovjetsko-finske vojne, vsaj takšna je bila obrazložitev, ki jo je ing. Radu Iršiču, izdajatelju Nove ljudske pravice, uspešno izprijel cenzor, zagrebški državni pravnik.

Res je, da mnogi komunisti niso soglašali s stališči kominterne, vendar na konferenci v Joštovem mlinu to ni prišlo do izraza. Pač pa je Vladimir Dedijer odkril dva dokumenta, v katerih Hitler očita Stalinu, da jugoslovanski komunisti ne spoštujejo nenapadalnega pakta. Na konferenci v Joštovem mlinu pa je bilo postavljeno le vprašanje, če je računati s tem, da bodo nemški komunisti, oblačeni v nacistične uniforme, v danem trenutku obrnili puške proti svojim lastnim

tlačiteljem. Na to vprašanje Šverma ni odgovoril, čeprav ga je verjetno razumel. To omenjam zaradi tega, ker se je v tem smislu vodila razprava med študenti komunisti na ljubljanski in zagrebški univerzi. Na ljubljanski jo je sprejel predvsem Stane Bajuk, na zagrebški pa Lazar Jovanović, ki je študiral na Poljskem in je doživel njeno razkosanje.

Če sem lahko zanesem na podatke, ki sem jih zbral o Stanetu Bajuku, je postal član partije ali konec 1939 ali pa v začetku 1940, vendar ga ni študentska partijska organizacija delegirala na konferenco v Joštovem mlinu ne na konferenco v Vinjah.

Po nepopolnih in ne dovolj preverjenih podatkih so bili na partijski konferenci v Joštovem mlinu naslednji študentje: Dušan Bravničar, Mirko Bagar (?), Boris Kraigher, Oskar Kovačič, Mira Svetlina, Vida in Tone Tomšič, Maks Durjava, Maks Stermečki in Jože Šeško.

Nekateri študentje komunisti so se vpisovali na univerzo, da bi obdržali status študenta, drugi, npr. Jože Vilfan, Stefan Kovač, pa so študije končali. Ivan Kreft jih sploh ni nadaljeval in sta ga sekretarja Jože Marn in Mirko Košir zadolžila za delo med študenti, ne samo med komunisti, temveč po ljudskofrontovski liniji tudi med antifašisti sploh.

Za vse študentske delegate na partijski konferenci v Joštovem mlinu, čeprav sem prepričan, da jih je bilo precej manj kot sem jih naštel zgoraj, lahko rečem, da ni bilo nikogar, ki bi mu bilo mogoče očitati kakršnokoli odmakanje od partijske linije, namreč take vrste, kakor je bilo Bajukovo, na katero je deloma opozoril že Slavko Kremenšek (Slovensko študentsko gibanje, Ljubljana, 1972, stran 420). Ker me je zanimala še druga vsebina tega Bajukovega pisma, sem si z dovoljenjem Fedje Šturmove, na katero se je Bajuk obračal, da bi urejala zanj nekatere zadeve Slovenskega kluba, katerega predsednik je takrat bil, oskrbel kopije kar dveh pism, že omenjenega dne 18. IX. 1939 iz Drašič in tistega iz Bileče dne 2. IV. 1940.

Naj ponovim citat, ki se ga je poslužil že Slavko Kremenšek in ki bi moral vzbuditi vsaj tolikšno pozornost pri zgodovinarjih, kakor jo je vzbudil pri meni, tako da sem začel iskati še druge dokumente, ki potrjujejo, da je med slovenskimi komunisti bilo precej več odpora proti politiki kominterne, kot je doslej objavljeno. K sreči je to vprašanje načel sam Miha Marinco v Komunistu dne 18. januarja 1980 z naslovom: „Ob 40-letnici II. konference KP Slovenije“ in debelejšim podnaslovom „Zanesljiva usmeritev“. Na desni strani naslova je še poudarjeno, „Na konferenci v Joštovem mlinu prvič nismo soglašali s stališči kominterne.“

Bajuk pa je 15 mesece prej napisal: „Danes sem slisal ... da je Rusija vkorakala v Poljsko! ... Kakšen način je to? Kaj je to zaključek naše dolgoletne borbe proti fašističnim vojnim hujskačem in napadalcem? Morda vse to ni res? Bogve kakšno je ozadje in kaj bo sledilo. Odvisno je od tega, kakšen bo konec. Zame je za sedaj le eno gotovo, da vlada povsod negotovost, da nič ne vem in da nič ne vedo tudi drugi, ki si domišljajo in utvarjajo, da vedo in da vse vedo. Zadnjič, ko sem bil v Ljubljani, sem z njimi govoril in so moral priznati, da je to precejšen obrat, kar se je zgodilo; toda njim je lahko, zanje mislijo drugi, oni verujejo, pa če je danes črno, kar je bilo še včeraj tako odločno belo. Blagor jim, ki verujejo, hudo pa je, kdor ima na vratu svojo glavo, ki si domišlja, da mora na tem svetu kaj razumeti ...“ Zraven je še pripisano R A, kar pomeni, da je original pisma spravljen v rektorjevem arhivu.

Kakor se ob tem Kremljevem skoparstvu opozorilo ni nihče začel temeljiteje ukvarjati z vprašanjem, na koga je Bajuk naslovil gornje očitke, tako ni bilo nobenega reagiranja na to, kar je v podobni zvezi napisala Alenka Nedog v svoji razpravi „Ljudskofrontno gibanje v Sloveniji“ na strani 210.

Navajam: „Akcija študentov naj bi se odslaj (potem ko je bila zaradi pakta Hitler-Stalin po navodilih kominterne opuščena ljudskofrontna politika, op. I.K.) razvijala predvsem v boju proti vojnim hujskačem v državi in zunaj nje, vključevala naj bi boj za resnično ljudsko demokracijo vseh narodov Jugoslavije, boj za priznanje SZ, za mirovni protivojni blok balkanskih narodov s SZ, boj na resnično demokratično izvedbo sporazuma.“ Tu se Alenka Nedog sklicuje na letak „Akademski komunisti z odobrenjem CK KPS, novembra 1939, glej stran 228, 25. opombo. Takoj zatem pa sklepa Alenka Nedog takole:

„Takšna usmeritev je terjala tudi večjo strnitev študentovskih levičarskih vrst v okviru Slovenskega kluba, ki naj bi postal monolitna postojanka komunistov. Pri tem je prišlo do obračuna s skupino, ki ni pristajala na „dogmatizem“ in je terjala svobodno razpravljanje zlasti o tistih problemih, ki so takrat pretresali številne levo orientirane intelektualce pa tudi komuniste v zvezi z notranjimi razmerami v Sovjetski zvezi, s procesi, stalinsko ustavo itd. S tem so se srečevali ob prebiranju knjig A. Gida, P. Istratija, I. Siloneja in drugih, ki so ob povratku iz Sovjetske zveze razočarani pisali o ekscisih, ki so se javljali v razvoju sovjetskega sistema. Ob razčiščevanju teh vprašanj v Slovenskem klubu je bilo sprejeto načelo, da mora biti idejna podlaga Slovenskega kluba enoten marksistični svetovni nazor. S tem pa je kljub pravičnemu prenehanju bitih del slovenske levic, politično predstavljen v ZDL.“

Čeprav so zadnje besede po narekovanjem, jih je komaj pripisati Borisu Ziherlu, na katerega se sklicuje Alenka Nedogova v 26. točki na strani 228. Prej bi to bilo očitke Bajukovih somišljenikov Ziherlu, ki je in sestanku Slovenskega kluba nastopal, kot da je v klubu vnaprej mesta samo še za organizirane komuniste, ki morajo biti pripravljeno dosledno izpolnjevati navodila kominterne. Ne smemo pozabiti, da je bil Ziherl takrat močno angažiran pri pisanju knjige O Sovjetski zvezi in da je ostro nastopal zoper vse, ki so imeli kakršnekoli pomisleke glede razmer v Sovjetski zvezi in glede njene zunanje politike.

To pa ni bil le Bajuk, temveč še drugi, ki jih tu ne bom našteval, ker bi bilo preuranjeno.

Za delegata na tretjo konferenco KPS na Vinjah nad Lazami pisec tega spominskega zapisa ne bi mogel biti izvoljen, ker je bil zaprt v Bileči. Ta konferenca je bila zelo pomembna, ker sta se je udeležila tudi tovariša Edvard Kardelj, ki je takrat vodil sekretariat KPJ v Zagrebu, in Josip Broz Tito, ki je bil takrat že na čelu partije in je bil na njej delegat CK KPJ.

Kot morem sklepati po gradivu in pričevanju drugih, so na tej konferenci bolj poudarjali enotno fronto delavskega razreda kot antifašistično ljudsko fronto, ker bi sicer prišli navzkriž s kominterno. Na tej konferenci je bil tudi Boris Ziherl, medtem ko ga v Joštovem mlinu ni bilo. Na konferenci v Vinjah so bili še naslednji študenti: Vlado Krivic, Boris Kidrič, ki je sicer študij že opustil, Boris Kraigher, Oskar Kovačič, Tone in Vida Tomšič, ter verjetno še kdo od tistih, ki so pomotoma navedeni, za delegate na konferenci v Joštovem mlinu.

Ker se je narodnoobrambno delo kljub vsemu nadaljevalo in to predvsem na pobudo komunistov iz visokošolskih vrst, saj so formirali celo študentovske legije, nam mora biti jasno, da je s tem delom soglašalo tudi partijsko vodstvo v slovenskem in jugoslovanskem merilu.

Ivan Kreft

GOSPODARSKA KRIZA

GOSPODARSKA KRIZA IN NEKATERA VPRAŠANJA BOJA ZA DELAVSKO SAMOUPRAVLJANJE

V tem članku gre za poskus površne analize nekaterih poglobljajočih družbenih protislovij, ki nikakor niso povzročena od zunaj, recimo kot gola refleksija gospodarske stagnacije ali krize v svetu, marveč so protislovja družbe prehodnega obdobja, ki je v vsem, v podobnostih in razhajanjih, sestavni del svetovne kapitalistične ekonomije. Gre za poskus, kakor smo zapisali, površne analize, ki ima za namen vzpodbuditi, če smo skromni, nekatera razmišljanja o vlogi in pomenu profesionalnega političnega aparata v pogojih, ko se družbena in razredna protislovja naše družbe stopnjujejo.

Razredna protislovja v družbi prehodnega obdobja, kakor v vseh družbah razvite blagovne produkcije, se najjasneje izražajo v pogojih cikličnih kriz, ko se poglobljajo. Isto velja za gospodarsko krizo v Jugoslaviji. Administrativni ukrepi države na eni in zavestna akcija neposrednih producentov na drugi strani naj bi to krizo rešila in odpravila. Vendar pa tudi stabilizacijskih ukrepov ni moč umetno ločevati od obstoječih protislovij, jim nadevati avreolo vseomogočnosti in utopično pričakovati, da bodo, kratkoročno in dolgoročno, odpravili ta družbena protislovja. Nasprotno! Materialna podlaga periodičnih kriz je v pogojih kapitalistične blagovne produkcije neodvisna od volje posameznikov. To seveda ne pomeni, da je edino možno, zaskrbljeno ob fatalistični zagnanosti tega sistema, stati ob strani in nemočno opazovati sile, ki te premetavajo. Pravimo le, da nov zagon po krizi terja nekatere stabilizacijske ukrepe, ki bodo imeli na „zunanjem“ in „notranjem“ področju vrsto posledic. Pravimo „zunanjem“ in „notranjem“, čeprav ne želimo ločeno obravnavati produkcijsko celoto družbe, ki takih mej ne pozna. Funkcionira kot celota in le kot celoto jo lahko obravnavamo.

In ravno posledice teh ukrepov, te krize, bomo skušali na način, kakršen je mogoč v članku obsegajočem nekaj strani, nakazati. Posledice, ki bodo po našem mnenju bistveno vplivale na uveljavljanje procesa delavskega samoupravljanja.

I.

V družbi, kjer je produkcija uporabnih predmetov hkrati tudi produkcija blaga, ki jih producirajo med seboj bolj ali manj neodvisni producenti, kakršnoli sprememba v produkcijskem procesu katerekoli veje produkcije neposredno vpliva na vse ostale in obratno. Po letu 1973, ko so se cene zelo iskane bлага – nafte – na svetovnem trgu skorajda trikrat povečale, je tudi v Jugoslaviji začela naraščati inflacija z vsemi spremljavnimi gospodarskimi „težavami“. Reševanje nastale situacije z najmanjšim kreditom iz tujine in jalovim upanjem, da bo nastajajoča recesija zavrtja z novimi investicijskimi vlaganji doma, za domače potrebe, se je izkazalo za neuspešno. Kot posledica te neuspešnosti je zadolženost v tujini stalno naraščala, tako da po nekaterih podatkih znaša primanjkljaj plačilne bilance že fantastičnih 17 milijard dolarjev. Na drugi strani pa se je investiranje v produkcijo za jugoslovanski trg izkazalo za zgrešeno. Relativna nezasičenost, celo lokalna zaprtost domačega tržišča in precejšnja stopnja povpraševanja sta botrovala produkciji nekvadratnega blaga in nizki stopnji produkcijske sile dela, tj. predvsem stagnaciji v razvoju bazičnih znanosti in aplikaciji njenih izvedkov, se pravi tehnične uporabnosti v produkcijskem procesu, kar še povečuje odvisnost od uvoza tuje tehnologije in znanja. Vse skupaj pa je še bolj zmanjšalo konkurenčnost jugoslovanskega blaga na svetovnem tržišču. Anarhično in nebrzdano investiranje je tako presežilo vse meje, ki se zagotavljajo „normalno“ reprodukcijo družbenoekonomskega sistema. To sicer ni moč razlagati zgolj z „napačnimi predvidevanji in ocenami“, ampak prej z imanentnimi zakonitosti blagovne produkcije, katerih materializacija so pri nas neodvisni producenti, tj. delovne organizacije, ki proizvajajo neodvisno ena od druge, na drugi strani pa ne skušajo te neodvisnosti na nivoju družbe kot celote preseči, ampak plansko usmeriti. Takega planiranja seveda ni moč enostransko diskreditirati kot reproduciranja obstoječih razmer, kakor tudi ne nasprotno kot prebijanja vladajoče organizacije dela.

V jugoslovanskem gospodarstvu so se ta protislovja globoko prepletla med seboj in prav nič presenetljivega ni, da so ob 30% inflaciji, stalnemu naraščanju zadolženosti, nizki produktivni sili dela, plače stalno rase, relativno še najbolj posebnemu delu te družbe, h kateremu se bomo še povrnili. Rast plač ni le odgovor na povečevanje vrednosti ekvivalentov za vrednost delovne sile, tj. tistih življenjskih potrebščin, ki so potrebne za „normalno“, v določeni družbi veljavno reprodukcijo delovne sile. Plače rastejo tudi, če lahko tako rečemo, po sebi. Povečevanje dohodka (profita) delovne organizacije in osebnih dohodkov (plač) je družbeni značaj produkcije tudi v Jugoslaviji.

S ciljem da se sanira nastala situacija, je bilo sprejetih kar nekaj stabilizacijskih ukrepov. Naj naštejemo nekaj najpomembnejših – preorientacija v produkcijo za izvoz in zmanjševanje uvoza, restriktivno zmanjševanje investicijskih vlaganj in zmanjševanje stopnje zaposlovanja.

1.

Kar zadeva pospeševanje izvoza in zmanjševanje uvoza, lahko rečemo, da kakor sta dopolnjujoča sta tudi protislovna ukrepa. Če bo pravkar parafrirani sporazum z EGS na eni strani bistveno olajšal prodor na tuja tržišča, to ne pomeni, da se bo, primerno ali celo sorazmerno temu, zmanjšal uvoz. Za proizvodnjo konkurenčnega blaga so poleg razvite tehnologije potrebne tudi surovine. Obojega pa Jugoslavija nima največ in če lahko še kompenziramo s surovinskimi rezervami, ki so še neizkoriščene, se spet postavlja vprašanje potrebne tehnologije za izkoriščanje teh surovin. Uvoz tuje tehnologije in znanja se bo tako lahko celo povečeval in kaže vsaj, da usmerjeno izobraževanje tega primanjkljaja ne bo sposobno odpraviti. No, uvoz bo zmanjševal drug stabilizacijski ukrep – zmanjševanje investicijskega vlaganja, ki pa ne more preprečiti velike odvisnosti od konjunktura na svetovnem tržišču zaradi povečevanja produkcije za izvoz. Tej se tako ali drugače ni moč nikoli izogniti, da pa se jo zmanjšati.

2.

Zato je vsekakor potrebno zagotoviti ustrezno gospodarsko rast in razvoj družbenih produktivnih sil, kar pa bo ob zmanjševanju investicij vsekakor zelo težka naloga. Skorajda nujno je, da ostane ukrep zmanjševanja investicij zgolj kratkoročen, čeprav to ne izključuje alimnacije negospodarskih investicij, v katere ne štejemo izobraževanja, kulture in zdravstva, ki nedvomno prispevajo k večji produktivnosti. Mislimo pa na nekatere manifestacije, kakor je bila tista lani v Splitu, kakor bo tista v Sarajevu 1984 (kako asociativno!), kot so razni megalomanski projekti po vzoru tistih in poleg tistih iz let cvetočega liberalizma; KDIC! Zmanjševanje investicij je torej lahko le kratkoročen ukrep, v nasprotnem bo temeljno zavrl gospodarsko rast in razvoj produktivnih sil, kar odtehta zmanjševanje uvoza in preprečevanje zaposlovanja, posebno v pogojih, ko investiranje ni brezglavo in prepuščeno odločitvam neodvisnim producentom.

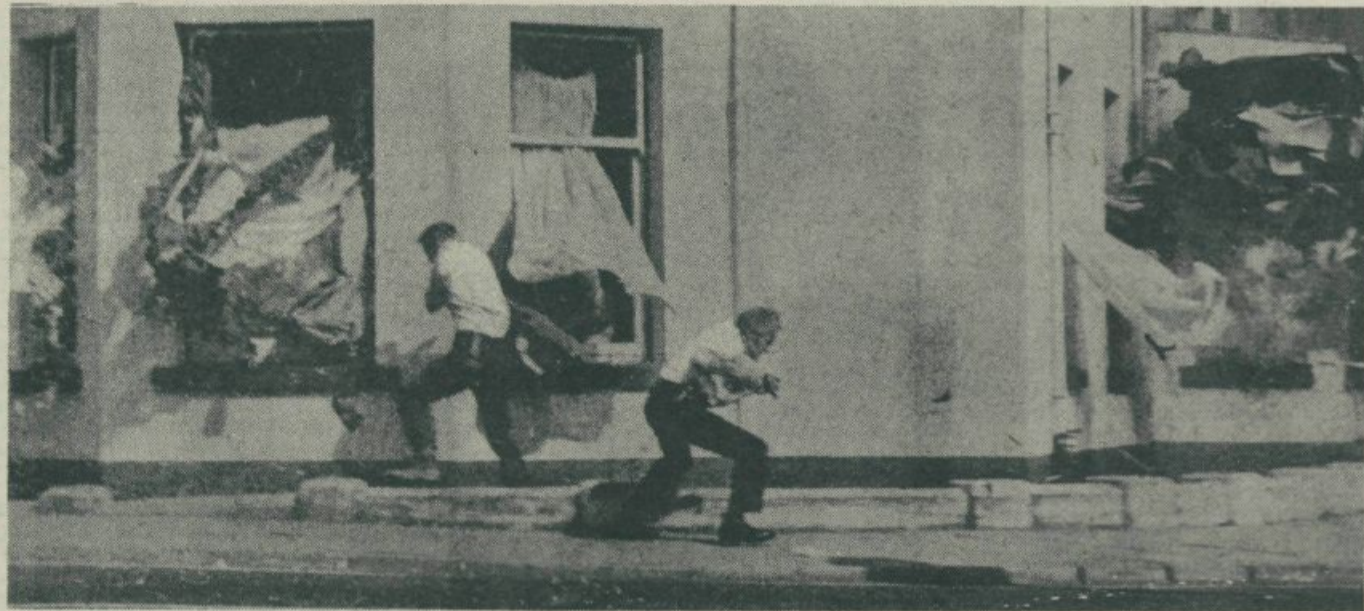
3.

Tretji, oziroma četrti stabilizacijski, ali kot pravijo moralisti na naši televiziji, „ustaliten“ ukrep, je hkrati najbolj protisloven. Zmanjševanje stopnje zaposlovanja lahko krizo nasprotno celo poglubi. Za večnacionalno skupnost, kot je Jugoslavija, skupnost, v kateri se razviti blagovni produkciji imanentni odnosi razvitosti in nerazvitosti v veliki meri pokrivajo z republiškimi mejami in mejami med avtonomnimi pokrajinami in republikami, je to še tolikanj pomembnejše. Na splošno vzeto so ti odnosi na nivoju SFRJ veliko bolj očitni kot pa v okviru posameznih republik ali avtonomnih pokrajin. Najbrž ni potrebno posebej dokazovati na eni strani zgodovinske povezanosti in pomembnosti skupnega boja jugoslovanskih narodov in narodnosti za socialistično revolucijo, kakor tudi ne, da so se nacionalistične, šovinistične in separatistične sile napajale največkrat prav iz teh družbenih protislovij.

II.

Politična ekonomija se je pri reševanju cikličnih kriz vedno zatekala k zniževanju realnih mezd do tistega nivoja, ko je še možna reprodukcija obstoječih odnosov, torej akumulacija. Delavski razred si je nasprotno prizadeval za stalno zviševanje mezd. Ta razredni boj je več ali manj potekal, in največkrat še vedno poteka, brez izoblikovane razredne zavesti delavca, ki si vprašanje meznega dela največkrat postavlja „golo“ kvantitativno – glede na višino mezd, zelo redko kvalitativno – kot odpravljanje meznega dela prodaje svojih individualnih sposobnosti za mezdo, bodisi kapitalistu, državi ali neodvisnim delovnim organizacijam.

V razrednem boju jugoslovanskega delavskega razreda za delavsko samoupravljanje je to vprašanje, vsaj teoretično, eksplicitno postavljeno kvalitativno in daleč presega buržoazno vulgarno ekonomijo. To seveda še ne pomeni, da je tako tudi praktično znotraj vseh žarišč razrednega boja – v

delovnih organizacijah. To tudi ne pomeni, da je kvantitativno postavljanje tega vprašanja nepomembno, a priori vulgarno buržoazno početje. Prav nasprotno!

Odločanje delavcev o razporeditvi presežne vrednosti naj bi bil prav tisti element, ki bi dolgoročno ukinjal delitev družbe na tiste, ki sprejemajo odločitve in tiste, ki te odločitve izpolnjujejo. Seveda je odločanje o razporeditvi presežne vrednosti v smislu ukinjanja družbene delitve dela mogoče le na nivoju odločanja delavcev kot razreda, na nivoju družbe kot celote, ne pa kot odločanja posamičnih neodvisnih delovnih organizacij. Prav v tem je tudi pomembnost delavskih svetov, ki se prek svojih delegatov naprej povezujejo do nivoja družbe kot celote.

Jasno je, če rečemo s Kardeljem, da „na doseženi stopnji revolucije“ še vedno potrebujemo v delovnih organizacijah in na nivoju družbe kot celote ljudi, ki prevzemajo tisto funkcijo, ki jo je imel ekspropriiran razred. Podobno je s političnim profesionalnim aparatom, ki za razliko od tehničnega in upravljalškega kadra v gospodarstvu opravlja funkcijo v politiki kot odtujeni sferi. In če je naloga upravljalškega kadra v delovnih organizacijah in na nivoju družbe kot celote, da ukinejo nujnost svoje eksistence kot posebnega dela družbe, s tem, da v skupnem boju z delavskim razredom predajo temu razredu tovarne in upravljanje nad celotnim procesom družbene produkcije in reprodukcije, potem je naloga političnih profesionalcev enaka – v procesu delavskega samoupravljanja ukiniti politiko kot posebno, privatno sfero politikov. To so njihove glavne naloge, ki pa jih družbeni položaj teh ljudi, vloga v družbeni delitvi dela, objektivno zavira s tem, da utrjuje njihov posebni položaj, kar se manifestira kvalitativno kot privilegirano mesto v procesu odločanja in kvantitativno v višini njihovih plač. Oboje se med seboj tesno prepleta.

Za uredništvo Tribune
odgovorni urednik
Igor Bavčar

Naj živi delavsko samoupravljanje!

Tribuna, študentski list
61000 Ljubljana
Trg osvoboditve 1

Dragi tovariši,

iskreno se Vam moram oprostiti, ker Vam nisem odgovoril takoj. Naročnino za lansko leto bom seveda poravnal. Drugače pa Vas prosim, da mi lista ne pošiljate več. Ne maram in ne morem več biti Vaš naročnik; številko, ki ste mi jo poslali, bom vrnil.

Zal mislim, da nikakor niste boljši kakor nekateri tovariši, ki se imajo za marksiste, pa to nikakor niso. Marksizem ima za temelj materializem, lahko biredki tudi izkušnjo, znanost. Vi pa ste na primer slavili spomin Ahaca-Dušana Pirjevca, ki je tu pa tam gotovo tudi povedal kakšno ustrezno besedo, filozofsko pa se popolnoma odmaknil od marksizma s Heglovim „ničem“ (v njegovi lastni interpretaciji), s spoštovanjem do metafizike (torej tudi sholastike), z analizami „idej“ v idealističnem pomenu itd.

Tega bi Vam lahko naštel še precej. „Udarilo“ me ja na primer, ko ste navedli neke stavke Walterja Benjamina, ki ostro odklanjajo historični materializem. To je bil iskren antifašist, ne ve, kako je prišel do tega. – Nasploh: niste materialisti, pa ne morete biti marksisti. Poskusil sem osebnost dobiti kontakt z Vami, študenti, pa mi ni uspelo. Ako se Vam da, sem zmeraj pripravljen na čisto neoficialno debato z Vami, od katerih sem toliko pričakoval.

Lepo Vas pozdravljam

Branko Rudolf

OGLAS

ŽENSKES, PISUNKE, NA PLAN!

Zbiramo ženske tekste za zbornik, ki bo izšel pri samozaložbi PEST. PEST je samozaložba avtorjev, ki drugje ne uspejo objaviti svojih del. Ženske, avtorice, največkrat niti niso zavrnjene s strani etabliranih založb, ker nanje že vnaprej deluje močna avtocenzura.

Delamo zbornik, ki bo poleg literarnih tekstov (zaželjeni so teksti o erotiki, ljubezni, odnos moški – ženska – otrok, literatura in še kaj) obsegal še neliterarne tekste, take ki ne pretendi-

rajo na umetniškost. Domišljiji prosta pot.

Namen zbiranja tekstov je potrditvev, da ženske pišemo najrazličnejše, do zdaj na Slovenskem še ne brane produkte zapisovanja, obenem pa poskus najti značilnosti ženskega pisanja vis-a-vis mlademu falokratskem (vladajočemu moškemu) literarnemu ustvarjanju.

Končno obliko zbornika „v znamenju ženske“ bomo naredili skupaj po končanem zbiranju tekstov. Tekste (s svojim naslovom) pošljite na naslov:

Vera Pejović z MARKO DERGANČ, Šarhova 2, Ljubljana do 15. aprila 1980

VABIMO VAS NA RAZSTAVO OB MLADINSKEM TEDNU SOLIDARNOSTI Z ŽRTVAMI IMPERIALISTIČNE AGRESIJE IN NARODNOOSVOBODILNIMI GIBANJI

19.-25. MAREC 1980 MALA DVORANA ŠTUDENTSKEGA NASELJA

KLUB MEDNARODNEGA PRIJATELJSTVA

DESNIČICA

MEDNARODNE POVEZAVE DESNEGA EKSTREMIZMA

V organizacijskem smislu danes ni „fašistične“ internacionale, vendar obstajajo številne prepletene in na različnih ravneh potekajoče povezave staro – in neofašističnih oziroma nacističnih in desnoekstremnih strank, organizacij in grupacij. Pri tem se da ugotoviti tri glavne smeri:

1. stari nacionalisti in fašisti – in tu še posebno organizacije nekdanjih SS-ovcev v različnih državah,
2. desne neofašistične in desnoekstremne stranke in skupine, ki se čisto razlikujejo med seboj,
3. stranke oz. grupacije tako imenovanih „nacionalnih desnic“.

1945 – ZACETNO LETO

Z razbitjem Hitlerjevega Wehrmachta in brezpogojno kapitulacijo tretjega maja 1945 je fašizem utrpel odlični poraz in izgubil svojo najpomembnejšo bastijo v Evropi. Le v Španiji in na Portugalskem sta preživela s fašističnimi metodami vladajoča režima Franca in Salazarja s spretnim taktiranjem in bila celo napredovala do partnerjev antihitlerjevske koalicije. Obstoj obeh držav na iberškem polotoku je pri rekonstruiranju fašističnih organizacij – ne-le kot področje azila za NS veljake in NS sodelavce – igral pomembno vlogo.

Neposredno po koncu vojne sta delovali dve organizaciji, ki ju je imeti za predhodnike razširjajoče mreže fašističnih in desnoterrorističnih povezav: ODESSA in SPINNE. Obe sta imeli predvsem nalogo omogočiti nacional-socialističnim vojnim zločincem, SS-ovskim voditeljem in visokim funkcionarjem NSDAP beg v tujino. Povezali sta se predvsem v Španijo, južno Ameriko in z nekaterimi arabskimi državami. SS-Standarden-führer Otto Skorzeny, ki so ga v Avstriji iskali zaradi vojnih zločinov, je pri tem igral pomembno vlogo. Takratni SS-propagandist Erich Kern alias Erich Kernmayr, poznejši glavni urednik „Deutsch Soldaten-Zeituna“ pred leti vodilni urednik „Deutsche Wochenzeitung“, ki je blizu NPD, je kot posrednik SPINNE prizadevno potoval sem in tja med Muenchenom in Salzburgom, da bi preko Avstrije spravil vojne zločince v tujino. Poleg te organizacije se je ODESSA ukvarjala tudi s pripravljanjem in razširjanjem nacističnih in neofašističnih propagandnih spisov.

ZNAK ZA ZACETEK V EVROPI

Ze konec leta 1946 je bila v Rimu zasnovana ustanovitev novega fašističnega gibanja. Arturo Michelini, nekdanji sekretar rimskih fašistov, in Pino Romualdi, ki je trdil, da je Mussolinijev nezakonski sin, sta se trudila, da bi v eni stranki ali gibanju združila skupince, ki so neposredno po koncu vojne rasle kot gobe po dežju in ki jim je bil skupni znak militantni antikomunizem. Na podlagi fašističnega „Manifesta iz Verone“, ki je bil sprejet po nemški okupaciji Italije, je bilo ustanovljeno Movimento Sociale Italiano (MSI, Italijansko socialno gibanje) Pri prvih splošnih volitvah po uveljavitvi republikanske ustave 18. aprila 1948 je MSI s 526.670 glasovi osvojilo dva odstotka vseh glasov in prišlo s šestimi poslanci in senatorjem v obe zbornici italijanskega parlamenta.

Jasno je, da se vodstvo stranke ni omejevalo le na zbiranje starih fašistov, temveč je skrbelo tudi za podmladek. Ustanovilo je študentsko organizacijo, Fronte Universitario Azione Nazionale (FUAN, Univerzitetna nacionalna fronta), ki ni delovala le na italijanskih visokih šolah. Decembra 1950 je bil v Rimu na povabilo FUAN „Evropski kongres“, ki so se ga udeležili predstavniki ducata desnoekstremnih gibanj iz devetih evropskih držav. Ena osrednjih figur tega zborovanja je bil švedski profesor Per Engdahl, vodja Nysvenska Roerelsen (Gibanje nove Švedske), ki je kongresu predlagal sprejem programa v desetih točkah, ki bi spodbudil ustanovitev nadnacionalne „Evropske skupnosti.“ Pri tem se je skliceval na podporo Edwarda T. Dickinsona, posebnega svetovca tedanjega ameriškega predsednika Harryja S. Trumana. Druga ključna figura na tem „Evropskem kongresu“ je bil nekdanji vodja HJ in SS oficir Karl Heinz Priester, v Zvezni republik Nemčiji ena vodilnih glav organizacijsko že pojavljajočega se neonacizma. Ta je dal pobudo, da se v Malmoju (Švedska) priredi delovno zborovanje.

12. maja 1951 so v Malmoju odprli „Evropski nacionalni kongres“, na katerem se je srečalo 60 poslancev desnoekstremističnih in neofašističnih organizacij in gibanj iz skandinavskih dežel, Francije, ZRN, Avstrije, Italije, Španije, Velike Britanije, Belgije in Švice in tudi predstavnik madžarske emigracije. K financirjem tega začetka je spadal tudi Švedski industrialec Carl E. Carlberg, ki je preli velika sredstva za skandinavske desnoekstremne organizacije.

Na kongresu v Malmoju je bilo ustanovljeno Evropsko socialno gibanje (ESB), ki je imelo svoja zborovanja med drugim v Parizu, na Dunaju, v Stuttgartu, Innsbrucku, Rimu in Malmoju. ESB je z avstrijske strani pripadalo Sozialen Ordnungsbewegung Europas (SORBE) ki ga je ustanovil nacistični vodja Theodor Soucek. Soucek, ki ga je – kot se spominjamo – leta 1948 avstrijsko sodišče obsodilo na smrt zaradi veleizdaje in neofašističnih rovarjenj, potem paje bil pomiloščen in izpuščen, je skupaj z Otom Skorzenyem leta 1956 organiziral v Saalveldnu „Evropsko akademijo“. Za leto 1957 v Salzburgu napovedano srečanje evropskih fašistov je bilo preprečeno zaradi množičnih protestov. Leta 1959 je bilo v Innsbrucku pod naslovom „Evropska nova ureditev“ srečanje, ki so se ga udeležili zastopniki nemškega Wehrmachta, „Europäischen Freiwilligen-Verbandes der Ostfront“ (Evropsko združenje prostovoljcev vzhodne fronte), SS-ovskih borcev, „Divisione Mussolini“ in hrvaških ustašev.

ENO

Nekaterim spekter malmoejskega kongresa ni bil dovolj. Neposredno po „Evropskem kongresu“ so pozvali na srečanje desnoekstremnih predstavnikov v Zuerich, kjer so bili med 28. in 30. septembrom 1951 naslednji: Berti, predsednik Centro Studi Europei (Trst), Erwin Vollweider, načelnik Ljubuske stranke Švice, G. A. Amaudruz, nekdanji namestnik fuhrerja Švicarskih fašistov Oberst Foujallaz. Iz Portugalske so prišli opazovalci, avstrijski, skandinavski, belgijski, irski in britanski desnoekstremisti pa so poslali pozdravna sporočila. Zborovanje se je končalo z ustanovitvijo Europeischen Neuen Ordnung (ENO, Evropska nova ureditev), ki za razliko od Evropskega socialnega gibanja deluje še danes. „Dostrotni“ sekretar je zgoraj omenjeni G. A. Amaudruz, srečanja „tehnične komisije“ ENO pa so bila konec 1975 v Parizu, julija 1976 v Barceloni in novembra 1977 na Dunaju.

NEC

Tudi desnoekstremne mladinske organizacije so poskušale združiti pod eno streho staro – in neofašistične oz. desnoekstremne evropske organizacije in skupine. Pomembna etapa te poti je bil „I. evropski nacionalni mladinski kongres“ (KEC) 16. in 17. septembra 1972 v Planeggu pri Muenchenu.

Na tem prvem kongresu, ki sta mu sledila naslednja v Belgiji in Španiji, je sodelovalo okoli 1100 do 1200 zastopnikov desnoekstremnih fašističnih in neofašističnih mladinskih organizacij naslednjih držav: Belgije, ZRN, Danske, Francije, Velike Britanije, Nizozemske, Italije, Norveške, Avstrije, Švice, Španije, Južnoafriške republike in ZDA. Kot „častnega gosta“ so pozdravili medtem že umrlega predsednika Ring Volkstreuer Verbande (Krog ljudstvu zvestih združenj), nekdanjega SS oficirja, starega strankarskega tovariša in nosilca krvavih ordenov, Rolanda Timmela. Na srečanju so postavili „Generalni sekretariat evropske internacionale“, v katerem so bili: iz ZRN Bernhard C. Wintzek (izdajatelj časopisa Mat(h)rabrost) in Peter Dehoust (glavni urednik „Nation Europa“); iz Belgije Fritz de Ghein; iz Danske Robert Lux, iz Norveške Oystein Hovedkinn, iz Avstrije Franz Vermauer, iz Francije Bernhard Calaret, iz Švedske Hans Carling, iz Španije Jesus Palacios in zastopnik sekretariata italijanske Fronte della Gioventu. Iz Avstrije sta v Planeggu med drugimi prisostvovala kongresu Konrad Windisch in Erhard Hartung, ki je prenesel pozdrave Norberta Burgerja.

„EVROPSKA DESNIČICA“

V zadnjih letih smo pričali različnim naporom, vsaj v Evropi, da bi vzpostavili ožjo organizacijsko zvezo med posameznimi grupacijami na skrajni desnici. Tako je bilo julija 1976 v Barceloni srečanje predstavnikov desnoekstremnih in fašističnih organizacij iz 15 držav. Kmalu zatem je NPD organizirala „Evropsko zborovanje“ v Hamburgu, na katerem so bili skopnenti neofašističnih organizacij, med njimi Burgerjeva NDP. Avgusta 1976 je bilo v francoskem Lyonu zborovanje zastopnikov fašističnih organizacij, na katerem je bil izdelan načrt za delitev Italije v slučaju „komunistične udeležbe v vladi“. Aprila 1977 se je v Karlsruheju formalno imite „Neues Nationales Europa“ (NNE, Nove evropske narodnosti), ki mu pripadajo poslanci fašističnih skupin iz Belgije, ZRN, Francije, Nizozemske in Italije.

Do sedaj najuspešnejši in najpomembnejši projekt organizacijske povezave desnoekstremnih strank različnih dežel se je začel januarja 1978. Takrat je generalni sekretar MSI – DN (MSI – Destra Nazionale, MSI – Nacionalna desnica), Giorgio Almirante, odpotoval v Madrid in razpravljaj o ustanovitvi

„Euro-Destra“ (Evropske desnice) z vodjem fašistične Fuerza Nueva (FN, Nova moč) Blasom Pinarjem. Pri razglasu na sedežu FN je Almirante pred približno 5000 udeleženci pojasnil, da lahko unija obeh gibanj v prihodnosti služi kot orientacija in spodbuda vsem drugim evropskim silam skrajne desnice. 16. februarja je bila v Madridu zaključena akcijska zveza med MSI in Fuerza Nueva; kmalu zatem pa je Almirante v Parizu sporočil, da je že navezal uradne stike s francosko desnoekstremno Parti des Forces Nouvelles (PFN, Stranka novih sil). Od 19. do 21. aprila 1978 je bilo v Rimu prvo delovno zborovanje treh v „Euro-Destra“ združenih neofašističnih strank, MSI, FN in PFN. Po em delovnem zborovanju je bilo v Neaplju organizirano veliko srečanje, na katerem je 40.000 ljudi pazljivo poslušalo govore treh voditeljev. 27. junija 1978 so šefi „Euro-Destra“ g ovorili v Parizu pred več kot tri tisoč mladimi udeleženci. Na neki tiskovni konferenci so objavili svoj cilj: udeležba na evropskih volitvah, na katerih bodo poskušali dobiti prvi pet sedežev. Za 1984 Evropska desnica računa na 20–25 poslancev. 17. julija 1978 je ob obletnici Francove vstaje proti španski republik demonstriralo 20 tisoč udeležencev in to je bilo označeno za „vrh Evropske desnice“. Šef MSI Almirante je pri tem sporočil, da je navezal stike z desnim krilom britanskih konservativcev in angleško fašistično National Front.

Na neki drugi ravni so kontakti s CDU/SCU v ZRN. Shristlichen Gewerkschaftsbund Deutschlands (CGB, Zveza nemških krščanskih sindikatov) in italijanski sindikat CISNAL, ki je blizu MSI, sta že izmenjala predloge za pogodbo o sodelovanju. Organizacijsko sicer še ne, toda ideološko pripadata akcijski povezavi Evropske desnice dve novi desni grupaciji v Belgiji, Vlaams Nationale Partij (VNP) in Vlaamse Volkspartij (VVP), kot tudi Frente de Libertacao Nazionale Sindicalista iz Portugalske.

POVEZAVE HIAG

Medtem ko potekajo povezave neofašističnih grupacij na različnih ravneh in imajo različne aspekte, pri čemer so meje med skrajno desnimi strankami in očitno fašističnimi ali neofašističnimi organizacijami čisto zbrisane, so pri starih Hitlerjevih privrženecih že vrsto let nedotaknjene povezave iz Nemčije v tujino. Centrala, ki te kontakte krmari, je Hilfsgemeinschaft auf Gegenseitigkeit der Soldaten des ehemaligen Waffen – SS e. V. (HIAG, Vzajemna skupnost pomoči nekdanjim vojakom SS) s sedežem v ZRN. HIAG, ki ima preko 118 krajevnih in vojaških združenj, ki se redno mesečno sestajajo, izkorišča zveze, ki sta jih neposredno po koncu vojne vzpostavili ODESSA in SPINNE, sistematično gradi odnose do nekdanjih SS-ovcev v drugih državah na organizacijski podlagi pod ščitnikom „iskalca“ ali zbiralca vojnih spominov. Za ohranitev trajnih stikov so imenovani zvezni vodje: za Avstrijo, kjer so nekdanji privrženici SS organizirani v Kameradschaft IV (K IV, Tovarišija), je pristojen Karl Gherbetz (Steyr). Povezovalc za Nizozemsko je Heinz Mellenthin (Hannover). Za Dansko in Norveško je odgovoren Franz Krause (Solingen), za Belgijo Peter de Vuyst (Hamel), za Francijo Rudolf Zimmermann (Neuss) in za Finsko neki Henrikson (Helsinki). V Italijo tečejo povezave preko nekdanjih SS-ovcev, ki so nastanjeni v južni Tirolski. Povezava je bil tudi medtem že umrl knez Borghese. „Črni princ“; ustanovitelj in komandir po SS-Ovskem zgledu organiziranih posebnih fašističnih komandosov Decima MAS, je moral 1971 obežati iz Italije zaradi predpriprav na državni udar. Osrednja figura v tej mreži mednarodnih odnosov nekdanjih SS-ovcev je zadnji komandir SS Junkerschule in Hitlerjev adjutant, SS-Obersturmbannführer Richard Schulze – Kosens.

(se nadaljuje)

Franc Milošič

Tu objavljamo pismo, ki ga je tovarišica Cveta Mlakar poslala našemu uredništvu. Menimo, da nimamo kaj bistvenjšega pripisati razen, da je uredništvo sklenilo dogovor z Gospodarsko zbornico SR Slovenije, da bo skupaj z njo organiziralo okroglo mizo na temo:

BLAGOVNA PRODUKCIJA V SOCIALIZMU

Menim, da je taka okrogla miza zelo potrebna, še posebej danes, ko se jugoslovansko gospodarstvo ukvarja s t. i. „ustalivenimi“ ukrepi. Na to okroglo mizo bodo vabljene tako tovariši iz „prakse“, kakor tudi tisti iz „teorije“. Sicer pa lahko prispevke na to temo pošljete na naše uredništvo že jutri!

Uredništvo

Dr. Cveta MLAKAR

PISMO UREDNIŠTVU:

K problematiki izdajanja marksistične literature

V Tribuni, ki je izšla februarja 1980, ste objavili pogovor v okviru Okrogle mize o problematiki izdajanja marksistične literature. Razgibana in pestra razprava se je dotaknila tudi problema učnega gradiva. Tako je eden izmed udeležencev navedel, kako zelo pereče vprašanje je v tem, da se v učnih skriptah pojavljajo razne predmarksovske, meščanske in vulgarene teorije. Kot že kar „dokazan“ primer takšne nekritičnosti je navedel gradivo, ki ga je napisala Cveta Mlakar, profesorica ekonomske fakultete. Takšno trditve je razpravljavec izrecno oprl na sestavek, ki je bil objavljen v študentskem glasilu „Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo“ leta 1976.

Na nekaj tovrstnih pavšalnih navedb so v bistvu že odgovorili nekateri udeleženci pogovora, ki očitno poznajo Marxovo ekonomsko teorijo in tudi pomembnejše teorije meščanskih ekonomistov. Vendar bi k temu želela še sama na kratko navesti nekaj misli in predvsem nekaj dejstev.

Pisec sestavka v navedenem „Časopisu za kritiko znanosti, domišljijo in...“ – je povsem samovoljno vzel v obravnavo samo nekatere strani iz teksta mojega gradiva, ki ima naslov „Teorija tržnega mehanizma I. del (1974)“. Pisec očitno ni prebral ali pa ni hotel prebrati vsega mojega teksta niti v tistih poglavjih, iz katerih je nekatere strani izolirano postavil pod svojo „marksistično lupo“. Pisec namreč sploh ni upošteval, ali pa ni hotel upoštevati, da so poleg mojega prikaza meščanske teorije ponudbe v tem istem poglavju izrecno navedene tudi moje sodbe in opozorila o tem, v čem so skrite izrazite apologetske poteze v teh meščanskih teorijah. Prav tu se tudi izrecno opiram na znanje, ki ga študent praviloma že ima iz Marxove politične ekonomije. V naslednjem poglavju tega istega gradiva prikazujem Hilferdingovo analizo kapitalističnih monopolov. (Znano je, da je to Hilferdingovo analizo monopolov Lenin ocenjeval kot zelo uspešno, kljub nekaterim pomanjkljivostim). Če pa bi pisec hotel vsaj bežno pogledati celotno učnega predmeta „teorija cene“, ne bi mogel mimo dejstva, da je bil v učni snovi vključen študij makroekonomske sheme Marxovega zakona vrednosti kot temeljne podlage za sistem tržnih cen. Prav to poglavje učne snovi je izrecno in neposredno osnovano na Marxovih reprodukcijskih shemah. Naslednja sestavina v tem učnem predmetu je obsegala kritično analizo kapitalističnih oligopolov v sodobnem monopolnem kapitalizmu; končno je bila zajeta še problematika našega sistema cen in dileme o normalni ceni v našem gospodarstvu.

Menim, da je ekonomistom potrebno, da poznamo celotno področje menjave v tržnem gospodarstvu – še posebno zate, ker naš socialistično samoupravni sistem nujno potrebuje plansko-tržno obliko gospodarstva; kljub številnim protislovjem, ki so v tržnem gospodarstvu neogibno navzoča. Seveda je treba predvsem poznati zakon vrednosti. A poleg tega je potrebno poznati tudi tekoče in posamezno tržno dogajanje, v nekapitalističnih razmerah in tudi v kapitalizmu. A vsega tega Marx sam ni raziskal. Površinski tržni pojavi (kot je povpraševanje, ponudba, oblikovanje tržne cene itn.) – niso bili glavni predmeti Marxove pozornosti. To površinsko področje tržnega dogajanja zelo obširno analizirajo meščanski teoretiki; in tu so prišli do vrste pozitivnih ugotovitev. Takšne ugotovitve meščanskih teoretikov je Marx – celo povzel in jih uporabljal v nekaterih svojih obravnava; tako na primer v vrsti poglavij v III. knjigi Kapitla. Kako nekritičen marksist naj bi torej bil Marx na področju tržnih pojavov! Pač pa je Marx najostreje napadal tiste številne poskuse meščanskih teoretikov, ki so s samim tržnim pojavom (na primer s ceno) skušali pojasnjevati njegovo bistvo – to je vrednost in zakon vrednosti. Zakon vrednosti, ki je temeljni zakon celote tržnih cen in celote tržnega gospodarstva – sodi v Marxov osrednji predmet ekonomske analize. Meščanski teoretiki pa se na tem temeljnem področju ekonomske teorije v veliki večini izgubljajo v vulgarnosti in pristajajo v apologetiki.

Tako menim, da presojanje z vidika črno bele radikalnosti zelo malo pomaga ali celo prinaša medvedje usluge znanstvenemu marksizmu. Na celotnem področju sodobnih meščanskih analiz tržnega mehanizma so vsekakor potrebne poglobljene, zavzete in nedogmatske analize s pomočjo marksistične metodologije. Po takšnih poteh lahko bolj odgovorno in z manjšo mero splošnega etiketiranja prihajamo do sklepov o tem, kateri rezultati meščanskih analiz so realni, a v čem in kje se skrivajo apologetske poteze in težnje. Vsaj moje izkušnje mi kažejo, da raziskave na tem področju zahtevajo zelo mnogo truda in vztrajnih naporov, ne glede na razna obmetavanja in poskuse diskvalifikacije raziskovalca z desne ali z leve strani.

(dr. Cveta MLAKAR)

SPOLNOST ZAKONA

PIERRE LEGENDRE: OPAPKE K RAZDELITVI SPOLOV GLEDE NA KRŠČANSKI MIT

Postavili si bomo kar najosnovnejše politično vprašanje takorekoč temeljno neverjetnost, po zaslugi katere delujemo kot trupla, podvrženega reprodukciji, in ki spaja zahodne institucije z vseobsežnim divjaštvom, s primitivnim stanjem, z najsplošnejše človeškim, pa naj bo to krščansko ali ne.

Verjetno je zamisel, da ima zakon spol, in da so zakonski predpisi zahodnjakov povezani s koncem nekega posebnega mita, vnebovpijoča banalnost. Freud je to presegel in odslej vzbujajo psihoanaliza zavist ravno pri najbolj tradicionalnih instancah oblasti. Da bi lahko to razumeli, sem opredelil hierarhije pravnikov, učiteljev in škofov glede na njihovo govorniško mesto, na katerem imajo pravico govoriti karkoli, pa so vseeno poslušani, so govorniki s popolno oblastjo. Tudi rokovanje z besedami in koncepti analitične teorije je na tem, da postane orožje propagande, orožje iz orožarne, ki se prenavlja v neskončnost. Psihoanaliza postaja zopet negotova in problematična, ko se seksualna zgodovina, na kateri temelji in je mitološka zgodovina, ki očitno ne zdrži več na nogah, opazuje v odvisnosti od neke druge logike, od drugega razporeda, od druge resnice, neprijetne in presunljivo za ono prvo, resnico, ki vrže red iz ravnovesja. Na tem delu Evrope nekateri danes slutijo, da vrsta znanosti, ki nima ustaljenega statusa, vprašljivo oblasti ne nudi gotovega zaveznitva.

Torej natančneje: upoštevati je treba sodobni razvoj dogmatičnega diskurza v njegovem odnosu do domnevnihih resnic psihoanalize, predvsem zaradi zmešnjave, ki sledi. V tem pogledu ima za nas upravljanje teologije skozi instance religije, ki razpolagajo s tradicionalno zakonodajno oblastjo, velik pomen, kajti sodobna politika institucij se tu kaže v kar najostrejših obrih svojih učinkovitosti. Gre za to, da se ustvari videz spreminjanja, in da se obenem v kar največji možni meri ohrani možnost širjenja, celo ekspanzije oblasti, pri tem ko se poslužuje najspretnejših formulacij, da bi naredila uslugo, ki je ne more več pričakovati od večerajšnje, odslej deklasirane retorike. Resnica ni bila nikdar moč voditeljev in upravljalcev, niti ni bil to njihov poglavitni posel, njihov problem je čisto drugje — je v tem, da znajo zavzeti imaginari, sveti prostor, nebo poglavarjev. Ravno zato je danes položaj avtoritet, ki so kompetentne za sojenje v imenu neba, tako razkrijoč, ko le te izpostavijo čiste doktrine zakonskih ureditev, ko teologijo postavijo v okoliščine. Vsak lahko opazi pojemanje starih eklesiastičnih metod, ki so temeljile na sholastiki in so očistene še z rimskimi znanstveniški razlagalci; to je dejstvo — toda najbrž slabotno, kajti razen tega, da lahko predvidimo, da se oblast ne bo povrnila s kar najbolj kanonsko strogostjo, drži tudi to, da je od proti-reformnihih teologov podedovana sholastika preživela. Mehanično se večja prestiž že zdavnaj posušene veje mistične teologije, ki je (v očeh spreobrnjenih upraviteljev) sama sposobna soočiti ognjeniške in nevarne, nepriznane doktrine, ki takorekoč pripadajo humanističnim in družboslovnim znanostim. Zelo lepa in perspektivna bi bila poroka mistične teologije in psihoanalize, zdi se, da bi se z njo obetalo neko drugotno izkustvo, vznesenosti.

Učenjakov nove teologije (še posebno G. Ursa von Balthasarja) ne bom žalil tako, da bi njihova dela mešal s podjetji strokovnjakov za religiozno politiko v zahodni Evropi. Toda dosti jasno se vidi, da se preobrat v propagandnih temah vere zgodi še pravi čas, da lahko kasneje prenese najbolj temeljno kritiko institucij, ki naenkrat pomeni na politično uporabo simbolnih mehanizmov in na nespremenljiv značaj vzpostavljenih načel industrijskega diskurza. Birokratski in politični diskurz o resnici ter diskurz o posvečenih močeh. Prav tako bi se lahko reklo, da znanost s tem, ko se maskira, izpolnjuje svojo nalogo, ki je v tem, da povzroča pokoritev. Celo preplavljeno s vdom ljubezkih obljub. Ta realnost je vedno prisotna. Kaj bi se zgodilo, če bi se takojimeno posvečena načela in sistematično dobrohotne namere prestavile v položaj nedolžnega in prvobitnega diskurza, ki smo ga v Evropi prej povezovali z antropologijo: gotovo izguba prestiža in še večje težave za upravitelje, preganjanje v njihovi dobri veri. Kot po čudežu znajo oblasti, tam kjer so ustanovljeni, govoriti govorico želje; psihoanaliza pa se kot korpus z znanostjo stiliziranih označevalcev lahko odlično vklopi v tradicionalno verigo Teksta ter tako prispeva k temu, da se snov uskladi z zakonom, se pravi z razumom.

Se vedno se odstopam od svojega osnovnega aforizma: institucije so tudi tisto mesto, ki omogočajo, da si lažež do ugodja. To samo še enkrat pokaže, da psihoanaliza najde svoj dom ravno na naslovu laži, s tem ko je povabljen, da izreče kaj pijanega, kar je podobno goljufiji, in s tem ko teži za tem, da bi zamasašila v urejenosti teksta nastalo prekinitve z naslednjim odkritjem: institucije ne delujejo božansko, ampak človeško, torej seksualno.

Za vse zlo, ki nam je naloženo, da ga ne bi razumeli, smo gotovo odškodovani, če ga presojava z namenom, da bi odkrili blazno bogato in obenem obsceno logiko tradicije. Ta pretvarajoči proces pokaže tudi svoje pridobitve: institucije ne delujejo božanskoizajane preteklosti, ki je bila učeno cenzurirana, ni več in zadeve s spolnostjo zadobijo zapeljiv ton. Istočasno izgine zastrta zgodovina, ki služi kot gnojilo vsem institucionalnim poslopjem — oblasti pa se skrivajo pod bremenom prizadevanja, da bi nas osvobodile. Našim predstavam se izmika bistveno, utemeljivno področje, kjer so postali postopki zamenjave znakov in retorične zgradbe nagradeni in steoretizirani in brez katerega zahodni Tekst ne bi oživel. Če psihoanaliza ne upe pronicati do aktualnega dejanja zamenjave, izgubila svoje možnosti pri ovarivanju enega izmed temeljnih poslov politike in je na tem, da se vpiše v sredo institucionalnega sistema, med popravljalne funkcije.

Simptomatično je, da je v programu današnje, monstrozno hierarhično industrijske fevdalnosti osvoboditev človeka: enako je simptomatično, da ima rimska cerkev, ki se zgodovinsko umešča v evropsko zgodovino od rimskega imperija pa vse do kolonialnih ekspanzij industrijske dobe in je tako skrajno odvisna od nikdar zanikane absolutistične pravice, še pojačane s politično spretnostjo svoje birokracije, namen postati razsodnica univerzalne demokracije in porazdeljuje graje med vodstva, ki kršijo človeške pravice. Teološki diskurz, ki je nanovo preiskan s skrajno spretnostjo, povzroči pozabljanje še večerajšnje teološke morale; nekaj strahneja je v tem neprestanem obnavljanju, v tem da se je ne da razorožiti in se zdi poklicana, da se razširi enako brezmejno kot industrijski sistem. V obeh primerih obsipava propaganda s svojimi osvobojajočimi maksimami, ki imajo tak stil, da v splošnem dekuru izgube spomina zakon ostaja teater notranje fikcije, ki predpostavlja, da govorijo voditelji samo resnico.

Verovanje še zdaleč niso omajana in celo delujejo s pojačano učinkovitostjo, kar nasprotuje nekaterim komičnim razglasom in jim je nanovo vzpostavljena ignoranca samo v pomoč. Ko smo v preteklosti zanikali v mehaniko, ki nam izdeluje pravo, smo zanemarili imaginarne zmogljivosti doktorjev in samih pogojev ohranitve političnega stanja. Dobesedno povedano: v organizacijah, na katere se nanašam, je treba govoriti, da se ne bi česa povedalo. Znašli smo se na mestu, kjer se izpričujejo verovanja, ki so ovekovečena z neopredeljenim obnavljanjem vodij. Tako moramo, ko se napotimo k seksualnim problemom, močno vztrajati na pristopu do tega, kar tu opisujem kot Tekst. Vstop vanj je čuvan z zapahi ideala: ideala, da ni treba nič vedeti. Ta ideal, ki je prenešen na tradicionalni Tekst in je uporabljen v moderni igri institucij, ki zaščiti od vsega najbolj tradicionalno prepovedano, ki določa nedotakljivost in svetost avtoritete in vrednosti, ki jih utaja. Sicer pa naj na novo označimo finte odsvetovanja: uradni zgodovinarji delajo ovinke po ustaljen ideološki oblasti, pri čemer točno vedo, kaj preiskujejo. Brez tveganja lahko porivajo v osrednje anekdote in staromodne doktrine, jih zlobno naslavlajo, učijo, da je preteklost neumna, prostaška, zatiralna itd. . . Teško se je vzdržati, da ne bi takega ravnanja zaničevali, da bi razvedneli tako pomoto. Res pa se o načinu užitka ne da sproščeno govoriti. Ta obuditev se ne da pokazati, sicer pa vse dela na tem, da bi se jo zatrl. Moralo bi nam postati jasno, da smisel onemišlja, morali bi stopiti v blazen red, drzniti si testirati staro cvetočo religijo in razdreti najbolj umestne konglomerate krščanske ureditve.

Lahko bi poudarili, da naše zanimanje ne velja nedotakljivosti zakona. Končno pa se, kar se tiče družboslovja in humanih znanosti, vse dogaja tako, kot da je divje, mitološke temelje, po katerih se ravna najvidnejše institucije, nadgradil misterij. Ideja, da lahko industrijska oblika države leži na simbolnih temeljih, ki se po svoji naravi ne razlikujejo od temeljev, pridobljenih s krščanskim diskurzom nerazvitih družb, je čisto nespremljiva. Z drugimi besedami: nismo zamorci in institucije starih, z rimskim pravom civilizirani narodov, nimajo tega erotičnega obeležja, ki ga poznamo pri primitivnih ureditvah. Tukaj torej psihoanaliza nima kaj početi, lahko bi pa okrasila teater doktorjev. Sicer pa so že univerzitetne avtoritete oznanile, da je zgodba lepa in da se dobro konča. Ta doktrina študenta šokira: poznal sem mlade ljudi, ki so iskali smisel šibanja potepuhov, ob čemer so se mi zoperstavili z refrenom, s katerim so nekoč obdarili tudi Freuda: psihoanaliza vidi spolnost povsod in samo sramoti politično znanost. Povedano to natančneje, pritirano do skrajnosti se glasi takole: znanost tega zgodovinskega sistema, ki se navidez razkrajja iz dneva v dan, ne ve, da je utemeljena na zgodovini spolnosti.

Pomovimo to: ta zgodovina pa ne vzdrži in institucije jo na svoj način rekonstruirajo — skozi Tekst. Da bi to pojasnili in da bi lahko pretehtali možnost reprodukcije v taki zgodovini, je nujno natančno določiti zveze, zvezanost pravnega diskurza in prostora, v kakršnem je ta diskurz vsebovan.

Moji nameni na tem seminarju imajo samo ta cilj: opomniti, da je pravo umeščeno v Tekst in pokazati, kako je spolnost v njem zastopana. Ta, navadno od zakonov, teologije in njenih privrsevov zapušeni Tekst, kajti napisan je svečanostno, predstavlja nepretrgano nit, katere ostrina deluje

neprekinjeno od svoje infra-historične ravni naprej, določene z vrhuncem v sholastiki, ravni ustalite neprekinjenega diskurza, kar predpostavlja mit zakona. Da je ta tekst res zapuščen od trenutka, ko začne o politiki govoriti znanost, je vidno iz bistvene funkcije ignorance: pripadati enemu samemu redu resnice — lastniki oblasti in njihova opozicija, kakršnakoli naj že je, so vsi združeni v tej skrajni ignoranci. Tako ohranjajo svoje možnosti iz predavnine in adute izrabljajo brez konca.

Cenzuri se pridruži debelna nepozornost, kultura in protikultura idiotov, zagotovitev, da poneumljanje osebovaja. Izločitev najkočljivejših odlomkov Teksta stopnjuje politične učinke njegove zatemetitve in zmešnjave in ni nič drugega kot bistven prispevek k splošni neumnosti. Kar naprej ponavljam osnovno nujnost povratka k Tekstu, takšnemu, ki je pisal zakon in poudarjam postopke vstavitve, ki zagotavljajo zgodovinske preemestitve.

Ravno tu bi morali iskati našo božansko divjost in falčno teorijo oblasti, dokaz, da so naši voditelji heroji in da mi sami, čeprav industrializirani in nato zamorenjeni s publiciteto, vztrajamo pri kultu pradedov in z njim. Tu bi morali začeti odkrivati tudi pravne, torej magične tehnike izničena revolucije. To važno dejstvo naglašam mimogrede: z vidika nosilcev pravnega diskurza, pisarniških in tem podobnih juristov ter teologov, revolucija ni drugega kot katerikoli označevalec, kar pa sploh ne vključuje zavrnitve, razen navidezne, dogmatičnega diskurza. Enostavno se krepki novo poglavje diakoceptva, ob nadaljevanju predhodnikov in v pričakovanju nadaljevalcev.

Dogmatska produkcija se ne ustavi, dokler se mitologija dobro drži in dokler počiva nespremenjen ideal ignorance, s katerim se branijo verovanja, povsem nedosegljiv v primeru napada oblasti. V dokaz nasledstvo povezav in spojitve, izposlovanih z magisterijem pravoznanstva: grmada interpretacij, ki so morale izgraditi pravice francoskega nacionalizma; ali pa naj premislimo to pričevanje: neormalen promet tekstov, katerih trgovanje denarno podpira politični sistem papeške postavitve (etablissementa). Nepozornost do teh ne-spreminjanja je zelo sumljiva zaniknost. Na svoj način prevede izjemno propagandno moč, ki je popolno orožje, s katerim razpolaga sodobna industrijska organizacija in istočasno predstavlja možnost, da bi prepoznali najbolj zaščiteni zamenjavo, ki omogoča realizacijo metode ponavljanja. Kaj je torej tisto, kar na nek malo opazen, pa zato izredno učinkovit način, dela to ponavljanje podjarmljanja ne samo možno, ampak celo sprejemljivo? Odgovor je vsebovan v naslednjem, kar bo tudi preciziralo snov moje razlage: Pravo — kot ga ohranjajo gospodarji Teksta, je osnovano na neki zgodbi o spolnosti in ta zgodba ustanovi razdelitev užitka.

Od trenutka, ko vstopimo v območje teksta, stremi vzpostavljen odnos med mitološkimi artikulacijami in političnimi pomeni zakona k temu, da postane vežba vrhovoda, kateremu nihče in še posebej nobeden izmed strokovnjakov za problematiko institucij in političnih ved, ne more nuditi najmanjšega upanja. Ravno tako pa je zaradi težave, da psihoanaliza konec koncev teži k temu, da prečka in začrta tangento, ne da bi bila pri tem sposobna obseči jedro diskurza zakona. To jedro vključuje kar najbolj občutljivo religiozno dimenzijo institucij na zahodu. Ta dimenzija, lahko bi rekli tudi zarez, postane ob dolgi vrsti težkih očitnosti, ki obstajajo zato, da bi nas mamilne, nerazrešljiva. Vsak pozna veličastne očitnosti, o katerih se ne da govoriti: religija je enostavno religija, spremenjena je, videti zastarela, stari bog je umrl ali pa je čisto prikrojen in ne kaznuje več, družba je docela laizirana ipd. . . Pri vsaki nasprotujoči postavki bi gotovo osupnili. Na to se veže običajen psihoanalizem (in zakaj ne bi religija poskusila tukaj?) s svojimi kakršnikoli interpretacijami, ki končno navedejo na manko resnega temeljnega same psihoanalize v njenih možnih podaljških proti preizkusu tega, kar konstituira politični člen.

No, če se moramo spustiti na raven starih legalnih formulacij (raven, ki je danes domnevno izbrisana), ki označujejo naravo oblasti, prodremo v mejah tega spusta do vzrokov, ki so večkrat subtilni in ki nasprotujejo dejstvu, da specialisti za institucionalizirani sistem erotično zgodbo psihoanalize dejansko obravnavajo resno. Reformatorsko delo v dobi starih latinsko-evropskih nacionalizmov si domišlja, da ukinja tradicionalno mistifikacijo neprijetno in zastrašujoče spolnosti ter istočasno odreja, da tu ni mesta za mešanje seksualne doktrine s političnim vprašanjem temeljne znanosti, ko študira konkretno delovanje podjarmljanja oblasti; tak razloček določi dvojnost igre spola, načrtovano nadomestilo, da bi o njem govorili do dopustne meje in mesta, označenega s tišino. Z drugimi besedami povedano: pravna policija kopulacije, ki ureja spolne združitve in s katero se priložnostno bavi uradna znanost institucij in nadnaravno, popolnoma nevpeljivo spoznanje, ki iz pravnih subjektov naredi subjekte z ljubeznijo do voditeljev, počivata na dveh oddaljenih si osnutkih — enem stvarnem in razumnem, na drugem pa nadrealnem in blaznem. Prišli smo torej do prve znan temeljne točke: pri osnovi institucionalnega reda imamo opravka z dvema spolnima razlikama, ne z eno, z dvema. Zakon računa z ljudmi dvakrat: prvič kot na oštevilčeno živino — za reprodukcijo, drugič pa kot na posameznike, ki so stereotipno označeni z enotnim mitom, ki je uniformen in univerzalen. Bavili se bomo prav s tem računovodstvom mita, ki je označen na različne načine. Tu me zanimajo predvsem tisti, po katerih se razlikujejo krščanske, predvsem katoliške industrijske družbe, ki govorijo vsaka svoj jezik in so porazdeljeni po reproduktorskih državah nacionalnega prava. S tega vidika se vprašanje spola postavlja na več ravneh, kot jih bomo lahko zaobjeli, ko bomo proučevali zgodovinske odseke zahodnega Teksta, ki je brez dvoma religiozno zaznamovan. Pravni sistem Zahoda, za katerega je najznačilnejše, da se projicira v prostorsko ureditev gigantske industrije, je dobesedno vklopljen v kombinatoriko krščanskega mita. Topogledno je krščanska religija toliko resničnejša, vkolikor je služila za uokvirjanje pravnih institucij (posebno pravilo zakonskega pogodbenega prava), ki so naredile industrijo. Religija je mati industrije, in to takšna, kot jo poznamo v njenem Vzroku in Pravu. Če se povrnemo v usedlino zgodovinskih konstrukcij, kjer tudi smo, lahko spoznamo, ne samo posebno teorijo politične pripadnosti (zahodne), ampak tudi ekspanzionistični pojav prevladujočega diskurza in razsežnosti industrijskih resnic Zahoda. Drugače rečeno: nepokvarjeni del mitologije, njen aktivni del, ki je uporabljen v institucionalizirani praksi industrijske dobe, se mora zastaviti čisto jasno in poudariti, da religiozna razsežnost Teksta biva tako, da se z njo ni mogoče soočiti, potem ko industrijski režim osnuje in zakorenini svoje pravne koronine v njenem zakonu.

Znanost o spolnosti, ki ji predhodi ve zgodovinski sistem Prava, mistificirana znanost in taka je, dakar govori o spolnosti, v bistvu nesporn. Toda kljub temu, da doktrina oblasti določi svojega plodilca (nosilci potomstva) tako, da naravnost zbeži k bajeslovnim izjavam teologije, značaj ljubzenskih odnosov, pisan v retoriko pravnih začetkov in politični podjarmljanji, zaradi tega ni čisto jasen. S strani religioznih institucij se d na primer, kar naenkrat opredelijo cerkev kot soprogno besede (sposa verb ter določiti, da k taki prepostavki nima psihoanaliza kaj dodati. Z drugim besedami: skrivnost seksualnih slavnosti obstaja pogosto soočena krščansko religijo, kot je to bila v starodavnih religijah. Kot da bi spolno prenehala biti spolnost v trenutku, ko se z njo začne baviti mit. Na isti nač beseda ni več beseda (la parole), odkar jo prevzame oblast. Tako brezobzi no trdijo tudi religije, da resničnost njihovega spoznanja, tistega, ki se doti mesta resnice, ni navadna resničnost in da, če jo hočemo prevesti v kate rije zdravega razuma, izgubi svoj smisel. Teokratni so zadevo domelili občudovanja vredno: kjer strogo ni ničesar takega, kar bi se dalo razumeti gre za vsemogočnost (toute-puissance). Eden izmed njih, ki je bil verjeti zalo učen, je izjavil: „Beseda Jezusa Kristusa ni učinkovita zato, ker sestavljena iz določenih zlogov, ki bi prisiljevali naravo, da ga uboga, amp zato, ker beseda (la Parole) izvira iz besede (le Verbe) brez zlogov in le mora vse, kar iz tega izhaja, izražati vsemogočnost.“ (Zacharie de Lyzieu De la Monarchie du Verbe incarné, ou de l'immense pouvoir du plus gran de Roys, des hautes maximes politiques, et du merveilleux ordre qu observe dans le gouvernement de son Estat, Paris 16/39, str. 121)

Opombe:
1) Institucijo razumem glede na smisel, ki so jim ga dali juristi: brezmejnega celota pravil, ki opredeljujejo zakonitost, ob razlikovanju javnih in zasebnih.
2) Poudarjam aplikacijo zelo religioznih avtorjev, pri čemer se obnavljam izročiti sholastične potnega lista psihoanalizi, v sumu da lahko dvigne podzavestno višino substance, jedra.

Se eno
Nadaljevanje sledi! preveđa Jelka B.

dr. Dimitrij Rupil
Gradšče 7
61000 Ljubljana

Členjeno uredništvo
Časopisa-Tribuna
Trg osvoboditve 1/II
Ljubljana

KRATKO POJASNILO

V članku Peka potiček po principu Problemi (Tribuna, letnik XXIX, števil. 9-10) je nekaj netočnosti, tudi v zvezi s piscem teh vrstic, zato vas prosim, da jih (z objavo tega pojasnila) popravite. Menim, da so razmere pri našem kulturno-informativnem tisku (s tem mislim tako Probleme kot Tribuna) na moč razmajane in nezanesljive, zato avtorju omenjenega članka, Matjažu Potokarju, pravzaprav ni kaj očitati. Prav ina, ko kritizira revijo Problemi oz. njeno zadnjo številko, in v marsičem bi njegovo (mestoma celo duhovito) kritiko podprl, če je ne bi celo zaostрил. S tem bi samo nadaljeval svoje razprave na svetu Problemov, ki bi jih morebiti strnil v očitke, da zadnjih nekaj številki revije razodeva odsotnost uredniške politike, torej neurejenost, in neproblematičnost. Potokar govori o tem, da ljudje pri Problemih "skrajajo nekakšno ubogo celoto, ki nima ne repe, ne glave". S tem se povsem strinjam. Vendar tovariš Potokar nadaljuje v tem smislu, kot da sem - podpisani - eden od glavnih krivcev za takšno stanje. Temu preprosto ni tako.

Po splošni praksi neurejenosti in nezanesljivosti pri Tribuni in pri Problemih so zadeve na moč ambivalentne. Tov. Potokar govori o "drugi letošnji številki Problemov", kateri "svo priča" "v mesecu februarju". Takšne številke Problemov ni. Kolikor se spominjam pošiljk v svojem poštnem nabiralniku, je zadnja od vseh številki revije Problemi-Literatura prispela tista, ki nosi oznako "Problem 6 - 1979", in ki ima na notranji strani glatnic zapisano še številko 189. Mislim, da tov. Potokar govori o tej številki, ker omenja "z zapornimi preobdne lastne podobe" in "odklonjene intervjuje" ("Pogovor: Rudi Seligo"). Tov. Potokar je v svojem besedilu trdil, da je med imeni "ki so to pot obogatila in popestrila revijo Problemi" in "svo imeli že mnogokrat čast prebrati v zgoraj omenjeni reviji". Lahko bi rekli, da se z njimi srečujemo skoraj v vsaki številki, našel tudi ime podpisane. Dejstvo je, da v omenjeni številki nisem objavil niti črke.

Res pa je, da se je v teh naših neurejenih in nezanesljivih

ZGAGA TEME

„Vietnam je bil kot film, ki se je izmuznil kot gigantski presegi predračuna, postal snemalni red, prepri na sceni in za njo avtor umre za glavno scenarija v glavi, ki v gnusu zapuša snemanje, zadnji pa puje, da „je kar“, potem pa nekje v udju snema dodatne posnetke.“ Tako je zapisal Julian Smith v svoji odlični knjigi o Hollywoodu in Vietnamu. V stilu, kateremu umetnost posnema življenje, ki po ma umetnost, IN ZDAJ APOKALIPSA je film, ki se je izmuznil iz rok, film, ki je antisko - presegl predračun, film s pobe- ljuji nemalnim redom in tako naprej. In t mnogi trdijo - to ni toliko film o Vietna- mu kot film, kar je pri APOKALIPSI najboljše je spektakel z morjem dana zclana džungla, ki se spremeni v izne plamene, šum helikopterskih elis, mtono bobnenje „možnarjev“ nekje za omi rameni, sikanje rakel, ki prinašajo enj - na mirna rizeva polja. APOKALIPSA pada nase čute in ko res deluje, deluje na se drobnoje.

Zaplet-kakršnih smo se preobjedli na TV časopisja in po katerih nam gre uprto na klanje-karakterji, pravzaprav ce- mo ogrode filma je otroče. Ne prihajajo iz etnama, ampak vzporedno s potjo, ki jo začrtal Joseph Conrad - iz drugih filmov o dobnih stvareh. Kot ostali „filmski otro- ni“, ki so prišli iz filmske šole ozirnoma film- e staje v Hollywoodu-Schrader, Lucas, Breese, De palma, Spielberg-tudi Coppola kiva, da je filmski svet veliko bolj znan in znač kot „pravi“ svet.

Tako Coppola „požlahni“ ogrode Conra- ve zgodbe „Srca teme“ (Heart of arkness) v zlzano zgodbo o uporu posa- nika zoper organizacijo. Kot Kirk Dou- as v „The Detective Story“, Clint East- od v „Dirty Harry“, Glen Ford v „The Big cat“, Montgomery Clift v „From Here to lernety“ in še nečisto drugih v prav toliko lmih, tako je tudi Marlon Brando kot pol- vnik Kurtz odpadnik, upornik, potepeni ki, ki dela na svojo roko in se poživja na a pravila. „Nikoli ni dobil uradne privo- ve. Stvar si je zamislil sam in jo tako tudi peljal. Kakšno stranje!“ Kurtz je odpeljal vojno vojsko sestavljeno iz vojščakov plemena ntagnard v Kambodžo brez uradnega do- ljenja. Tako ga je zdaj uradna vojska ob- lila umora, kljub temu da so bili štirje enti ARVN, ki jih je usmrtil po vsej verjet- nosti severno-vietnamski vojnuh. Za njim so adali izkušnega morilca, kapetana Willarda (Martin Sheen), da „z izjemno previdnostjo ačča njegovo vladavino“. „Stvari je vzel v svoje roke“, se pritožuje general. „Nekje tam naj oprira brez vseh omejitev in njegovo lovanje je popolnoma neprimeren način evanja človeških nasprotij“.

Ogrode „srca teme“ temo upora indija zoper organizacijo malec ojači. Kurtz samo odpadnik in upornik, povezan je tudi e. Nehumanim, primitivnim z DRUGIM. ilkaze-dobiva iz džungle“, kot pravi Willard. i drugi strani jcamerška vojskapredstavljena ot nekaj več kot samo ograncija; pred- ljenja je kot družba, kot civilizacija z omi pravili ki uzakonjajo, „kaj se sme in kaj e“ in ki jih Kurtz zasmejuje.

Ujet med Kurtza in vojsko, med naravo in civilizacijo pa je kapetan Willard. Edini, za katerega lahko pričakujemo, da bo „končal“ Kurtzom, je nekdo kot on, nekdo, ki je usmiljen, hladnokrvn in neodvisen. Willard izpolnjuje te pogoje.

Ze v prvih minutah filma se sreča z nek- škim lastnim mini „srcom teme“, ko s ostio razbij ogledalo in v kopeli znoja, krvi e wyskya pade po tleh.

Z ameriško armado kot svojim simbolom civilizacija nima šanse. Bolj ko se Willardov oln s pretežno črno posadko približuje Kurtzu, bolj je Willard razočaran nad vojsko in navdušen nad Kurtzom. „V tej vojni ob-

tožiti koga umora, „pravi“, je tako, kot da bi mahal z zastavico na dirki Indianapolis 500“.

Ko spozna poročnika Kilgora (Robert Duval), ki razstreli vietnamsko vas, da bi lahko s svojimi možmi jездil na valovih, pravi: „Če je to način, kako naj bi se vodila vojna, kaj imajo potem proti Kurtzu?“

Spet drugič naleti na nekakšen Coney Island na Mekongu, na raznobaren in na- eičkan amfiteater obkrožen z nečim, kar se najbolj spominja na velikanske žareče to- teme. Ko ameriški vojaki poskačejo na oder, kjer se zvijajo Playboyevce zajčice, ki naj bi zabavale tamkajšnje cnote, Willard opazuje dogajanje od daleč, zatopljen v misli. „Nič čudnega, da jih je Kurtz poslal k hudiču pravi“. To vojno vodi peščica drekarjev“.

Do trenutka, ko Willard pride v Kurtzovo kraljestvo, je civilizacija in vse kar spada zraven na voljo na na redko posejanih stojni- cah. Vojna se je izkazala za karneval norosti. Vendar pa je Kurtzovo domovanje še strašnej- še. Willarda ob prihodu sprejme skupina divjakov z belo pobarvanimi obrabi. Vse na- okrog leže kosti in lobanje in obglavljeni severovietnamski vojaki vise z dreves. To je Dantevjev „Inferno“, „ponatisnjen“ z dovo- ljenjem Bushbya Berkeleyja.

Ko končno le pridemo do Kurtza, sra- mežljivo skritega v sceni nekakšnega stran- skega poslojca, komaj čakamo, da slišimo, kaj nam ima povedati. Kaj se je naučil v času svoje „temne noči duše“? Pravzaprav ne ve- liko. Willard pripoveduje o tem, kako so severovietnamski vojaki prišli v vas, kjer so Američani cepili otroke proti otroški paraliz i in domačinom odsekali roke, da bi jih za- strahili pred sodelovanjem z Američani. Kurtz obdružuje „genija, vojno do takšnega dejanja - popolnega in kristalno čistega“. In iz tega povleče zaključek, da bodo Američ- ani to vojno izgubili zato, „ker se niso zmogli prepustiti prvotnemu instinktu in ubiti brez razsojanja. To, kar je tako pogosto imenovano umor, je lahko samo jasnovid- nost, da spoznaš, kaj je treba storiti - in tudi takoj storiti“. Ta uebermenshovska razglab- ljanja so skupaj z nekaterimi pasażami iz „Votlih ljudi“ (Eliotovega mandarinskega odpora do buržuazne družbe) Kurtzovo sporočilo svetu.

Marsikaj v APOKALIPSI potrjuje Kurtzo- vo hladno zunanost. Vsi „normalni“ ljudje, tisti ki ne morejo ubijati hladnokrvno, umre- jo (bolje so ubiti). Črni vojaki so tisti, ki predstavljajo vas, občinstvo, „normalne“ ljudi. Vse, kar hočejo, je, da bi čimprej prišli iz Vietnama. In prav črni vojaki so tisti, ki - medtem ko se čoln vse bolj približuje Kurtzu - umrejo eden za drugim.

Črnci so v pretežnem delu filma obravnava- ni s simpatijo, kot tisti, ki prenašajo in odbijajo glavne sunke boja (v zadnji ameriški predstraži, z ogljicami iz zob in kosti so pred- stavljeni tudi kot nosilci precivilizacijskega divjaštva, neomikanosti).

Ko pa pridejo v Kambodžo, i „civilizacije“ v „temo“, črni kapetan pove Willardu, da njegovi možje nočejo več naprej. Tako ne- nadoma vse dobi pravo mesto; črni suženj pripoveduje belemu gospodarju (the sahib), da so domačini prestrašeni in da nočejo do rudnikov kralja Salomona.

Črnci so ubiti zato, ker je drama psihičnega in fizičnega spopada rezervirana za bele in še posebej za bele Uebermenche, kakršne je Willard. Willard je Michael Roberta de Nira iz „Lovca na jelene“: hladnokrvn, discipliniran, a „control freak“ in prav tako kot Michael reši svojega tovariša Lincea. On je tisti, ki preživi in (zdi se da tako pravi film) če hočemo preživeti tudi mi, moramo živeti kot Willard.

Kam nas torej vse to pripelje? Civilizacija v obliki nora blaznih morilcev, spolnosti sestradanih vojakov je razstreljena in poslana k hudiču. (Če smo slučajno spregledali bistveno: Coppola nam servira tudi vojaka, ki s pošto prejme časopisni izrezek, ki poroča o Mansonovih umorih). Za razliko od nekaterih novejših filmov kot „Lovca na jelene“ in „Polnočnega ekspresa“, ki „srce teme“ locirata v tuje kulture in vidita našo kot nebesa, je Coppolina vizija Amerike bolj črnogleda. V primerjavi z zahodno civilizacijo izgleda primitivno precivilizacijsko stanje narave kar privlačno. Prav tako tudi Kurtz, ki je na neki način spregledal njeno laž. „Svojim možem zapovedujete, naj zasipajo ljudi z ognjem, ne dovolite pa jim, da bi na avion napisali „FUK“, ker je to prostaško.“

Toda Kurtz-Willardova kritika (in morda tudi Coppolina) vojne je desničarsko obarvana (vojna je slaba zato, ker jo vodijo norci in ne zato, ker je rasistična, imperialistična itd.) Kljub tem desničarskim tonom pa Coppola nekako ne more na takšen način do konca in film se nazadnje obrne. Civilizacija je morda res slaba, toda narava je še lujska. Kurtz ima morda prav, Američani lahko izgube vojno, ker niso dovolj hladnokrvni, toda cena te hladnokrvnosti je previsoka. Willard Kurtza ubije, se potolaži in ne pokliče lovcev na Kurtzove „podložnike“, ter si tako vsaj za trenutek umije krvave roke.

Na srečo ta enodimenzionalna karakterizacija za film ni bistvena. Najboljši del filma nima ničesar skupnega s to začetniško fabulo in uspešno pobegne iz prisilnega jopiča slaboume cereimonialnosti - in literarnih aluzij. V filmu je namreč sekvenc, ki je morda med najbolj osupljivimi, kar jih je bilo kdaj posnetih.

Ko Willardov čoln pristane na bregu, kjer se dogaja zagrizena borba, plane na nas nekaj prav halucinantnih slik: vidimo smemalno ekipo, ki snema boj (tu se Coppola tudi osebno pojavi v filmu), Robert Duval kot Kilgora postopa okrog ošabno kot pav, medtem pa vse naokrog divja borba, krava binglja z mreže na helikopterju in duhovnik opravlja službo božjo za padle vojake tako mirno, kot da bi bil v katedrali svetega Patricka. Nato rez in že vidimo Kilgora, kako skupaj s svojimi možmi peče zrezke in pije pivo, kot da bi bil Vietnam najmanj milijon kilometrov stran. Spet rez: ob zvoku trobente helikopterji vzletijo v napad na neko vietnamsko vas, zato da bo Kilgora lahko jездil na edinih dvometrskih valovih v Vietnamu. Rez: tiha vietnamska vas. Pred nami je z glinastimi ploščicami tlakovano šolsko dvorišče. Pred kočo iz bambusa stojijo vietnamski otroci oblečeni v modre šolske uniforme. Nenadoma se skupaj z vzhajajočim soncem prikažejo Kilgorjevi mesarji, angli smrti pripravljeni na ubijanje. In nato izbruh nasilja: sikanje izstrelkov, ropotanje avtomatov, kričanje otrok, med vsem tem pa iz zvočnic, pritrenih na helikopterje, doni Wagnerjeva Valkyra.

Kilgora pristane. „Rad imam vonj napalma“, pravi. „Nič ne diši tako. Kot, kot... kot zmaga.“ Nato strga s sebe obleko in se napoti k morju. „Nekega dne se bo ta vojna končala“, pravi sam sebi in se napoti k morju.

Vsa inteligentnost APOKALIPSE, ki ni nezadana, je prav v tej sekvenci. Res nam pokaže, da vojko vodijo norci, toda s svojo orkestracijo patosa in groze - veliko bolj prepričljivo kot vse, kar je videl Kurtz ali samo misli, da je videl - prikažejo predvsem trk dveh kultur: ene brutalne, neusmiljene in barbarske, druge osvetljene z nekakšno mirno lepoto.

Kilgorjeve scene kljub hysteriji delujejo celotno, medtem ko Kurtzove ne, zakaj celoten koncept filma izda, iznakazi resničnost vojne. Nori niso bili uporniki, ki

so se zagnali v džunglo in ubijali brez konca, da bi tako izzivali redno vojsko. Nasprotno. Uporniki so postali dezertjerji, iznakazili so se, samo da bi prišli iz Vietnama. Tisti, ki je vodil vojno v Kambodži, ni bil nori Kurtz, ampak redna ameriška vojska in Nixon je bil tisti, ki je ob pomoči CIA vodil tajno vojno v Laosu. Coppola to do neke mere ve in Kilgorjeve scene to tudi pokažejo, medtem ko Kurtzove delujejo medlo, neokusno, ponarejajo zgodovino, so čisto literarno domišljene.

Končno delujejo Kilgorjeve sekvence tako dobro tudi zato, ker zadevajo nekaj fundamentalnega v ameriški družbi.

Amerika je družba spektakla in Vietnam je bil dokler se občinstvo seveda ni utrudilo - največji spektakel sploh. Vietnam je bil kot film, ki ga je večina Američanov zaznavala skozi slike, ki so šokirale in omamljale istočasno. Distanca, ki je za zavzete položaja gledalca, ki dojmoma vojno

potreba, tista ista, ki Kilgoru dovoljuje, da se sredi borbe v Vietnamu obnaša kot na plaži v Miami Beachu, je zakoreninjena v ameriški moči. V moči, ki ameriškem narodu omogoča, da vodi vojne onstran morja, potem pa svojim državljanom omogoča, da v njej sodelujejo sedeč pred televizorji v svojih dnevnih sobah. To je moč, ki je tako gromozanska, da je estelzirala vojno, spremenila smrad napalma v prijetno dišavo, topo ropotanje avtomatov v zapeljivo, misteriozno serenado.

IN ZDAJ APOKALIPSA je zato tako vznemirljiv film, ker naenkrat (v enem kosu) pokaže in komentira to velikansko moč, obenem pa je - z neusahljivimi viri denarja in tehnologije - ta moč sama.

Prevedeno iz: SEVEN DAYS V. III. NO 11

Prevedel in priredil Igor Zagari

POLEG KRATKEGA POJASNILA MO- RATE VEDETI SE TO!

Naj takoj povemo, da se nimamo namena spuščati v zakulisna pranja umazanega perila okrog Problemov. Na to bosta lahko odgo- vorila - seveda če bosta hotela - tovariša ki ju omenja D.M. Hanžek in S. Žižek. Uredništvo Tribuna pa tu odgovarja samo na tri točke v katerih si je Dimitrij Rupel izvolil etiketirati Tribuno.

Zaradi tega, ker je v zadnji številki (letnik XXIX, št. 9-10) izpadel datum ni nikakršne „zmede“. Ker je zapisan letnik in zaporedna številka, potem ne more biti nobene zmede, razen če se gremo cepljenje dlak.

V „Kratkem pojasnilu“ tov. Rupel „meni“, da so razmere na Tribunu „na moč razmagnane in nezanesljive“ (da ne omenjamo tega, da nas označuje kot kulturno-informa- tivni tisk. Uredništvo Tribuna nikakor ne dovoljuje Tribuno imenovati „kulturno- informativni tisk“. Če hoče Dimitrij Rupel vedeti kaj Tribuna je, si pač mora za začetek prebrati našo programsko zasnovo. Zali nas - da bomo gospodu Ruplu bolj razumljivi, uporabljamo meščansko terminologijo - da smo po tej logiki izznačeni s tako imenovano „kulturno“ in „informativnimi“, ki jih vodi omenjeni gospod v „informativnem tiskniku Dela“). To pa še ni vse. „Po splošni praksi in - nezanesljivosti pri Tribunu in pri Problemih so zadeve na moč ambivalentne.“ Seveda se lahko samo smejimo takšnemu etiketiranju, razen če gospod Rupel misli, da so nasprotno npr. razmere pri Telesku na moč urejene, trdne in zanesljive. Potem mu lahko pridri- mo in celo izjavljamo, da so razmere na Tri- bunu v tej korelaciji naravnost strahotne.

Ker so to etikete in nam je s tem one- mogočeno direktno odgovoriti, si moramo pač pobliže ogledati kdo sploh je ta Rupel in predvsem kaj predstavlja.

Nedvomno je najboljši „zaslovel“ po svoji rubriki (to je treba vzeti dobesedno (z nek- liko bombastičnim naslovom: „TO BI MORALI videti, slišati, prebrati“). To rubriko je v začetku vodil sam - sedaj ima dva po- močnika - in sicer iz tedna v teden, iz me- seca v mesec. Objavljal je - in seveda še objavlja - tako imenovane recenzije vsega, kar se mu je zdelo vredno „recenzirati“, oz- kar bi bralci Teleksa „Morali videti, slišati, prebrati“. Že to daje slutiti, da je imenovani izredno plodovit žurnalist. Poleg tega ob- časno objavlja „Velike“ in - rjuje v isti reviji. V enem tednu „prebrati“ knjigo, ki ima naj- manjši štiristo strani, si ogledati filmsko in gledališko predstavo in potem za vse to napisati „obnovo“, res ni šala - predvsem iz tehnič- nega stališča. Predvsem pa je to šala na račun bralcev, ki dopuščajo, da Rupel brije norce iz njih.

Na očitke in kritike, ki so pred časom letele na rovaš njegove rubrike je zelo „du- hovito“ odgovarjal. Izjavil je, da rubrika ne predstavlja nič drugega kot npr. srečanje dveh znancev, od katerih prvi eden drugemu: „Ti, to knjigo moraš prebrati.“ Seveda

je presenetljivo kako lahko nekdo izjavlja, da je to kar objavlja v tisku, njegova privatna stvar. Je pa ta njegova „intimna“ funkcija čisto v skladu s celotnim Teleksom. Namreč v kontekstu Teleksovih banalnih poskusov radikalizma, ki so se dosedaj vedno izkazali kot gnil liberalizem in malomeščansko razkri- vanje „pikantnih“ podrobnosti. (naklada! naklada!)

Samo kakšnim meščanskim ideologom ne more biti jasno, da kljub nasprotnemu „za- trjevanju“, o nekih čisto privatnih izbirah, predstavlja taka rubrika čisto določeno idejno usmeritev. In prav za to privatno izbi- ro gre, oz. za to, kaj Rupel objavlja in kaj ne. Pri tem nas zanima predvsem to kaj NE objavlja.

Tako se bo njegova idejna usmeritev kaj hitro iskristalizirala. Po logiki naslova, tistega kar Rupel ne objavi, bralci NE SMEJO VE- DETI, SLISATI, PREBRATI. Hitro se da ugotoviti da je gospod Rupel „privatniško“ prepričan, da bralce ni potrebno seznanjati z marksistično literaturo. Pri tem lahko ugotovi- mo izjemo in predstavitev neke knjige Vo- jana Rusa. Glede te knjige lahko mirno re- čemo, da preseneča to, da je bila „predstav- ljena“ v tej rubriki. Zato resnično ne moremo dvomiti, da so tudi v to „obnovo“ vodili Rupla neki čisto privatni interesi. Glede izjeme pa mislimo na delo Edvarda Kardelja: Spomini. Stvar bi bila lahko zelo pozitivna, če jo ne bi gledali v celotnem kontekstu. Kajti Kardeljevi Spomini so bili izjemo dobro predstavljeni v celotnem slo- venskem tisku (od tiskovne konference ured- niškega odbora od objavljanj delov knige v „Delu“). Rupel pa je po vseh teh predstavit- vah pristavil še svoj lonec in objavil svojo obnovo, ki v ničemer ne presega prejšnjih predstavitev in celo ostaja globoko pod njimi. Zato je jasno, da gre pri tem za politikanst- vstvo najslabše vrste in nabiranje političnih poenov. Rupel se je tako poskušal ideološko „legitimirati“, pa čeprav se na tako obskuren način.

Prav tako ni brez pomena, kako Rupel razume tiskovne konference ob izdajah marksistične literature. Ko je bil povabljen na predstavitev druge knjige Leninovih Izbra- nih el, je prišel po knjigo in odšel. Seveda le- te v „svoji“ rubriki ni predstavil.

Vse kaže, da si je Rupel rubriko popol- noma privatiziral in jo ima za sredstvo v svojih čisto privatnih računih.

Kot komunisti smo mnenja, da gospod Dimitrij Rupel, s tem ko to svojo bombastič- no rubriko uporablja za svoje privatne namene, deluje nasproti splošnim interesom delavskega razreda in v svojem „privatništvu“ ne „razume“ vloge, ki jo ima tisk v de- lavskem samoupravljanju. Seveda je drugo vprašanje kako to, da lahko to dela.

Zato se lahko samo smejimo tako ban- alnim očitkom, ki jih producira „privatni“ politikan Dimitrij Rupel.

Uredništvo

ne težko najti. Pri Tribuni recimo v "glavo" ne zapisejo datuma izida, v obeh številki izhajajo, kakor namene. Tako je številka "Problemi 6" št. 189 izšla kasneje kot številka 190-191 oz. 5-1979. Tako je slednja prej dolga za tisto, ki nosi oznako "Problem 5 - 1979" oz. 188. Tako imamo dve zaporedni 5. številki, ki pa se v alternativni numeraciji pojav- ljeta 188. in 190-191. Zmeda!

Torej, se par besed pojasnila glede tistega "skoraj št. 188" in 190-191. V številki "Problem 5 - 1979" oz. 188, ki je izšla pred kakoga meseca, sem zares objavil dva prispevka: sociološki spis "Umetnostna proizvodnja in politika" in gloslo o društvu pisateljev. Tadev spisa sem ločeno oddal št. pred letom dni ali se prej. Leta 1978 sem v isti reviji objavil še en prispevek, ki je bila številka 182-183 ali 6-7, letnik 1978. Pred tem spisom pri- jem nisem sodeloval najmanj pet let. Summa summarum: en članek v letu 1978, št. 189, resda v isti številki.

Res je, da sem v letu 1979 kot izvoljeni zastopnik sodelavcev Problemov, spričo nekakšne uredniške krize, o kateri ne bi govoril, ali splošno (skupaj z Nikom Grafenauerjem in Jašo Zlobcem) sestaviti eno številko. Po najboljših možeh je ta ad hoc skupina izbrala nekaj tekstov in jih razporedila dolžnosti urednikov M. Hanžku in S. Žižku. Tega bo že kakšno mes. Omenjena tovariša, za njima pa novo uredništvo, so z našim izborom, v čemsi bilo nekakršnih "vizualij" in nobenih družinskih "peskovnikov", ukrepali svedobno in mimo poprejšnjih dogovorov. Razdeljevali so besedila, jih št. jih razsejali po treh številkah, jim dodajali vizualije in vse mogoče besede, ki zanje niti J. Zlobec, niti N. Grafenauer niti jaz nismo vedeli.

Je tudi, da so omenjeni tovariši in uredniki kar v dve številki (188 in 189) objavili vsaj tri kot uredniške sodelavce, kar je seveda samo deloma res. Številke, ki so izšle, so - naj povem zase - daleč od tistega, kar sem si predstavljal.

Tovariš Potokar piše, da revija Problemi "najbolje" hono- rira prispevke". Dvomin, vendar dokazov nimam. Zase lahko povem, da sem v letu 1979 dobil od revije Problemi dva honorarja: 22. 2. 1979 sem prejel

Priloge v razlago "avtor. honorar 3/79", dne 27. 12. 1979 po številki 186, 188 in 189. "avtor. honorar 14". Sklepele bi tedaj, da honorarji pri Problemih niso normalno visoki.

OPORTUNIZEM V SVILENIH HLAČAH

V četrtek, 21. 2. 1980 je prišlo na uredništvo Tribuna lično pisemce (ekspres priporočeno) dr. Dimitrija Rupla, v katerem „poskuša“ pojasniti nespornost, ki so nastali v zvezi z njegovim cenjenim imenom in mojim člankom Peka potiček po principu Problemov, objavljenem v prejšnji številki Tribuna (Tribuna 1. XXIX št. 9-10). S simpatijo sem lahko ugotovil, da taki članki niso nekakšno kritično, duhovno onaniranje, ki v nobenem primeru ne more vplivati na kritizirano temo, kot sem mislil do tedaj.

Kot sem uspel razbrati iz vrstic zgoraj omenjenega pisma, se ta v bistvu odreka sestavi dveh številki revije Problemi (5-1979 št. 188 in 6-1979 št. 189), pri katerih je kot sodelavljalec sodeloval z Nikom Grafenauerjem in Jašo Zlobcem. To je seveda

njegova stvar, vendar menim, da je tako dejanje odraz oportunitizma in prevelike vneme zaščiti zven svojega imena.

Toda pojdemo po vrsti in odgovorimo dr. Ruplu na njegove pripombe.

Najprej se dr. Rupel obregne ob mojo trditev, da so Problemi (št. 189 1979-80) druga letošnje ali februarjska številka. Dejstvo je, da so se ti Problemi pojavili na prodajnih policah 5. 2. 1980. Res je, da so označeni še kot lanskoletna številka, kar tudi meni ni ušlo, toda prodajati so se začeli šele februarja letos. Morda pa namerava „uredništvo“ Problemov (literatura) izdati vse letošnje številke z lanskoletnim datumom? Kdo ve? Vse saj tako kaže, „v splošni zmede, ki vlada v uredništvu Problemov“ (literatura)? Morda namerava s tem zapolniti lanskoletno praznino? Kot je razvidno iz doktorjeve dokaj hitre reakcije na prej omenjeni članek Peka potiček po principu Problemi, dr. Dimitrij Rupel spremlja kulturno informativni in revijalni tisk. Zato se mi zdi skrajno nemogoče, da bi se izdali kar dve številki Problemov (št. 188 in 189), katerih sestavljalec je dr. Rupel bil, brez njegove vednosti, kaj se v prej omenjenih številkah nahaja Morda bi se tej boji trditvi še dali verjeti, če bi dr. Rupel sestavil le eno številko in se nato v drugi odločno distanciral od takih „izdelkov“, ki se podpisujejo z njegovim zvenečim imenom. Toda on tega ni napravil. Pustil je, da je izšla še ena številka (št. 189 1979-80), v kateri je bil tudi (poudaril M.P.) naveden, kot sestavljalec celotne številke. Šele po izidu mojega kritičnega zapisa v Tribuni, se mu je zdelo vredno „pojasniti“ določena „dejstva“, ki so nastala „s prič- o nekakšne uredniške krize“.

Še enkrat torej poudarjam, da se mi zdi skrajno nemogoče, da so se nekateri teksti vtihotali v Probleme brez dr. Ruplove

vednosti, ker dr. Rupel lahko reagira zelo hitro, kot je razvidno iz poslanega pisma Tribuni.

Zato sedaj lahko potrdim besede, ki mi jih dr. Rupel polaga v usta, čeprav tega nisem eksplicitno trdil, namreč to, da je avtor poslanega pisma (poleg še dveh nemih, grešnih kozlov) eden glavnih krivcev za kvaliteto Problemov (št. 189 1979-80) Lahko tudi trdim, da je to pismo, v katerem se dr. Rupel implicitno odreka sestavi že večkrat omenjenih revij, preprosto umivanje rok in zvrčanje krivde na druge. Predobro namreč vemo, da se iz gnojnice najlaže izvlečeš, če hodiš po glavah drugih, ki so tudi padli v greznico. Dr. Rupel je očitno reagiral prepozno, saj je pred tem izšla že št. Problemov (št. 188 1979-80) ki je na podobnem nivoju, pa se mu ni zdelo vredno pojasniti zmede, ki je nastala z dodajanjem vizualij in podobnih zmazkov. Njegovo pojasnilo bi najbolje komentiral rek: Če stopi mački na rep, zamijavka.

Kar pa se tiče honorarjev, nisem nikoli trdil, da so „nenormalno visoki“. Preprosto povedal sem, da revija Problemi po nekaterih virih najbolj honorira svoje prispevke od vseh revij in časopisov, saj v preteklem letu je bilo tako. „Nenormalno visoki“ honorarji je preprosto potvarjanje napisanega.

Za konec pa še to: S tem odgovorom na pismo dr. Rupla se bom nehal ukvarjati z revijo Problemi in dr. Ruplom, ker nočem priti na nivo časniških prepиров, ki so simptomatični tudi za slovenske revije. Svetujem pa mu, da „spričo uredniške krize, o kateri ne bi govoril.“ najprej počisti pri Problemih, nato pa zaradi mene lahko stisne rep med noge in pljuva po svojih „sodelavcih“.

PLIKAPICA

Ne gre prezreti, da sta bila problem dednosti in problem neposrednega vpliva na spremembo videza, ki sta se zdeli najbolj zapletena, razumjena pred drugimi lastnostmi žive narave in do dednost prva pod človekovo kontrolo.

V zaključku bi rad postavil fundamentalno vprašanje povezano s proučevanjem žive narave, ki čaka rešitve v prihodnosti. Vprašanje se sklone v naslednjem: Ali so sodobna spoznanja zakonitosti nežive narave zadostna, da bi se opisali vsi pojavi, ki so karakteristični za živi svet?

Vemo, da se večina pojavov opisuje z obstoječimi zakonitostmi, toda vseeno mislim, da je ena izmed osnovnih lastnosti žive narave reproducirati samo sebe – lahko povezana s pojavom nekaterih sil v naravi, še neznanah in nepojasnjenih z znanimi zakonitostmi součinkovanja med elementarnimi delci. Nimamo nobenih dejstev, da bi lahko zanikali, da iz atomskih verg, ki so zadosti dolge, z njihovim razvrščanjem po določenih pravilih, ne izhaja nova lastnost analogna lastnosti samoreprodukcije v živi naravi. V ločenih atomih in enostavnih molekulah je takšna lastnost lahko neopazna. Da

PRIHODNOST ZNANOSTI

(nadaljevanje)

Znanstveno-metodološki problemi prihodnosti

Vrste pomembnih znanstvenih in znanstveno-tehničnih problemov ne moremo rešiti zaradi metodoloških možnosti, s katerimi razpolagamo. Te so lahko omejene ali s kompleksnostjo samega pojava, ki vodi s svojo zahtevnostjo k nerešljivim matematičnim nalogam, ali z merilno metodo, s katero razpolagamo – lahko je nezadostno občutljiva in nezadostno natančna ali pa se proučevani pojav sploh ne da izmeriti.

Zato lahko vrsto problemov rešimo z razširitvijo naših metodoloških možnosti. V osnovi se tukaj kaže uspeh v novih metodah opazovanja, v iznajdenju merilne aparature, ki dela na novih principih, in nazadnje v iznajdenju metod teoretskih in matematičnih posplošitev znanstvenega poskusa.

Vsa ta iznajdenja lahko presojamo kot svojevrsna znanstvena odkritja; največja med njimi nastanejo prav tako nepričakovano in nepredvideno kakor znanstvena odkritja in so prav tako izrazi človeškega genija. Velika metodološka iznajdenja, prav tako kakor znanstvena odkritja, lahko privedejo do nastanka celega znanstvenega področja in do rešitve osnovnih nalog, ki so bile znanosti že davno zastavljene. Kot primer iz preteklosti lahko imenujemo Newtonovo iznajdenje diferencialnega računa ali Huyghensovo časovno nihalo.

Eno izmed večjih sodobnih iznajdb, ki je močno pospešila vrsto področij, so elektronski kibernetični stroji. Buren razvoj kibernetičnih strojev, ki je sledil, daje možnosti za rešitev vrste zelo zapletenih nalog, ki so še nedavno tega bile na meji dostopnega (hitri in točni izračuni tirnic poleta vesoljskih ladij, izračuni struktur atomov, molekul, kristalnih rešetk in vrste drugih problemov). Nedvomno se bodo v bližnji prihodnosti elektronsko-kibernetični stroji intenzivno razvijali in z njihovo pomočjo bo rešenih še veliko pomembnih nalog, ki so do zdaj ležale za področji dosegljivosti.

Rad bi opozoril na nekatere pomembnejše naloge, ki jih je nujno potrebno rešiti in izdelati zanje natančno teoretsko rešitev; za zdaj so prezapletene, da bi jih reševali na grob empirični ali polemipični način. Zpomnimo si, da empirizem kot metoda znanstvenega spoznanja še zdaleč ni preživeta stvar.

Uporaba empirizma v teh raziskavah je težavna. Nakopičenje velikih količin dejstev zahteva veliko truda, prav tako zahtevna je njihova sistematizacija in izkoriščanje. Izberimo kot primer tovrstnih empiričnih raziskovanj, ki se sedaj pogosto izvajajo, problem tvorjenja snovi z določenimi mehaničnimi lastnostmi – trdnostjo, toplotno odpornostjo, plastičnostjo itd. Dobro je znano, da na področju dosežkov mejnih indeksov v letalstvu, kozmonavtiki in turbinski tehniki, pomenita trdnost in toplotna odpornost materialov glavni omejujoči faktor. Zadosti bi bilo zvišanje toplotne odpornosti zlitine za nekaj sto stopinj in mejne trdnosti za 20–30 % in že bi bila dana možnost za rešitev vrste tehničnih problemov. Ne glede na to, da se mahanske lastnosti kovin lahko hitro in točno izmerijo, kolicijske teorije, ki bi povezala te lastnosti snovi z njihovo kemijsko sestavo in fizikalno strukturo, za zdaj ni, čeprav je narava sil med atomi dobro znana. Matematična naloga je tako težka, da celo ne more biti formulirana. Zato je osnovna smer iskanja tudi empirizem.

Toda ni težko pokazati, da tudi empirizem ne more popolnoma rešiti te naloge. Znano nam je okrog sto elementov, ki tvorijo zlitine. Recimo da opisane lastnosti neke kovine ali zlitine, njene trdnosti, toplotne odpornosti, prožnosti, električne prevodnosti itd. zavzemajo eno stran. Za opis lastnosti elementov je potrebno sto strani, za opis lastnosti binarnih zlitin je potrebnih že deset tisoč strani. Zlitine trojnih sistemov zavzamejo že milijon strani. Lahko je uvideti, da je raziskovanje in sistematizacija opisov trojnih zlitin mejna možnost. Tako ima empirična metoda proučevanja vrste naravne meje. Izum kibernetičnih strojev tudi tukaj razširja naše možnosti, toda vseeno je treba priznati, da je problem tvorjenja novih zlitin z določenimi lastnostmi iz več kot treh komponent še nerešen. Vendar je znano, da se v praksi izkoriščajo zlitine iz štirih ali celo več komponent; s takšnimi zlitinami je bilo rešeno veliko nalog.

Ali bo vedno tako? Mislim, da ne. Možna je, da so takšne večkomponentne zlitine bile najdene slučajno, toda verjetneje za intuitivnim „vohom“ talentiranega znanstvenika, ki zna kakor izkušen kuhar kuhati boljše kot drugi. Če je intuicija, pomeni, da je tudi zakonitost. Naloga znanosti je pokazati to zakonitost, toda metoda za rešitev takšnih zapletenih problemov do zdaj ni najdena in to je nedvomno eden od problemov prihodnosti.

Ostaja še eden manj znan problem, ki bo v bližnji prihodnosti deležen velikega zanimanja; za zdaj se tudi rešuje empirično. To je izdelava superprevodne zlitine s kritično temperaturo blizu sobne in z zadostno visokim kritičnim magnetnim poljem, t. j. poljem, ki dopušča to superprevodnost. Kot je znano, v superprevodniških električni tok teče brez izgub, zato se superprevodniki že zdaj začenejo široko uporabljati za gradnjo visokokvalitetnih radionihajnih sistemov, za tuljave, ki ustvarjajo močno magnetno polje, za konstruiranje pomnilnih naprav računalnikov.

Toda glavna težava praktičnega izkoriščanja superprevodnikov je v tem, da te naprave delajo pri zelo nizki temperaturi tekočega helija (4,2 K). Zato bi največji praktični pomen imelo odkritje materiala, ki bi bil superprevodnik pri sobni temperaturi. To bi povzročilo revolucijo v sodobni elektroniki, tako kot bi dopuščalo prenos električne energije brez izgub. Vendar teorija kaže, da superprevodnost v čisti kovini ni nad temperaturo Debyeja, iz česar sledi, da v današnjem času odkritje super prevodnega materiala lahko pričakujemo le v zlitinah, kjer teorija lastnosti superprevodnosti še ni v celoti jasna. Tudi tukaj se pojavi problem empiričnega proučevanja večkomponentnih zlitin, o katerih sem že govoril.

Med najpomembnejšimi nalogami fizike trdih teles je iznajdenje polimerov z določenimi lastnostmi. Polimeri so v živi naravi vedno osnovni „gradbeni material“, ki izpolnjuje razne funkcije. Naše stoletje ne bo le stoletje izkoriščanja atomske energije, temveč tudi stoletje, ko se bo človeštvo naučilo izdelovati polimere in jih tudi izkoriščati v življenju kot osnovni „gradbeni material“. Raznolikost polimerov je neizmerna, lahko jih je celo več kakor zlitin. Mehanične, električne in magnetne lastnosti polimerov so prav tako različne. Pred znanost bo postavljena naloga, da izdela polimere z določenimi lastnostmi. Tukaj bo empirizem nezadostno učinkovit kakor v primeru zlitin. Možno je, da se posreči zaradi večje rednosti v gradnji polimerov tukaj prej najti teoretske posplošitve, kot pri zlitinah; te posplošitve bodo raziskovalno delo v iskanju polimerov rešile empirične poti.

Uspehi novih metod eksperimentalnih raziskovanj pojavov v naravi so v zadnjih nekaj letih izredno številni. Kot se zdi, se lahko to poveže z burnim razvojem teoretične in industrijske elektronike in z novimi možnostmi, ki jih je princel razvijala jedrska industrija in fizike.

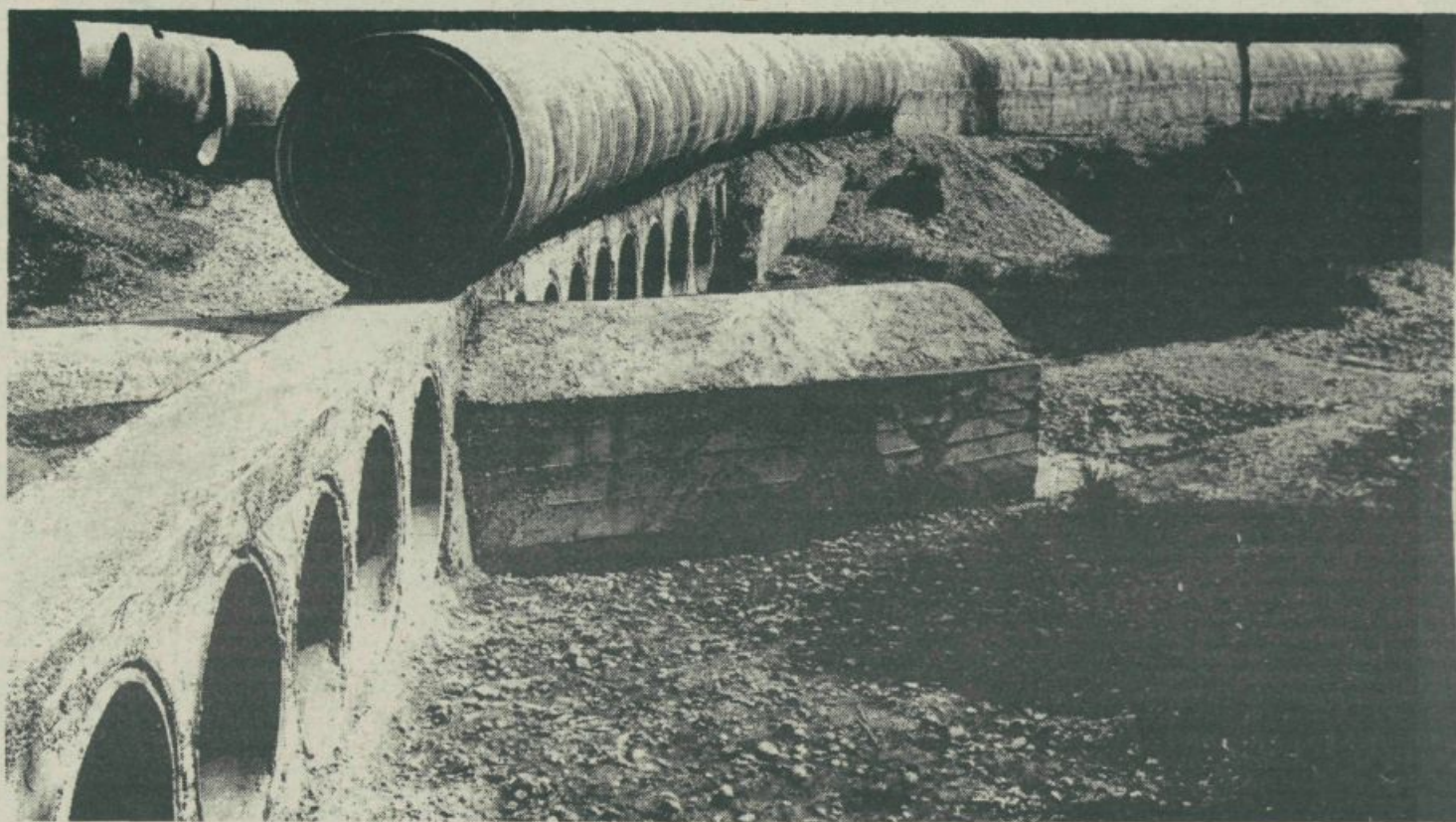
Zanimivo je, da zdaj spremembo frekvence izmerijo z natančnostjo do šestnajstega znaka (izkorišča se Mossbauerjev efekt), toda čas z natančnostjo do enajstega znaka (s pomočjo molekularnih generatorjev). Z uporabo elektronskega curka in različnih metod povečanja se lahko vidi molekula itd. Takšni dosežki in iznajdenja novih metod opazovanja in merjenja nastajajo z nezadržanim tempom. Nobenih znakov ni, da bi se v prihodnosti razvoj eksperimentalnih možnosti prekinil. Kakšni bodo naslednji dosežki v pri metodah opazovanja in merjenja, je težko predvideti, kakor je težko nakazati nova odkritja. Vseeno bi rad opozoril na področje merjenja, kjer ljudje zaostajajo za naravo in kjer lahko v bližnji prihodnosti pričakujemo nova iznajdenja.

Poudariti je treba, da zdaj fizika razpolaga s pripomočki, ki so mnogokrat občutljivejši kot naša čutila. Mikrofon sliši boljše kakor človeško uho, fotoelement vidi boljše in večji del spektra kakor oko. Seizmograf je občutljivejši kakor naš tip in nazadnje človek temperaturo v primerjavi s termometrom zelo slabo določa.

Samo eno čutilo – voh, t. j. določitev in odkrivanje majhnih količin organske snovi, je pri živalih popolnejše kakor pri obstoječih pripravah.

Podobno je pri degustatorjih, kar je bil tudi veliki fizik Langevin. Dobro se spominjam, ker je napravilo name velik vtis, kako je nekoč pred kosilom na konferenci v Zuerichu leta 1925 Langevin poskusil vino in takoj pravilno po okusu ugotovil ne le znamke vina, temveč tudi letnik pridelka. Bil je priznan degustator in je bil na to zelo ponosen, mogoče celo bolj kakor na svoje uspehe v fiziki. Vendar ni takšnih fizikalnih priprav, ki bi lahko vsaj približno opravile to, kar je on.

Najobčutljivejša metoda za določitev prispevi neorganskih snovi je

radioaktivnostna analiza. Na ta način se lahko pojasnijo primesi v relativni količini 10⁸ do 10⁹. Če se to primerja z vohom psa, se izkaže, da pes zavoha in identificira dosti manjšo količino prispevi. Vprašajmo se, zakaj človek še ni izdelal takšnih priprav, ki bi lahko ulovile tako nezatno količino atomov, kot je to dostopno pasjemu vohu.

Kot je znano, so organi voha najbolj zapleteni izmed vseh čutil. Narava pojava, ki nudi osnovo za njihovo funkcioniranje, do sedaj ni bila odkrita. Zato je „dognati voh psa“ v prihodnosti eden izmed problemov fizike. Še eno področje je, kjer je narava izdelala boljše mehanizem kakor človek. To je mehanizem spomina možganov, ki je več tisočkrat kompaktnjši in učinkovitejši kot so pomnilniki sodobnih računalnikov. Narava možganskega spomina nam je tudi neznan.

Vsi ti problemi so problemi prihodnosti in fiziki morajo tukaj iztrgati naravi zanimive in koristne skrivnosti.

Prihodnost bioloških znanosti

Vrsta pomembnih nalog na področju biologije povezanih z vprašanji agrotehnike, zobotehnike, medicine je dobro znana in se ob njih ne bom ustavljal.

V predhodnih poglavjih sem že opozoril na nekatere probleme biologije, ki jih je v prihodnosti pomembno rešiti. To so: narava mišičnih skrčenj, prenos električnih signalov v živčnih vlaknih, mehanizem možganskega spomina in mehanizem voha. Za dosežene uspehe pri reševanju teh problemov se nedvomno imamo zahvaliti prodiranju fizike v kemijo in biologijo. Raziskave dajejo osnovo za domnevo, da ne bodo samo ti problemi opisani z določenimi zakonitostmi nežive narave, temveč da se ti procesi lahko povzročijo umetno in se izkoriščajo v praksi. Spoznanje mehanizmov teh procesov ne bo razkrilo le njihovega biološkega bistva, temveč da se ti procesi lahko povzročijo umetno in se izkoriščajo v praksi. Spoznanje mehanizmov teh procesov ne bo razkrilo le njihovega biološkega bistva, temveč hkrati obogatilo fiziko in kemijo. Zato lahko pričakujemo v prihodnosti v znanstvenih raziskavah še močnejša stapljanja fizike in kemije z biologijo.

Popolno razumevanje zelo zapletenih in svojevrstnih bioloških procesov nedvomno mora poglobiti naše spoznanje nežive narave. Zato prihaja zdaj čas, da govorimo o ugodnem vplivu biologije na razvoj fizike in kemije. Razvoj kemije polimerov in intenzivno proučevanje njihovih fizikalnih lastnosti, sta primer tega ugodnega vpliva. Pri strukturi polimerov, ki jih uporabljamo narava, vidimo, da je slabši „inženir-konstruktor“ kakor človek, toda medtem se lahko od nje še kaj naučimo. Opažamo tudi, da so v nekaterih vprašanih znanstveniki prekosili naravo z izoblikovanjem takšnih procesov, ki jih v naravi ni. Tako se npr. cepitve urana, ki se izkorišča za jedrsko energijo, v navadnih naravnih pogojih ne dogaja. Z veliko gotovostjo lahko sklepamo, da se bo v bližnji prihodnosti rešitev zapletenih bioloških problemov določala z razvojem tako imenovanih kompleksnih problemov, t. j. problemov, kjer pri reševanju ne bodo sodelovali le biologi, temveč tudi fiziki in kemiki ter celo matematiki. Tako bo razmah številnih kolektivnih raziskav, o katerih sem govoril na začetku, vplival na rešitev nalog bioloških znanosti.

Eden izmed najvažnejših in najzanimivejših kompleksnih problemov na področju biologije, kjer prihaja do sodelovanja fizikov, kemikov in matematikov, je problem genetike. Splošno znani so velikanski uspehi, ki so bili v zadnjih letih doseženi na tem področju. Znanstveniki se niso naučili samo povzročati umetnih mutacij, temveč so začeli detajlno razumovati njihovo fizikalno bistvo. To je postalo možno zato, ker je pojasnjena zgradba kromosomov, ker je razšifriran tisti kod, s katerim je v gene zapisana informacija, ki je nujno potrebna za razvoj določenega organizma, in nazadnje zaradi razumevanja samega mehanizma procesa razmnoževanja.

Seveda je osnovna uporabna naloga, ki si jo zastavlja genetika, spreminjanje videza organizma v skladu z zahtevami prakse. Zanimljivo je še daleč od popolne uresničitve te naloge, toda poti do nje se raziskujejo. Z obstoječimi sredstvi delovanja na kromosome – z obsevanjem ali z učinki kemičnih substanc – se dosega le slučajne mutacije. Trenutno se lahko izvajajo željene spremembe videza samo pri najpreprostejših organizmih – virusih, mikrobitih, glivicah. Vsi ti organizmi se hitro razmnožujejo in pri njih število možnih mutacij še ni tako veliko, zato se z izdelavo učinkovitega načina umetnega izbora lahko ustvari podoba organizma s potrebnimi lastnostmi za uporabne namene. Na ta način dobivajo najaktivnejše preparate antibiotikov. Z obsevanjem kulture glivic izzevajo pri njih mutacije in izberejo tiste, pri katerih opazijo največjo aktivnost do določenih bacilov. Seveda s tako metodo ni mogoče izpeljati željenih sprememb pri razvitejših organizmih, kakor je tudi nemogoče izboljšati zapleten mehanizem tako, da ga slučajno udarimo s kladivom.

Toda, če se znanstvenikom posreči najti metodo za proizvajanje mutacij v željeni smeri, bo seveda človek dobil v roke metodo za spreminjanje podobe organizmov v velikih merilih, ki bo neprimerno močnejša kakor je zdajšnja metoda selekcije in hibridizacije. Tukaj čaka dolgo raziskovalno delo. Ni težko predvideti, da bo znanje spreminjanja organizmov najprej doseženo na preprostejših in se potem razširilo na vse bolj komplicirane.

Recimo da se znanstvenikom navsezadnje posreči najti metodo za povzročanje umetno izzvalnih mutacij, ki bodo spremenile podobo človeka. Takrat se bo pojavilo zanimivo in zelo kočljivo vprašanje – vprašanje o spremembi podobe človeka. To odpira tudi možnost za spreminjanje strukture družbe analogno temu, kar je opisano v drzni fantastični utopiji Aldousa Huxleya „Brave New World“. Zgodovina kulture nas uči, da fantastično počasi postaja realno.

Toda to je vprašanje daljne prihodnosti in za zdaj se je ob njem težko ustavljal. Sedaj je zanimivo postaviti vprašanje: kakšne so možnosti, da bo v prihodnjih letih najdena metoda kontroliranega usmerjanja mutacij? Treba je reči, da smo še zelo daleč od rešitve te težke naloge. Možna je, da proučevanje fizikalnih lastnosti sintetičnih polimerov vendarle lahko odkrije metodo organiziranega učinkovanja na strukturo njihovih verig.

Težko je reči, kako kmalu bo to storjeno, v vsakem primeru je naloga konkretna in leži v okvirih nam znanih zakonov fizike in kemije.

takšna možnost ni izključena, lahko ilustriramo z naslednjim primerom.

Znano je, da šele pri večjem nakopičenju elementarnih delcev začne med njimi delovati sila težnosti. Ta se ne upošteva pri opisu kvantnih in električnih součinkovanj atomov in se pojavlja v naravi samo pri velikih masah. Podobno je drugje; še nezane lastnosti součinkovanja atomov se lahko pojavijo pri njihovi vzajemni medsebojni razporeditvi.

Naloga znanosti je v tem, da bi z eksperimentom pokazala to zakonitost samoreprodukcije in našla takšne parametre, s katerimi bo možno količinsko opisati to zakonitost. Če bo to storjeno, bodo odkrite nove lastnosti snovi, ki so se nam izmuznile pri proučevanju nežive narave.

Toda pristop k rešitvi te naloge ni še niti v obrisih in njeno razrešitev lahko postavimo v daljno prihodnost.

Prihodnosti in družbene znanosti

Še eno važno področje znanosti je, ki se ga bom dotaknil le na kratko to je znanost o človeški družbi. Za področje družbenih znanosti je značilno, da tukaj za odkrivanje zakonitosti obstajajo posebne teoretske metode proučevanja in posploševanja, ki se razlikujejo od tistih, ki se uporabljajo v naravoslovnih znanostih. Zaradi tega je med naravoslovnimi in družbenimi znanostmi jasna meja, ki jih razdeljuje na dve samostojni in ločeni področji znanja.

Splošno priznano je, da je temeljna znanost o zakonih razvoja in zgradbe družbe istorični materializem, ki ga je utemeljil Marx. Prvi je pokazal take osnovne parametre kot so: razredna struktura, produktivnost dela itd., s katerimi se lahko označi razredna struktura družbe in ki določajo zakone njenega razvoja. Marx, Engels, Lenin in njihovi nasledniki so postavili znanstveno bazo za graditev nove podobe strukture družbe – komunistične.

Na področje družbenih znanosti spada tudi znanost o višji miselni dejavnosti človeka. Za ustanovitelja te temeljne znanosti štejejo J. P. Pavlova in Sigmunda Freudu. Prva sta postavila eksperiment za osnovo proučevanja procesov mišljenja. Odkrila sta zakonitosti človekove percepcije zunanjega sveta, nastanka pogojnih refleksov, vpliva podzavesti na dejavnost človeka.

Rezultati teh raziskav in raziskav njihovih učencev se sedaj že uporabljajo v pedagogiki, psihiatriji, sodni praksi in v kapitalističnih deželah v reklamne in propagandne namene. Ob nadaljnjem razvoju znanosti o višji miselni dejavnosti bo prišlo nedvomno do tesnejših vezi med njo in družbenimi znanosti.

Normalno je predlagati – analogno temu, da se uspešen razvoj bioloških znanosti opira na fiziko in kemijo – da se mora tudi razvoj znanosti o zakonih, ki ležijo v osnovi organizacije družbe, opirati na znanost o višji miselni dejavnosti človeka. Samo na tej znanstveni osnovi lahko nastane zdrava in učinkovita struktura družbe. Družbeni red moramo začeti graditi na osnovi znanosti o družbi in moramo se naučiti zanašati nanjo, kakor se inženirji zanašajo na električni stroj – ta mora biti zgrajen in mora delovati z visokim koeficientom koristnega učinka. Pomen razvoja družbenih znanosti za človeštvo je popolnoma očiten. Normalno je postaviti vprašanje, zakaj se celo v našem času, ki ga mnogi imenujejo čas znanstveno-tehnične revolucije, družbene znanosti tako slabo razvijajo? Mislim, da je najnaravnejša razlaga zaostanka razvoja družbenih znanosti zajeta, kot vedno v takih primerih, v sedanjih neugodnih pogojih v kapitalističnih deželah.

Dovolil bi si pojasniti to misel z nekoliko premočrtno analogijo, ki pojasnjuje stanje, v katerem so zdaj družbene znanosti.

Mislim, da so sedaj nastali zunanji pogoji družbenih znanosti nekoliko podobni tistim, v katerih so bile naravoslovne znanosti v srednjem veku. Dobro je znano, da je glavna zavora za razvoj naravoslovnih znanosti v tem času bilo sholastično okolje. Takrat si je cerkev prisvajala monopol sholastično-dogmatskega razlaganja vseh pojavov v naravi in je odločno zavrgla vse, kar je tudi najmanj nasprotovalo kanonskim spisom. Razvoj naravoslovnih znanosti je bil s tem oviran. Šele pred tristo leti so se iztrgale iz varuštva cerkve in se začele hitro razvijati. Ta razvoj poteka z naraščajočim tempom do danes. Veliko je različnih državnih struktur, ki priznavajo za resnico v družbenih znanostih samo to, kar dokazuje smotrnost njih struktura. Normalno je, da je ob takih pogojih razvoj družbenih znanosti zelo usoden.

Vzemimo za primer ilustracijo izobraževanja mladine v družbenih znanostih v kapitalističnih deželah.

Tam se v srednjih šolah kakor povsod uči eden in edini Newtonov zakon mehanike, toda v šoli ne učijo mladine historičnega materializma in zakonov, ki jih je odkril Marx in po katerih funkcionira kapitalistična družba. Saj morajo biti tudi zakoni razvoja družbe povsod eni in isti. Marxovi zakoni so prav tako univerzalni kakor Newtonovi. Zakaj torej v družbenih znanostih ni doseženo priznanje enotnih zakonov?

Odgovor je jasn: k znanosti o družbi ni objektivnega pristopa. Dokler ga ne bo, se bodo družbene znanosti razvijale z veliko težavo.

S tem je, kot se zdi, pojasnen ta obsejni razvojni kontrast, v razvoju naravoslovnih in družbenih znanosti.

Mislim, da ni daleč čas, ko bodo ljudje na vsem planetu priznali nujnost enotnih zakonov razvoja družbe in na tej osnovi zgradili najučinkovitejši in najpravičnejši družbeni red. Dobro je znano, da takšne tehnične možnosti, ki jih je človeštvo dobilo s sodobno znanostjo, vodijo do tako ostrih protislovij med državami, da bodo zaradi strahu pred mogočo pogubo narodi vsega sveta prišli do zaključka o nujnosti znanstvenega utemeljevanja in do učinkovitega družbenega reda, osvobodjenega vojn.

Ni težko predvideti, da napredovanje boja za mir in priznanje nevarnosti nastajajoče slepe ulice, v katero so zašli odnosi med različnimi družbenimi sistemi, nujno zahteva v bližnji prihodnosti intenzivni razvoj družbenih znanosti.

TOREJ KONFRONTACIJA ?

Tribunin odgovor na moj članek Konfrontacija ali dialog? je bil, vsaj zame, presenečenje. Brez premisleka, brez pripravljenosti spustiti se v premislek o stvari, za katero pravzaprav gre, ste se eksplicitno odločili za konfrontacijo — z mano!

Vaš odgovor na moj članek je karakterističen z dveh strani: prvič kot slika stanja (ne le trenutne situacije na Tribunni), do katerega je prišlo s takšnim ideološkim ekskluziviranjem, ki je vladal zadnja leta; drugič kot slika jalovosti konfrontaciji — od tu naprej ne pelje nobena miselna pot. Ker je ves vaš odgovor ena sama konfrontacija, bi pravzaprav ne imela nič dodati k misli, ki sem jo napisala že v članku Konfrontacije ali dialog?: „V konfrontaciji so dovoljeni tudi nizki udarci, so dovoljene lažne parole in sprevedavo moraliziranje. V konfrontaciji pride do manipuliranja z vsem: s čustvi, s smrtjo, z zgodovino, celo z ideologijami samimi.“ Ves Tribunin odgovor — ki je obenem tudi vaš politični proglas — je na tej ravni. Edina poštenost je v tem, da ste tiskali svoj odgovor na moj članek v isti številki časopisa, neposredno za mojim tekstom, tako da lahko vsakdo primerja, za kaj gre v mojem in za kaj v vašem članku. Tako da lahko vsakdo preveri tudi to, katere v narekovaju pisane misli in besede so citati iz mojega teksta in kateri to čisto preprosto niso.

Glede na vse to se zdi, kot da ne bi bilo kaj odgovarjati. Vendar sta tisti dve „ročki“, ki jih „pristavite“ na moj račun — namreč „zgodnjemeščansko slogaštvo“ in „nacionalistično sranje“ — preveč absurda in preveč boleča.

Pred takšnimi ideološkimi psovki mi nimam nobene obrambe. Nobene, razen svoje življenjske skušnje in svojih spoznanj. Očitno je čas, da to povem.

Očitati mi, da mi gre za „nacionalistično sranje“ (katero?) je brez vsake osnove. Navsezadnje je moja mama po nacionalni pripadnosti Slovenka (torej slovensko?), moj oče pa je bil Srb (torej srbsko?). In še danes imam košček svojega srca v Beogradu, kjer sem preživela prva otroška leta. Aprila 1944. leta ob bombardiranju Beograda, ko so razen mene in moje mame pomrli vsi pripadniki te veje Diklićev, se je začela moja pot po Srbiji. Vojne sirote smo končno pristali v Manastiru Svetog Petka neke pri Paraćinu, kjer so za nas skrbele nune — takšna je pač sprepletost človeških usod! — Nune pa nas niso samo preživljale, temveč so nas tudi skrivale in obvarovale pred bolgarskim raznarodovanjem; posvajali so ali enostavno odvzemali otroke.

Prav v tem samostanu sem — čez dobro leto dni — tudi doživela prvi sončni dan v svojem življenju. Spominjam se, po bregu se je samostanu bližala drobna ženska. Otroci smo se najprej vznemirili. Zgnetli smo se k ogromnim samostanskim vratom. Nato smo otrpnili. Nato se je oglasil prvi glas: mama! Nato se je vnel preprij, ni tvoja, moja mama je. Jaz pa sem molčala. Vedela sem, da je moja.

Tu kje more izvirati nacionalizem, ko pa ravno hočem vztrajati pri svoji avtentičnosti človeški skušnji? Če torej govorim o narodu, potem mi vsekakor ne gre za nekakšno nacionalno ideologijo! Tudi nacionalna ideologija ali ideologije spadajo k narodu, nobena nacionalna ideologija pa nikoli ne more pokriti vseh plasti in razseženosti naroda. Meni v moji zahtevi po

diferenciaciji mišljenja ne gre le za to, da bi smeli diferencirano misliti, ampak da bi se sploh naučili misliti na različnih ravneh. Govoriti o narodu na nivoju ideologije je seveda nekaj drugega kot govoriti o narodu na nivoju bitnostne opredelitve. Termin „narod“ ima na vsakem nivoju svoj pomen, ki se ga ne more zvajati na drugega. Prav takšen redukcionalizem je ideologija v smislu sprevernih zavesti.

Če ne pristane mo o delitev nivojev mišljenja, potem pač nujno pristane mo na delitev ljudi, ki mislijo tako in drugače: na dobre in slabe ljudi. Če jaz govorim o narodu je to — seveda takoj slabo, če pa o narodu govori kdo drug, je to a priori dobro; če bi (pa nisem!) jaz govorila o bratstvu in slogi, je to seveda slabo (slabo), če pa o bratstvu in slogi govori kdo drug, je to a priori dobro. Da bi se torej izognili a prioriistični delitvi na dobro in slabo (t.j. na dobre in slabe ljudi), kar slej ko prej pripelje tudi do dokazovanja tega, kdo je sovražnik, ki ga je treba uničiti, moramo nujno znati ločiti nivoje našega razpravljanja, da bi se sploh lahko razumeli. Moramo nujno ločiti ideološki nivo opredeljevanja naroda kot nacije od opredeljevanja naroda kot bitnostne določila človeka ali znanstvenega določila. S tem teh načinov razmišljanja o narodu ne mislim rangirati (vrednotiti). Gre za vzpostavljene distinkcije, ravni razmišljanja, plasti razmišljanja, kar sploh šele omogoča kakršnokoli analizo. Ideološka opredelitve naroda kot nacije nikoli ne pokriva naroda kot bitnostne opredelitve. Ideološka opredelitve naroda kot nacije spada v politično terminologijo in akcijo in nikamor drugam. Samo v določenih stiskah naroda kot naroda nacionalna ideologija, t.j. samozavest naroda nasproti okupatorjem in potujevalcem, sploh postane vseaktivirajoča moč samega naroda, ljudi, da se borijo za svojo nacionalno osvoboditev, za obstoj samega naroda. Samo v takšnih stiskah naroda postane nacionalna ideologija tudi vse prežemajoči način življenja in izražanja ljudi; nastajajo narodnovosvobodilne pesmi, obenem pa časno — zaradi življenjskega vprašanja samega naroda — utihne cel kup vprašanj človeka, ki se kasneje močneje, predvsem pa drugače, zopet pojavijo. Ko pa narodova stiska mine, ko je boj narodov končan, je končana tudi vloga nacionalne ideologije; vznikla je v nedrhi naroda in umakne se v njegov spomin kot eden od načinov, da si je ohranil svojo samobitnost. Vsako podaljševanje in poudarjanje nacionalnosti v času, ko za to ni več nujne potrebe, vodi v nacionalizem. In vprašanje shizofrene situacije, ko se stiska, ki je ni več, umetno podaljšuje, zahteva in obuja.

Ne, mene ni in me ne bo tu zraven!
Kaj mi torej pomeni narod? Očitno ne rezultata narodnostnih delitev, temveč narodnost kot bitnost, kar lepo izraža naša beseda narodnost (čeprav je čisto nerefleksivno rezervirana za nacionalne manjšine). Narod je v tem smislu vse, kar nas bitno opredeljuje: zemlja in nebo nad njo, materin jezik, naša kultura, zgodovina uspehov in porazov Slovencev kot nacije; k narodu spadajo snovanja in porazi, up in brezup, pesem in vrisk. V narod spadajo vsa mrtva pokolenja, ki so se za kratak čas zadrževala, živela in preživela, tako ali drugače, svoj čas. Skratka, v (slovenskem) narodu sem doma kot smrtno in z bolečino obdarjen bitje. Tako pojmovan narod je prostor mojega (našega) časa. Tako pojmovan narod je moja domovina. Ne izključuje nobene nacionalne pripadnosti, ker je preprosto „pred“ njo, saj je tisto prvotnejše, temeljnije, izvirljše. Ker torej gledam na narod z druge ravn, ne pa z nacionalistične oziroma ideološke. Tako pojmovan narod je horizont, v katerem se sploh moremo „srečevati“ živi in mrtvi. Tako pojmovan horizont ne obsega le sedanjosti, temveč je v spominu prisotna preteklost in v upanju iskana prihodnost.

Kaj naj bi s tako poetičnim pojmom narodnosti? Kaj nam, kot ljudem, omogoči opazna razlika med tako pojmovanim narodom in nacijo, kot termin nacionalne ideologije? Ali, če sploh je kakšna direktna pot od bitnostne mišljenja, kaj nam takšno razlikovanje lahko pomeni na sociološkem področju? Omogoči nam, da ne spregledamo svoje narodnosti zaradi totaliziranja nacionalnih in drugih ideologij. Omogoči nam nekaj obstoj v času tudi potem, ko nacionalne ideologije odmirajo. In odmir. Nacionalna ideologija je pač samo začasna zvezda vodnica nekega naroda, ni pa njegova bitna, naravna določitev. Takšno razlikovanje med narodom kot horizontom našega časa in nacionalizmom kot ideologijo nam omogoči, da sprejmemo našo zgodovino. Ne v svoje roke kot subjekt, ki si čisti in utira pot, utrujujoče svoj subjektivitet, se pravi svojo samo-voljo, temveč nase kot svojo bitno opredelitve. Zgodovino torej ne kot očitek, ne kot boj dobrega in zlega, temveč kot prostor, v katerem se je rojeval naš čas. Belogardizem ni moja krivda, toda zadeva tudi mene — če gledam z nivoja narodnosti. Samo tako je (in še kako je!) belogardizem moja zgodovina.

Če ne ločujemo nivojev mišljenja, sploh ne vem, kako bi se mogli izogniti gledanju na zgodovino kot na nekakšen teleološki proces, ki je nujno moral pripeljati (smo ga kot subjekt moralni nujno pripeljati) ravno do takšnega današnjega časa, kot je. V teleološkem gledanju na zgodovino ta res razpade zgolj na manihejski boj med dobrim in zlim, kjer dobro vedno zmaga. Pa ne le to: takšno teleološko gledanje zahteva, da naj se tak boj bojuje tudi danes ali pa razglašajo, da se je prav danes že nehaj, oziroma da se bo vsekakor prenehal „jutri“; parola je izbrana pač glede na trenutne potrebe. Takšno gledanje je skrajno fatalistično. Objublja končno zmago. Toda te ni nikdar in se zato vse sprevrle le v hlepenje po novih in novih žrtvah. In v iskanje sovražnikov, tudi v sebi, da bi se v imenu objubljenih in pričakovanih končne zmage moglo neprestano biti ta boj in udrihati po sedanjem „sovražniku“.

Gre torej za različne nivoje opredeljevanja naroda. Na vsakem nivoju mišljenja se zarisujejo druge in drugačne narodove (človeške) stiske. Zato naj ponovim: poudarjanje nacionalnega vprašanja in v tem smislu poudarjanje popolne mišljenjske enotnosti in v imenu te enotnosti onemogočanje diferenciranja razvoja mišljenja pomeni danes, ki ni neposredne narodove stiske, ko torej ni treba, da bi se postavljali na okope, hudo tvegano dejanje. Tvegano v tem smislu, da bi ob samem hrupu govorjenja o nacionalnem boju in naloga nacije utegnili preslišati besedo dejanske stiske, ki bo morda prišla, če ni že tu.

Druga „točka“, ki jo „pristavite“ na moj račun, je očitek „zgodnjemeščanskega slogaštva“. „Razmerja“, študentsko glasilo FSNP pa me že kar dolži, da se potegujem za „spravo med buržuji in delavci“, za „bratstvo in slogi“ (čeprav jaz teh besedi sploh nimam v tekstu!); me dolži in oklicuje za nekakšnega „dirigenta“ (domobranskega?) orkestra, ki da se želi po „srbsko izljubiti“! Kot da bi jaz koga silila, naj pozabi, kako je zakopal domobranske „svoje matere, očete, sestre in brate“ itd! Govorim vendar o spominu! Pa vendar me ob vsem tem zanima, kaj ti da grožnja vsebinsko pomenila, če bi res klicala k „bratstvu in slogi“? Nekateri ljudje „svetih“ besedi sploh izgovarjati ne smejo? — In še posebej me zanima, kaj pomeni ta grožnja kot grožnja?. Kot način naših medčloveških razmerij?

Kajti tretji, ki se bo oglasil zoper mene, bo zagotovo zahteval moje linčanje, češ da še vedno skrivam škofa Rožmana pod svojo posteljo. — Tako je pač logika demagoškega ekskluziviranja! — Jaz pa preprosto ne verjamem, da bi se Slovenci (in druge jugoslovanske nacije) tako sovražili še dandanes, da bi bila potrebna takšna lahta, takšen bes! Takšen bes je čista demagogija in drugega nič. Toda demagogija ni nič! Vprašanje je, kaj v sebi skriva in kaj v sebi in s sabo nakazuje? Kakšna stiska jo kliče?

Slogaštvo? Kdo bo s kom v slogi? Slogaštvo vendar vedno že predpostavlja, razdelitev naroda na več taborov, ki naj se potem spravijo skupaj med seboj, recimo ta beli pa ta rdeči, ta verni pa ta neverni itd.

Jaz na takšno delitev ne pristane! Ne pristane in svoje grenke otroške skušnje.

Moj oče, delavec, predvojni komunist je zaradi posledic zverinskega mučenja v Glavnjaci umrl 2. maja 1942; moj stari oče, rudar, zaradi komunizma preganjan po celi Evropi in prisilno preseljevan ves čas stare Jugoslavije, je bil po izdaji odpeljan v Dachau, kjer je umrl maja 1945. leta. In še mnogo drugih iz očetove in mamine družine. — Gledano tudi s te strani mi slogaštvo ni potrebno (žalostno je pač, da se moram braniti na tak način!).

Imela sem torej srečo, da so moji umirali „za našo stvar“ (cinizem ni beseda, ampak v stvareh samih), kajti moja generacija je generacija brez očetov, očetov, ki so umirali na različnih straneh. A očete so pač očete; nihče si ga ne izbira sam, kakor si tudi nihče ne zbira ne kraja ne časa, ne naroda, v katerem se bo rodil.

Generacija brez očetov je različno preživljala svojo mladost. Razen gluhe osamljenosti in hrepencega pogleda v sosedovo družino, kjer so očeta imeli in kjer so se v nedeljo popoldne vsedli na kolese in odšli skupaj na „lepše“, je bilo življenje za nekatere, ki niso bili „ni krivi ni dužni“, še težje kot moje, ki tudi nisem bila „ni krivi ni dužna“. — Verjetno ni najhujše, če odrasčaš brez očeta ali matere, toda kdo lahko izmeri to bolečino? — Ta skušnja, skušnja otroka, ki ni vedel, zakaj je bolj „naš“ kot sosedov otrok, pa ga je vendar bolela, ta skušnja mi tudi danes zapoveduje, da iščem modus bivanja ljudi ONSTRAN SLOGAŠTVA IN SEKTAŠTVA!!! (kot sem podčrtano zapisala že v svojem prvem članku).

Proti čemur sem protestirala glede na Tribuno dne 10. 12. 1979. je to, da je s tekstom in slikovno prilogo (fotografije belogardističnih manifestacij) naredila nedopustno paralelo med vernimi in belogardizmom. Zakaj naj bi bil vernik bolj nagnjen k belim gardam? Jaz kot neverna pa bi bila potemtakem bolj nagnjena k rdečim gardam? Ali bomo že kar planirali takšno razdelitev? Smo res vse pozabili?

Kdor danes vnaša shemo belogardizem — komunizem, vpeljuje med ljudi dejansko nekakšno shizofrenijo. Spominjam se, kako sem kot otrok opazovala prve nemške turiste. Vsakega sem si natančno ogledala in pomislila: kje pa si bil ti med vojno, a? In kakor sem bila majhna, sem jih obtožujoče in vsevedno gledala zviška. No, nazadnje jih je bilo preveč, pa tudi navadila sem se na to, da pač prihajajo in da postajajo del našega sveta. Seveda mi ne pride na misel, da bi danes imela kaj proti temu, da prihajajo. To bi pomenilo, da sem proti industriji mednarodnega turizma, ki je sestavni del nacionalnih ekonomij! Toda če je to že tako in tako je, potem je reproduciranje sheme belogardizem — komunizem (kar si je dovolila tudi Tribuna) reproduciranje nečesa v lastnem narodu, česar v mednarodnem merilu ne priznavamo več za opredeljujoče dejstvo. To pa pomeni, da vnašamo v lasten narod shizofrenijo in razbitost. Mirno gledamo na nemške turiste (verjetno je tudi kak „povratnik“ vmes?), obenem pa permanentno obujamo stare sheme in si očitamo medvojno pripadništvo do tretjega kolena nazaj. Tega ne bi smelo biti! Nekaj drugega so seveda vojni zločinci! Nikogar ne skušam opravičiti, oprostiti krivde za njegova lastna dejanja! Me ni gre za resnico našega lastnega časa, ne pa za razpravo o posameznih krivdah, ki se slej ko prej poravnajo. — Se res poravnajo? Poravnane ni nikoli! Smrt in trpljenje nimata cene! Kri se ne opere s krvjo. In če bi jo že spral s solzami, zmanjka povračila za same solze. Toda, če nihče ne more sam poravnati svoje lastne krivde, naj jo zato plačujejo njegovi otroci ali celo vnuki?

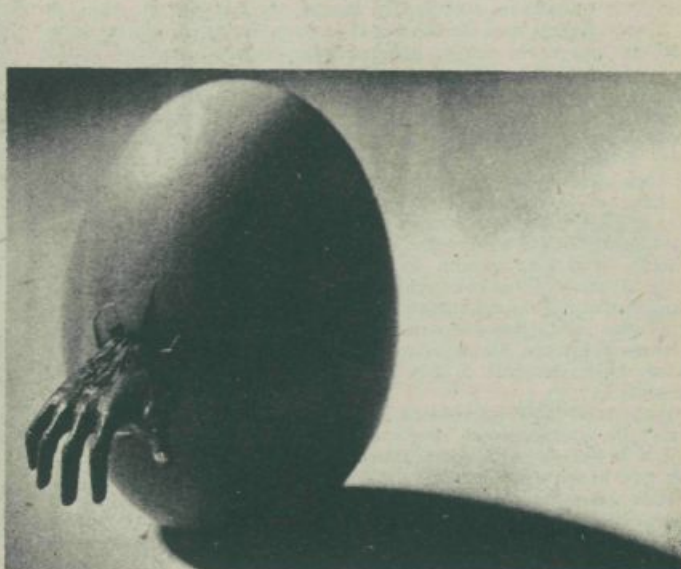
Belogardizem kot pojav se mene čisto nič ne tiče! Kot tragično dejstvo pa skupaj s spletom svojih vzrokov spada v samo rano našega naroda. In kot spomin naj tudi ostane opomin, naj se Slovenci nikdar več ne bi pobijali med sabo, pa naj pride nad nas še ne vem kakšna tudi čisto božja ideja. Nehajmo se že enkrat trpinčiti v imenu večerajšnjih ran in nehajmo se plašiti v imenu nekakšnega „jutrišnjega“ strahu!

Delitev na ta bele in ta rdeče preprosto ni optika, skozi katero bi jaz videla ta svet. Še toliko absurdnejše pa je pričakovati, da bom svoj odraščajoči hčeri prepovedala, da se spogleduje s sosedovim sinom Jožetom, ki je sin Janceza, ki je sin Petra, ki je bil pri ta belih ali pa celo samo k maši hodi! Raste namreč že tretja generacija. Raste ne glede na večerajšnje sovraštvo. In glede v prihodnosti! Večerajšnje sheme delitve ljudi preprosto ne more vzeti nase. Jih ne razume. Niso niene. Ta delitev ljudi je bila dejanska in boleča; je historično dejstvo. Ni pa to resnica današnjega časa. Saj ravno to je prispevek povojnega časa, da te sheme v svojem bistvu ne morejo več oživeti; jaz ne morem ljubiti na ukaz, sovražitvi pa tudi ne! Zato prav težko razumem „zavednega“ očeta, ki se mu je hči poročila s fantom, ki je v sorodu s ta belimi, pa se tega sramuje in je ves nesrečen. Namesto, da bi šel vrh Triglav in vpil dol: „Ljudje, moja kri je tista, ki bo prekrila stara sovraštva!“

Rekla bi, da kdor še vedno oživlja nekdanje sheme sovraštva, sam ne verjame v dejanski uspeh povojnega časa, socializma samega, ki je presegel in še presega bojne parole preteklega časa. Razumem, da tisti, ki je pri prelival, mladost izgubil, težko razume, za kaj gre v mojem govorjenju. Da to govorjenje skoraj ne razume drugi, kot da mi gre za nekakšno „spravo“. Kajti živel in trpel je lep kos svojega (!) življenja v tem dvojno podvojenem videnu, da sta pač takorekto po naravi dve sprati strani in zato vsako govorjenje o tem, da smo mi vsi najprej tukaj, na prvi pogled skoraj nujno razume kot zahtevo po nekakšnem „slogaštvu“. — Ampak kaj žene vas, da tako gledate na stvari?

Jaz „slogaštva“ in sprave sploh ne razumem! Kdo naj se s kom spravljata skupaj? SAJ SMO VSI TU! Kajti „med nami, ki smo sedeli v istih šolskih klopih, do neprimirljivih, sovražnih nasprotovanj sploh nikdar prišlo ni“. Ta nasprotja med nami niso igrala nobene vloge. MINILA SO!!! Kaj ni to čudo vseh čudes? Kaj ni to največ, kar smo dosegli vsi skupaj? Kaj ni to naše lastno dostojanstvo?!

Komu je potrebno oživljanje starih sovraštev? Menim, da tisti, ki danes od srednje ali celo mlajše generacije zahteva, da se razvrši ča okrog nekdanjih shem sovraštva, ji v bistvu le natika ideološko, demagoško uzdo in življenje s tem potiska nazaj, ne naprej. Kajti če gledam z nivoja narodnosti, ne vidim ne belih ne rdečih gard, temveč samo našo skupno človeško usojenost. Kanaliziranje današnjih družbenih nasprotij v nekdanje sheme sovraštva lahko obenem vzbudi tudi nekdanje načine obračunavanja med ljudmi. Kdor po vsej sili hoče, da se nekdanje sheme znova in znova oživljajo, kdor se torej postavlja za razsodnika o tem, kaj je prav in kaj ni, kaj je (danes) belo in kaj črno, ta dejansko deli družbo na dva dela, na tiste, ki „svoj interes prav razumejo in tiste, ki svojega interesa ne razumejo prav, na moralne in nemoralne, na vzgojene in ne vzgojene“. Delijo družbo na dva dela zato, da se potem, ko je razdeljena (danes le idealno, jutri morda tudi realno), lahko vzpostavljajo kot edini spravniki sprtih delov. Takšni spravniki potem cinično proglašajo vsakogar, ki noče in ne more pristati na takšno delitev in poudarja, da SMO NAJPRED LJUDJE, za pristaše nekakšnega „slogaštva“. V narodu ne more biti sprave. Narod je vedno, v svoji bitnosti, spravljen; je onstran trenutnih opredelitev in razdelitev, pa tudi spravištva. Cankar pravi, da nobena solza in nobena kaplja krvi nista bili preliti zaman. Res! Vse solze

in vse kaplje krvi so tudi kot del naše samo-bitnosti. Ampak ne zato, da bi si kar naprej pilatsko umivali roke v njej! Kaj naj se zgodovina res kar naprej ponavlja? Je bila tudi ob moji poročni postelji vila sojenica, ki je tudi moja otroka usodila v ta boj? Da bosta druge preganjala z etiketami, psovki, z gorjačo, z orožjem — ali pa da bosta sama tako preganjana? NE! Ne morem verjeti! — Rešitve ne vidim in je ni v totaliziranju ideologij! Še manj v nekakšnem zamenjavanju ideologij, marksistične in katoliške, kar bi mi radi prijazno podtaknili. Ne, z dežja pod kap ne bom hodila. Med vero in „vero“ umiramo molče.

Ko zavračam katoliško cerkevno ideologijo, ne zanikam dostojanstva vere! Dostojanstvo vere vidim v tem, da sredi samih „nesmrtnih“ vsakodnevnih opravkov opozarja ljudi na njihovo končnost — pa čeprav istočasno ponuja nesmrtnost v Bogu; v tem, da opozarja na nerazpoložljivost sveta in človeka — pa čeprav se sama institucionalizira ravno s tem poudarjanjem; v tem, da opozarja na dimenzijo svetega — pa čeprav to sveto poistoveti z Bogom; v tem, da zbira v tiho zbranost, v kateri vsaj za hip, sredi vsakodnevnih evforije, zastane korak ob misli, kaj je pravzaprav z nami ljudmi, ko smo sredi sreče nesrečni, sredi ljudi osamljeni, sredi hrepencega prazni — pa čeprav ljudi takoj potolaži, da je vse to zaradi tega, ker smo grešni pred Bogom, od njega kaznovani itd. Nekaterim ljudem pač samo vera odpira to dimenzijo, drugi vere za odprtje te dimenzije razmišljanja ne potrebujejo. Da jaz o tem razmišljam, mi vsekakor ni potreben dialog ravno in samo s teologi, temveč „DIALOG KOT MOŽNOST IN NAČIN DIFERENCIRANEGA RAZVOJA MIŠLJENJA IN ISKANJA V DRUŽBI SPOH“, če naj citiram osnovni stavek iz svojega članka Konfrontacija ali dialog? (ki je v rokopični predlogi podčrtan, v tisku pa ni).

Za možnost diferenciranja razvoja mišljenja gre in nič drugega! Mišljenja na vseh ravneh: na ideološki, filozofski, družboslovni itd. Gre za razlikovanost teh nivojev, ne pa za eno samo godljo. Kar je na nekem nivoju mišljenja resnično in logično, je gledano z druge ravni lahko tudi čista neumestnost, iz katere se lahko tudi norčuješ — pa ima zato še vedno svojo veljavo. Gre torej za dialog in sporazumevanje med različnimi ravnimi mišljenja. Noben poseben dialog s teologi ni potreben, še toliko manj pa je potrebno vnaprejšnje ignoriranje! Dialog s teologi je zanimiv še posebej zaradi specifične prepletenosti vere in ideologije, kjer se prav ob bistvenih človekovih vprašanjih (problem smrti, smisla življenja itd.) še posebej da uvideti meje ideologije. Kajti ko govorim o dostojanstvu vere, ugotavljam obenem, da je vse tisto, na kar opozarja vera, blokirano s cerkevno ideologijo! Stiska sodobnega človeka v veri, ki je zajeta v kataloško religijo, ne more priti do polno doživete izraza. To bi namreč pomenilo, da bi se krščanska religija sama zavedala, kako nosi smrt boga sama v sebi. In kako je ravno Bog, ki je premagal smrti, prapodoba človekovega napora ali napača, da ne pristane na svojo končnost in znova in znova dokazuje svojo večnost in nezmotljivost. Prapodoba in praobjluba, da človek-bog to zmore.

Vera (ne cerkvene institucije)! trga človeka iz sveta tehnike. Iz tehnične polšačenja vsega, kar je in kar ni, ohranja košček modrega neba, neba, ki sicer vse bolj tone v sivino. Zaradi tega pa je vztrajanje cerkve v politiziranju vere v osnovi želja sodelovati v svetu tehnike, funkcionalizma na način, ki ga določa bistvo tehnike. Cerkev s tem naseda univerzalnosti in nasilju same tehnike, se odpoveduje koščku modrega neba, ki ga vera še razpira. Cesto slišimo, da je vera anahronizem. Res je; kakor lepota in čudež Soče, ki še ne poganja hidroelektrarne. Z zahtevo po politizaciji cerkve, z zahtevo po političnem delovanju in sodelovanju, ukinja cerkev košček modrega neba in se vklaplja v funkcionalizem tehničnega funkcioniranja.

Za klerikalce imam zato tiste, ki hočejo s politiziranjem razlike med vernimi in nevernimi — kako absurdno! — ukiniti samo razliko med vernimi in nevernimi. Politiziranje razlike med vernimi in nevernimi (ki obstaja) razliko vendar samo poglablja. Primarna delitev ljudi, da tako rečem, vendarle ni delitev na teiste in ateiste (in zaradi te delitve); religija vsakdanjega življenja, t.i. družbena baza sama iz sebe rojeva tudi potrebo po ideologijah in ideologiziranju vsega našega življenja. Če naj bi že cervki šlo za to, da spremeni položaj vernika v tej družbi, naj bi si prizadevala za spreminjen položaj (vsakega) človeka v tej družbi, naj bi se borila proti panideologizaciji našega življenja! Naj bi torej najprej sebe presegala kot ideološki blok in nasip. Ne verjamem, da je tega zmožna kot institucija, morda pa so tega zmožni posamezniki v njej.

Gre torej za dialog v mišljenju, ne pa za prisilo nad mišljenjem. Vrsta znanstvenih disciplin zaradi svoje ideološke „nepotrebnosti“ danes životari; ko pa je ideološko resnica vendarle že čisto razkrita (oziroma v vsakem konkretnem trenutku za takšno razglašena). Morda pa ima resnica poleg ideološke vendarle tudi čisto človeško podobo? Ideološka resnica se ne more raztezati od začetka do konca. Si dovoliti, da govori v imenu živih in v imenu mrtvih!

Nihče ne more govoriti v imenu mrtvih! Kakšna sprevernjenost! Kdor si polašča mrtve, govori v njihovem imenu, dejansko po eni strani samega sebe vzpostavlja iz njih, po drugi strani pa v „imenu mrtvih“ žive neprestano vzpostavlja v svojo službo. Zato, da bi se kar naprej dokazovalo, kako „mrtvi pravzaprav niso mrtvi“, kako niso umrli „zastonj“. Umrjeti „zastonj“ je samo različica od umreti za „nekaj“; in je ob umreti za „Nekaj“ tudi merjena. Že predpostavljamo, da se mora umreti za Nekaj. Za neki Smisel, neko dirigano danost, ki že čaka ob rojstvu. Kot vilda sojenica, ki te sodi in usodi za izpolnitev „človekovega poslanstva“ — najsi bo v imenu božje volje ali lepše prihodnosti človeštva ali ... Ki te sodi in usodi za to, da sploh nisi človek, ne živ ne mrtev, če svojega „poslanstva“ ne izpolnjuješ in ne izpolniš.

Kdor bi mi še vedno rad podtaknil nekakšen nacionalizem, naj se vendarle zave, da je nacionalizem ideologija, ki pred posameznika postavlja Narod (Smisel, Idejo), za katerega naj se posamezniki žrtvujejo (in kadar je resnica takšna, se posamezniki tudi morajo in se žrtvujejo!). V Narod (Smislu, Ideji) ni nikoli prostora za smrt, ker je Narod (z veliko začetnico) pač metafizična ideja (spada v metafizični in ne v postmetafizični svet), kot taka nekaj večnega in terja za svojo večnost posameznikovo „malenkostno“ končnost. Meni pa gre za to, da se končno že prizna tudi „vrednost“ individualnega (končnega) človekovega življenja! Ne nacionalizem, narod kot svoj dom si želim! V tem narodu bo morda tudi prostor za grob mojega očeta. Mislim, da ga danes še nima. Človek pač ni pokopan z molitvami ob grobu, z govori ob grobu, s posipom zemlje. Zares je pokopan, ko se mu pusti „upravičenost“ njegovega, četudi „zmotno“ preživetega življenja, ko se mu pusti njegova smrt in ostane zgolj spomin. Spomin na neko življenje, ki je bilo, pa ga ni več, ki se je borilo, molilo, izpolnjevalo svojo konkretno človekovo poslanstvo, ki je zapustilo nam, živečim, svoje sledove; življenje, ki je ugasnilo in ki tudi nas opominja na našo končnost in relativnost ter tudi na omejenost vseh naših podvigov, iskanj, restic, krivd in upov. Dokler narod ne pokoplje svojih mrtvih, doker tako mistificira in banalizira smrt, toliko časa mrtvi niso pokopani in živi niso svobodni. Svobodni v tem smislu, da bi mogli sami, brez smrtne prisile, živeti svoj čas in umirati svojo smrt. Vsakdo umira sam. In dokler v tem smislu ne vzamemo svoje zgodovine nase, toliko časa je nad nami Damoklejev meč preteklosti. To je edini smisel mojega govorjenja o skupnem grobu. Pravi spomenik kot zbirališče živih in mrtvih mora biti edino v narodovem spominu. V spominu in ne pozabi! Med spominom in pozabo je zanikajoč odnos: kdor pozablja, se ne spominja; kdor se spominja, ne pozablja! Pozablja (!) tisti, ki ima kar naprej na jeziku „naše žrtve“, ki torej mrtve kar naprej klasificira na „naše“ in „druge“ — in s tem seveda deli tudi žive, pozablja tisti, ki kar naprej obuja in vnaša med ljudi nekdanja sovraštva in tako s svoje strani mogoča ponavljanje že preteklega zgodovine!

TOREJ KONFRONTACIJA ?

Se enkrat torej: ne gre za nikakršen boj proti ideologijam! To bi bil absurd! — Kaj je ostalo po drugi svetovni vojni in revoluciji? Razrušena, s krvjo, žalostjo in sovraštvom razbrazdana zemlja! Marksistična ideologija je bila tista, ki je aktivirala moč delovnih mas za pospešen razvoj proizvodnih sil! Mislim, da tega ne bi zmogla nobena druga ideologija, nobena druga moč. Danes smo že daleč v prihodnosti. Znašli smo se takorekoč sredi sveta tehnike. Časje torej, da vse to premislimo! In da se že nehamo bati! Kdo pa je danes proti socializmu kot specifično naši poti v prihodnost? Nič! Lahko pa ga napravimo od samega strahu zanj in od samih sumničev, kaj je kdo pozabil in česa se kdo spominja in kaj kdo misli in kaj bi utegnil misliti in kdo bi koga utegnil ogroziti. In če je kdo zunaj, ki bi nam rad vsilil svoje sheme — kako se ga bomo ubranili, če pa se zbiramo na toliko okopih hkrati! Kar je dejanskih provokatorjev in diverzantskih skupin, spadajo pod kriminalno pravo. Kot vse teroristične akcije. Na mednarodnem nivoju. Zato se že nehajmo zbirati na okopih, ki nam jemljejo energijo za delovni in snovalni dan. Namesto, da se nekateri permanentno trudijo, da bi vzgajali še tudi štiridesetletnike in celo starejše, naj nam bi raje dali možnost, da izkoristimo svoje ustvarjalne potencialne v korist nas vseh, saj se je polovica našega življenja že iztekla. Ali pa bodo te ustvarjalne sile odmrle še preden bi se pravzaprav mogle izraziti? S tem pa bi na neki način odmrli tudi naša generacija sama.

Toda stvari gredo dalje, do absurda in perversnosti. Pri reviji Problemi se npr. preriva cela vrsta generacij. Toda namesto, da bi ustvarjalno animirali drug drugega, se tlačimo, blokiramo, zasmeujemo, zaničujemo, izgravamo. Zakaj? Vsakdo bi rad delal, ustvarjal, objavil! Možnosti pa so minimalne. In nihče ne strah! Ja kam pa naj gre? Pred časom je od nekdaj priplaval ideja o ustanovitvi nove revije — a še preden se je spustila na zemljo, je tudi že odplovala neznanu kam. Tako se je vzbujanje majhnega upanja izkazalo za veliko zajebljanje.

Nekega dne mi je čisto jasno stopilo pred oči: rastejo tudi naši lastni otroci. Vsi otroci so naši otroci. Formirajo in deformirajo se med nami, pred našimi očmi. Gledamo jih in jih ne vidimo!? Čim bolj jih bomo klesali po svoji podobi, čim bolj jih bomo ukalupljali v naše „večne“ resnice, čim ožje pot jim bomo odmerili, toliko dlje od nas bodo šli. Nekega dne bodo morda odšli tako daleč, da jih ne bomo več spoznali. Jih ne bomo priznali za naše? Jih bomo zaničali, zavrgli? Kaj naj se kar naprej ponavlja svetopisemsko sovraštvo očeta do sina: „Neumnost je zakorenjena v dečkovem srcu, poboževalna šiba pa jo odpravi iz njega.“ (Preg 22, 15) Kakšen pa je ta svet, ki sovraži svoje lastne otroke? „Zakaj kogar Gospod ljubi, tega tepe in ga ima rad kakor oče sina.“ (Preg 3, 12) Ni poti iz tega?

Kakšen svet pa sploh gradimo za naše otroke? Je res tako rožnat, kot se tako evforično, samozadovoljno in vsevedno prepričujemo? So res materialne dobrine, usposobljenost za delo in samoupravljanje že dovolj za človeško srečo? Kaj ni še neke neke človeško področje, „vrtiček“ iz katerega šele zares SEM, iz katerega sploh morem ljubiti, ljubiti svojega moža, najina otroka, starše, prijatelje; iz katerega šele lahko vzpostavim stik s poezijo, vzdrtim ob kakšni glasbi, ki me za hip ujame ali se utopim v čudežnost sveta med nebom in zemljo. Samo iz te dimenzije se lahko spominjam svojega očeta in obžalujem njegovo smrt. Umril je mlad in umrl je v mukah; živel je svojo resnico in umrl je svojo smrt. Samo iz te dimenzije je njegov čas tudi moj čas in je njegova resnica tudi moja resnica.

Ali sploh veste, kaj se prvi „pokopati“ očeta, ki ga nisi poznal, brate in sestre, ki jih nikoli nisi imel?

Bil je čas, bili so hudi časi, ko nisem verjela, da je moj oče sploh umrl. Pa ravno meni? Zakaj meni? Da bi mogel kar tako oditi in umreti? Da ni tu vmes nekaj narobe, kakšna pomota, da mi ni morda mama kaj prikrla? Odlša bom dol in se prepričala; morda je kakšna napaka? Nekje mora nekaj biti! — Seveda nisem odšla nikamor. Bala sem se storiti korak brez povratka; da bi se znašla pred samo resnico, brez popusta, brez milosti, brez možnosti igre med upom in dejstvom.

Bil je tudi čas, ko sem sovražila svojega očeta. Zakaj si umrl? S kakšno pravico? Kako si mogel pustiti naju z mamjo tako sami? Zakaj se nisi kam skrnil pred smrtjo? Kaj naju nisi imel dovolj rad? Ko bi vsaj enkrat prišel, da bi videla, kakšen si sploh bil? Ne, ne maram te videti! Ti si kriv, ker te ni! Če bi bil tu, bi bila tudi moja mama zdajle doma in bi kuhala večerjo. Tako pa ves dan dela, zvečer ima pa je važen sestanek. Molče sediva s staro mamjo na pručki pri štedilniku in jo čakava. Tudi jutri jo bova. Koliko je časa! Iz vsakega kofa se vali in me gleda. Čisto nič ne morem. Preplašeno sem stala včeraj pred mamjo, ki se je tepla po glavi in preklinjala dan, ko se je rodila. Poklicala sem jo, še videla me ni. O moj bog, zakaj si umrl?

Mnogo let pozneje sem srečala Joba: „Potem je Job odprl svoja usta in preklel svoj dan. Spregovoril je in rekel: Naj izgine dan, ob katerem sem se rodil, in noč, ko se je reklo; deček je bil spočet.“

Tisti dan naj se spremeni v temo, naj ne skrbi zanj Bog od zgoraj, nanj naj ne posije svetloba.

Naj se ga polasti tema in smrtna senca, temen oblak se naj nanj pogrezne, naj ga prestrašijo mraki dneva.

Tisto noč naj vzame tema, naj se ne pridruži dnevom leta in naj ne pride med število mesecev.

Tista noč naj bo nerodovita, vriskanje naj ne pride vanjo.

Naj jo prekonežno preklinjalci dneva, ki so zmožni zbuditi levitana.

Naj otemne zvezde njenega somraka, zaman naj pričakujejo svetlobe in naj ne vidi treptanje jutranje zarje.

Ker ni zaprla pred menoj vrat materinega telesa in ne prikrla muke pred mojimi očmi!

Pred 2500 leti je nekdo trpel isto trpljenje, isto prekletstvo svojega rojstva! V Jobu sem spoznala, da je svet že dolgo tu. Počasi se je začel svet sestavljati, zbirati skupaj. Odpirati. Postajal je vse bolj viden, sliš en. Objel me je in me skrnil vase; strnil se je z mano. Je tudi meni ostalo eno samo vprašanje, en krik: „Gorje mi, mati moja, da si me rodila!“ (Jer 15,10) Je življenje res samo prekletstvo? Kaj ni prav na dnu tega prekletstva smešno osamljen otoček naše spravljenosti? Ni odgovora z veliko začetnico. Enakega za vse. Vsakdo si ga mora najti, iztrgati sam. In pretrpeti sam. — Ampak vse to je prišlo mnogo mnogo pozneje, skoraj da nepoznano.

Kako težko pa je bilo takrat sovraštvo do očeta in kako težka je bila krivda za to sovraštvo! Svet je bil ena sama bledica; nobenega sončnega dne se ne spominjam.

Bil je čas, ko sem sovražila vse ljudi. Kaj ljudi! Travo, ki raste, žuželko, ki nima smrti, prag domače hiše! Brate in sestre, ki se niso rodili, ker se niso rodili, da sem bila tako obupno, grenko, nedopovedljivo sama. In bil je čas, ko sem hotela odkriti krivca, izdajalca. Vsaj enega, da mu potegnem ven tista izdajalska čreva. — Saj dokler iščeš krivca, je ni nedolžne stvari pod nebom! Ne žive ne mrtve, ne nerocene! — Je mogoče iskati krivca in ne hlepeti po krvi? Je mogoče sovražiti dokončno, ne da bi se sam ubil?

Vse to je bilo treba zakopati. Vse to je bilo treba zagrebti. Trpljenje pa se ne pozabi, samo umolkne: „Če govorim, ne preneha moja bolečina; in če molčim, kako naj bi potem šla od mene?“ (Job 16,6)

Nekega dne, ne vem kako, se je odprlo nebo; prišla je milina. Moje sovraštvo in očitki očetu so postali nekaj tako nesmiselnega, mogočnega, celo smešnega, tako nekaj čisto drugačnega od te svetlobe, ki me je zdaj obdala. Odnosla me je v moje življenje. V moj dan. Razprlo se mi je edino darilo, ki ga človek zares dobi in ga ne more nikoli poplačati; lahko le prenaša to človeško zadolžitev na otroke, če jih imaš.

Tako je odšlo od mene sovraštvo do očeta in obsojanje njegove „krivde“. Prav fizično sem občutila nekakšno osvoboditev. Pokopani in pozabljeni so bili očitki; odpustila sem mu njegovo smrt. Svojo osamljenost in življenje, kot mi je bilo pač dano in kot sem ga spregledala tedaj, sem vrela nase za dar, ki nima darovalca, Boga; dar, za katerega ni plačila. Pa tu „krivde“ ne. Šele mnogo pozneje se mi je izoblikovalo spoznanje in sama misel: vsakdo ima svojo usodo, ki se ji ne more izmakniti, skriti; karkoli že počenja, vedno je v njej. Vsakdo ima svojo resnico, ki pa jo mora sam najprej najti, zaslutiti vsaj, da jo potem lahko živi in umre. Tudi moj oče je imel svoje življenje in svojo človeško nedotakljivost in dostojanstvo, ki se ga ne smem dotikati, ga negirati ne s svojo obsodbo ne z malikovanjem. Ne živ ne mrtve mi ni na razpolo; ni moj. Ne živel ne umrl ni zaradi mene, živel je svoje nepopravljivo življenje in umrl je svojo smrt.

A kdo sem, da bi lahko odpuščala? Sem bog, ali kaj? Ne; tudi jaz sem samo smrtno bitje, ki se, na svoj način pač velečim skozi življenje, kakor morem in kakor morem. Prav zato, ker nisem bog, lahko razumem in ljubim. In živim, uživam sleherni utrip srca in umiram sleherni dan. Šele, ko se mi je razprilo, kako tragično nedolžna je prisotnost vsakega posameznega človeka, kako je brez krivde kriv za vse, kar počne, sem tudi jaz pristala na svojo končnost. (Morda je prišlo to spoznanje tudi prej. Ali sočasno). In šele

potem je zazvenel ta svet z vsemi svojimi toni in barvami. Tako sem se drugi rodila. Človek se rodi dvakrat ali pa se sploh ne rodi.

Tako sem spoznala svojega očeta. V svoji smrti. V mojem življenju je torej zapisan, v sreči slehernega dne je. Tako sem pokopala svojega očeta.

To je naša skupna človeška usojenost, o kateri govorim in v luči te dimenzije se šele moremo „srečevati“ živi in mrtvi. V pristanku na svojo lastno končnost, nedoumljivost in tragičnost našega življenja kot življenja. In v priznanju naše bistvene človeške nedolžnosti. Že Job se je moral braniti pred svojimi „prijatelji“: „Bog ne da, da bi vam dal prav! Dokler ne umrem, ne zatajim svoje nedolžnosti.“ (Job 27,5)

Dolg je bil pogreb od sovraštva in očitanja do spomina. Do spomina, v katerem je človeška spravljenost. Vzgodovini. Samo ena je zgodovina. Dolga je bila pot do tega spoznanja in priznanja dostojanstva in „upravičenosti“ slehernega človeškega življenja. Do prizanesljivosti in ljubečega odpuščanja in dopuščanja tudi vseh „zmotno“ preživetih življenj, ki so bila enako tragični v svojem naprežanju, podvigih, zmotah. In ki bi bila lahko znotraj te človeške nedolžnosti nepopravljivo in nepovračljivo krivi. Tudi otroci domobranskih staršev so morali pokopati svoje očete; le-ti so to storili mnogo težje kot jaz. Mnogo težje so izza očetovih resničnih krivd spoznali bistveno človeško nedolžnost; mnogo težje so prišli do tega brez maščevalnih težnj do samih očetov ali do kogarkoli drugega. Lahko bi kdaj pomislili na to. Ta svet je naš prostor, edini prostor. Vsi smo v njem, ne le nekateri.

Generacija, rojena med vojno, je bila zadnja, ki je morala koga v vojni umrlega pokopati. Kajti človeško trpljenje je individualno, osebno. Lahko trpim zaradi drugega, ne pa namesto drugega. Kakor tudi umreti ne morem namesto drugega.

Mnogo tega je bilo v resnici pozabljeno in spregledano. Spregledano je bilo konkretno človeško trpljenje. Spregledano je bilo, da se mora vsaka generacija, vsak posamezni človek posebej, vključiti v ta svet. Da ima vsak človek sam neizogibno nalogo, da išče ta svet in najde resnico, ki je sicer vedno ista in prav zato tudi vedno drugačna, nepopolniva. Pozabljeno je bilo tudi, da je takšno resnico, „smisel“, težko najti, pa naj bo ta svet še tako lep in urejen in svoboden. Spregledalo se je, da posamezniki za to svoje iskanje mnogokrat niso dovolj neodvisni od obstoječih miselnih in vrednostnih matric. Da so odgovori, ki so tu že pred vprašanjem posameznika, zanj lahko samo pritisk, ki ubija tudi samo vpraševanje. Marsikdo se je v tem pritisku od zunaj in znotraj tudi izgubil. In odšel.

Spregledalo se je, da trpljenje vedno spremlja človeka, da je njegovo. Da je sredi sreče črna luknja. Da je sredi življenja smrt. Mi pa se obnašamo, kot bi smrti ne bilo! Potisnili smo jo na rob privatnih zadev. Pozabilo se je, da trpljenje sploh JE. Je starejša generacija kdaj pomislila, s kakšnimi travmami smo se borili (kljub resnično boljšemu in lepšemu življenju) mi, sedanja srednja generacija? In srednja generacija — ali ve in spoštuje travme, bolečine in krivde starejših generacij? In ali vidi mlajše za sabo, ki nimajo več, na srečo, naših težav, imajo pa svoje? Ne manj težke in usodne.

Ali se sploh še vidimo? Ali se bomo spregledali? Ali bomo še kar naprej, do smrti, dolžili drug drugega za vse krivde, ki so, pa tudi za vse tiste, ki jih ni? Kdo je krivec za mojo osamljeno mladost? Saj ga ni! Toda to še ne pomeni, da ta mladost ni bilo, da to izmišljotina, molk in nič. Kakor da bi (moja) usoda mogla iti mimo mene!

Kjer trpljenje postane Trpljenje, kjer postane človek Človek in smrt Smrt; kjer naši očete postanejo Naši očete, kjer postanejo Naši Očetje, kjer torej NAMESTO trpljenja človeka in smrti nastopijo SIMBOLI trpljenja, človeka in smrti — tam se na zemljo spuščata mrak. Tam se izgublja človeški glas. Tam se začne dvigati praporci v IMENU trpljenja drugih, tam se izgublja glas lastnega trpljenja in lastne skušnje. Tam se začne sprenevedanje kot osnovna značilnost medčloveških razmerij. Tam se začne parole in demagogija, ki v sebi nimajo gobene resnice in nobene zavezujoče moči več. Tam nastopita laž in hipokrizija. In potem ni ne konca ne kraja manipuliranja, sumničenja, sektašnja med ljudmi. In ko sprenevedanje pozabi, da je sprenevedanje, kje je potem resnica? In kam naj potem človek sploh gre, da bi se skrnil in ohranil?

Vse doslej sem se ob takih časih vedno zgrnila, skrila vase kot školjka. Tribuna in Razmerja pa so šla predaleč. Ne v politično nevarnih podtikanjih; absurdno se je pokazala nezmožnost in nepripravljenost dopustiti človeku biti človek. Nasproti mojemu apelu k dialogu in razmišljanju, nasproti moji osebni prizadetosti in človeški skušnji se mi reži brezsravno neosebno sprenevedanje preračunljive, cinično vsevedne in smrtno blede Resnice, ki me izziva in žali, zasmejuje in zasramuje. Predaleč je že šla ta demagogija, demagogija, ki je absurдна konsekvence ideološkega ekskluziviranja zadnjih let. Strah me je ob spoznanju, da je poslušal za razpravljanje o bistveno človeški dimenziji enostavno izginil. Teга razumevanja ni. Pogreznilo se je globoko pod ideološke plasti v privatno doživljanje in umiranje. Toda

prašujem vas, je človekova smrt in trpljenje res nekaj privatnega? Je privatno in individualno-osebno eno in isto? Ali nismo pomešali različnih možnih nivojev razmišljanja o človekovih stvareh?

Če ne bi bilo te človeške dimenzije, tega „vrtička“, od kod naj bi sicer bila, od kod naj bi človek bil, kar je? Je tako področje, le ob samem hrupu vsakodnevnih „nesmrtnih“ opravkov ga preslišimo. — Očitata mi, da migre za nekakšno negovanje „vrtička“. Res, v družbeni delitvi dela mi je dodeljeno, da se s temi vprašanji ukvarjam strokovno; toda takšen „vrtiček“ ima vsakdo v samem sebi. Kdor to človekovo področje presliši ali zatira, spregleda samega sebe, uničuje človeka samega. Za razprtje te dimenzije mi gre! Za osvoboditev izpod ideoloških prevlek in shem. IZ TE DIMENZIJE RASTE VSAKOKRATNA RESNICA ČASA? IZ TE DIMENZIJE PRIPADAM HKRATI SAMA SEBI IN NARODU. Kako more biti kdo tako gluhi, da sliši v tem nacionalizem?

To področje je ideologijam v bistvu nedostopno, pač pa si ga morejo prilastiti ali ga preglasiti, če segajo po njem. Če raztezajo svoje omejene resnice čez svoje lastno območje. Nobena ideologija ne razpira teh vprašanj; tudi marksistična ne. Pa saj ji to tudi ni potrebno! Njeno področje je drugo! Njena pozornost je vendar usmerjena stran od posameznika in njegove individualnosti in končnosti. Usmerjena je v človekovo družbeno sfero, v urejanje naših medsebojnih družbenih razmerij. (Le kdo in zakaj naj bi zanikal to področje?) Zato je misel, da noben družbeni sistem ne more neposredno osrečiti človeka, velika misel, misel, ki že prehaja horizont samega ideološkega mišljenja. Obenem pa je to misel, ki jo moramo domisliti v konsekvencah, ne pa je jemati kot alibi za vseogoče poskuse, tudi za take, za katere je že vnaprej z veliko gotovostjo mogoče predvideti (znanstveno raziskati, da ne bodo ljudi osrečevali. Takšen alibi je pač nujno potreben vsem ideološkim vrtnarjem in duhovnim fevdalcem, ki so na vseh področjih našega življenja. Le-ti so ustvarili poseben sistem nedotakljivosti Resnice, ki da je v njihovih svetniških rokah — običajno pa se izkaže, da za ideologijo skrivajo svojo piškavo ustvarjalnost, gojijo strah in sovraštvo do tistih, ki so ustvarjalnejši ali bi to samo utegnili biti. (Samo ustvarjalno omejena in ideološko programirana pamet pod mojo sintagmo „kontekst evropske filozofije“ lahko razume je Heideggerjevo filozofijo. V kontekst evropske filozofije spadajo prav tako Platon, Aristotel, Descartes, Hegel. Marx ni z neba padel in v pekel ne bo šel. Tu je, prav tu, živimo z njim, a ne kot njegovi slepci, temveč kot ljudje našega lastnega časa.)

Več spoznanj, resnic je o človeku — umetniška, znanstvena, ideološka, filozofska, mitska. Vsaka teh resnic ima veljavo na svojem nivoju. Vsaka teh resnic o človeku nekaj pove, oziroma, gledano prav z vidika tega nivoja, vse pove; umetniška resnica o človeku vse pove — na umetniški način, na umetniškem nivoju. Vse resnice, sešete skupaj, pa še vedno ne povedo vsa. o človeku. Človek si je slej ko prej uganka.

Toliko absurdneje pa je zato, če se ena sama resnica okliče za edino veljavno, za izhodišče ukazane smeri razmišljanja. To pomeni reducirati resnično totaliteto človeka na eno samo njegovo dimenzijo! Kolikokrat je bilo to že povedano! Pa se vedno sproti izgublja ta glas kot otroški jok, kot odmev, kot nič.

Gre torej za sprostitve našega življenja. Gre torej za problematiziranje ideologii, ki se razglašajo za edino resnične resnice. Gre za to, da razmislimo meje ideološkega mišljenja kot takega, ideološkega mišljenja, ki razglašava da ve, od kod in čemu je človek, kaj je njegova sreča in kako premagati smrt.

Razločitev nivojev mišljenja nam šele omogoča, da se obnašamo primerno vsakemu segmentu našega življenja. Da se urejanje nekih povsem praktičnih odnosov, npr. v gospodarstvu, v podjetju, v nekem konkretnem okolju, ne jemlje kot nekakšna sakralna naloga! Kjer ne sme biti nobenega dvoma! Kjer je nedotakljivo vse, je razpoložljivo, premakljivo in amejljivo čisto vse. Se posebej (posamezen) človek sam. Kjer je vse „sakralno“, ni sakralnega čisto nič več. Kjer je „sveto“ vse, se lahko samo še ubiješ.

Ideologije nas opredeljujejo. Marksistična ideologija ima svoje mesto v našem življenju. Toda ne kot nekakšna edino zveličavna resnica, temveč kot permanentno iskanje novih in novih poti na socialnem in političnem področju.

Naj se zato že neha predstavljati kot resnica sama! Kot absolutna brezprizivna resnica. Kot ves svet. NAJ SE ŽE NEHA SAMA OKLICEVATI ZA RELIGIJO VSAKANDNEGA ŽIVLJENJA! Kot vseodgovarjajoči in vseodgovorni odgovor na vprašanja, ki si jih kot vprašanja niti zastavlja ne (to niso njena vprašanja). Marksistična ideologija je vtkana v samo tkivo naše družbe. Kolikor pa ne prizna svoje bistvene strukturalne vtkanosti v družbo in se do same sebe obnaša sakralno, prihaja do tega, da ravno to njeno samoposvečevalno obnašanje že onemogoča njeno pozitivno vtkanost in učinkovitost v družbi.

Za diferenciran razvoj mišljenja gre. Za „desakralizacijo“ ideologii. Kjer je dovoljen en sam nivo mišljenja, mišljenje ni dovoljeno. Kjer je dovoljen en sam nivo, vlada povpreček povprečkov mišljenja in čisti subjektivizem priznanih spravnikov, ki vsakokrat odločajo, kaj je prav in kaj ni.

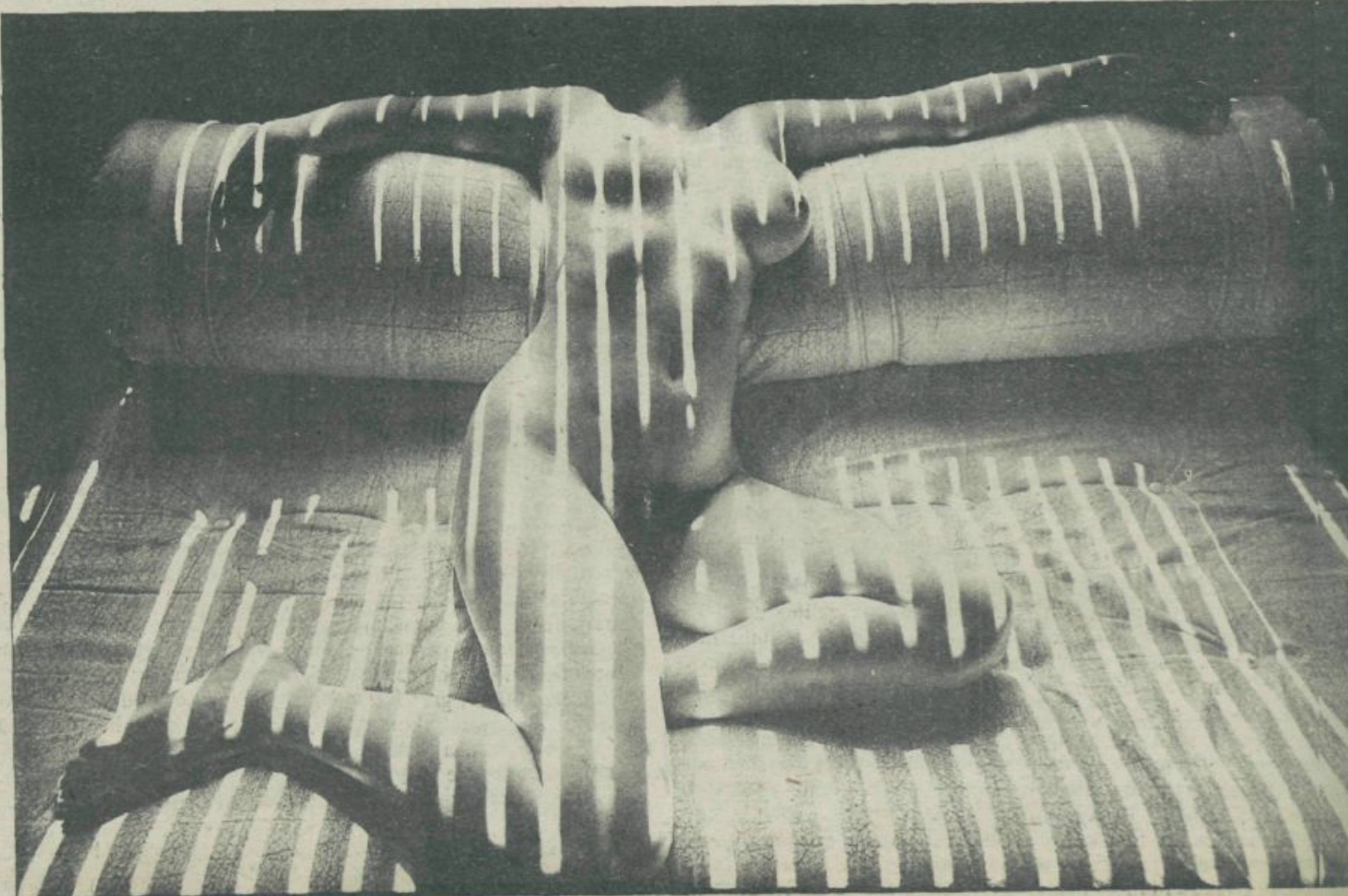
Bojim se. Strah me je novih in novih nesporazumov. Morda pa se bo vseeno kdo potrudil, da bi razumel, kaj sem hotela povedati z vsemi temi besedami? Seveda pa bo tisti, ki se nikoli ne zmoti, ki je danes o meni vse, ve in ki je o meni vse vedel že včeraj, lahko na osnovi tega teksta dokazoval in dokazal, karkoli bo hotel. Se posebej, seveda, če si bo pri tem malo pomagal (kot Tribuna in Razmerja doslej), dodajajoč zraven tudi tisto, kar bo do-mislil sam in kar naj bi jaz utegnila misliti in skrivati med vrsticami. Ničesar nisem skrila. Vse je tu napisano; zdaj šele, ko je napisano, vidim, koliko se je nabralo te usledine.

Ne tožim in ne obtožujem, ne prosim in ne zahtevam, nič ne prodajam in z ničemer ne kupčujem. Vse je tu razgrnjeno: neka usoda, ki prebiva med vami.

Med nami?

Naj končno še povem, da nimam pojma, kakšen odmev in posledice bo imelo to moje pisanje. Zato naj rečem še naslednje: vse to sem morala povedati. Slej ko prej. Neizogibno: moja življenjska skušnja in spoznanje, ki izvirajo iz nje, so tisto, kar in kdor želi SEM Spomenka Hribar.

Spomenka Hribar

Kdo pa je še danes proti socializmu...??

Tovarišica Spomenka Hribar nam je poslala svoj odgovor na naš odgovor na njeno pismo „Konfrontacija ali dialog?“. Na uredništvu smo se seveda odločili objaviti ga in to kljub izredni dolžini.

Takoj na začetku pa jo prosimo naj nam oprostimo našo brezosebno, kajti, kakor v prejšnjem članku, nas Spomenka Hribar tudi sedaj zanima le toliko, kolikor personificira nekatere „miselne poti“ na Slovenskem. In le toliko je naš odgovor konfrontacija — z njo! Na začetku naj tudi povemo, da z Razmerji, glasilom FSPN, nimamo nič in, da bo morala Spomenka Hribar z njim polemizirati pač v tem glasilu samem.

Ker nima smisla, da bi polemizirali z vsemi stališči Spomenke Hribar, nenazadnje tudi zaradi tega, ker obsegajo kar 20 strani tipkopisa, se bomo v našem odgovoru dotaknili le nekaterih točk, ki so bistvene, ki pa jih Spomenka Hribar v svoji ohišnici (če uporabimo terminologijo drobnoblagovnih producentov) kot take ne obravnava, in jih zato tudi zasaja v topli humoru Naroda.

Najprej k vzroku zaradi katerega je Spomenka Hribar sploh poslala svoje prvo pismo uredništvu; to je seveda objava teksta in slik v Tribuni z dne 10. 12. 1979. S tem smo po njenem mnenju naredili „nedopustno paralelo med vernimi in belogardizmom“. Obenem pa smo s tem vnesli tudi shemo belogardizem—komunizem (pri tem se sprašujemo, kako je to dvojje sploh mogoče primerjati?). Zelo drzna je tudi misel, da smo zaradi tega „nekakšni shizofreniki“.

Domnevamo, da naši argumenti za Spomenko Hribar pač ne bodo relevantni (to je tudi eden od vzrokov za to, da ne bomo polemizirali z vsemi njenimi stališči). Prav tako ne bodo relevantni za nikogar, ki se mu kot BISTVENA družbena vprašanja postavljajo problemi sreče, življenja, smrti; ki izjavlja, da: „Vera (ne cerkvene institucije!) trga človeka iz sveta tehnike.“ Verjetno v Spomenki Hribar ne tiči samo Job, Narod, Ideja, Bog, itn., ampak je v njej precejšen kotic namenjen prav Proudhonu. Zelo važno je opozoriti tudi na miselnost v kateri je tehnika izvor vsega zla in pušča vnamar družbene odnose, ki producirajo takšno „tehniko“.

Vnimo se k vzroku za objavo teksta in slikovnega gradiva v enkrat že omenjeni številki študentskega časopisa. Brez „shizofrenije“ smo se odločili za tako slikovno gradivo in sicer zaradi tega, ker se je predvsem slovenska cerkev odločila za politizacijo vprašanj, ki smo jih v tekstu obravnavali. In to iz negativnega vidika. Pravzaprav slovenska cerkev sploh ne priznava in se vsakokrat zelo ostro distancira od belogardizma. In tudi mi ne vnašamo sheme „belogardizem—komunizem“ in s tem tudi ne napadamo vernih. Samo „ustvarjalno zacuknjena in ideološko sprogramirana pamet“ lahko vidi v tem napad na vernike in njihovo svobodo.

Naslednja točka, o kateri je potrebno nekaj povedati, je skorajda že patološko iskanje sreče pri Spomenki Hribar. V misli, da nobeden družbeni sistem ne more osrečiti človeka, vidi Spomenka Hribar tisto rešitev, ki pelje čez horizont „samega ideološkega mišljenja“. S tem hoče pokazati, da je sreča na srečo tisti „vrtiček“, v katerega pa „ideološko mišljenje“ ne more. Da je sreča takorekoč izven-zgodovinska; na „žalost“ pa so tudi emocije zgodovinske in razredno določene in nikakor niso neke občečloveške in izvenzgodovinske kategorije.

„Na žalost“ smo na Tribuni tudi še vedno mnenja, in zadnji odgovor Spomenke Hribar to potrjuje, da se Spomenki Hribar zgodovinska zavest sprevača v osebno spominjanje. Iz „svoje življenjske skušnje in svojih spoznanj“ vleče vse svoje protiarumente. Zatrjuje, da očitati ji „nacionalistično sranje“ je brez vsake osnove. In kaj nam ponuja za argumente? To, da je mladostne že biološko preddisponirana tako, da kaj takega enostavno ne more biti res, saj — pomislite! — njena mati je Slovenka, oče pa je bil Srb. Samo po sebi, z vsem spoštovanjem op njenih „življenjskih skušnjah“, to še ničesar ne dokazuje. In kaj nam še ponuja? Narod kot „nacijo“ in kot „bitnostno določilo človeka ali znanstveno določilo“. „Narodnost“! Njej, da gre za slehčnje!

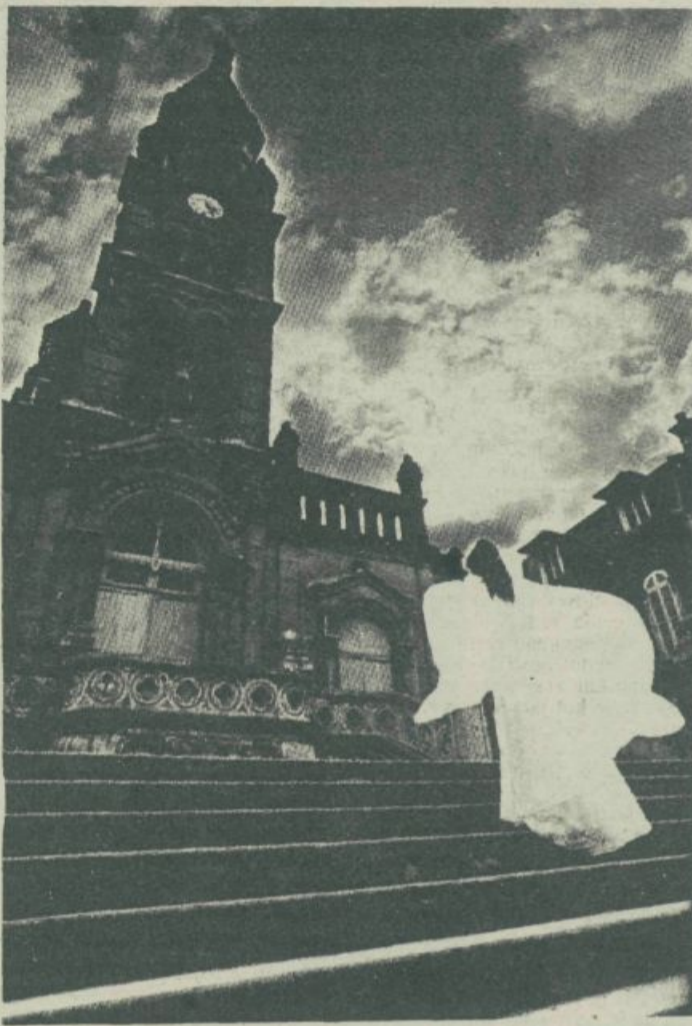
„Nacionalna ideologija“ je samo začasna zvezda vodnica nekega naroda, ni pa njegova „bitna, naravna določitev“. Ergo je „narodnost“ večna zvezda vodnica naroda, njegova „bitna, naravna določitev“. Toda kaj je bitnostno določilo človeka pred nastankom naroda kot zgodovinske kategorije? Želi Spomenka Hribar reči, da pred tem še ni bilo človeka, ali pa, da je Narod od vekomaj?

„Znanstveno določilo“? Kot da je znanost nekaj izvenzgodovinskega, nad „mejami ideološkega mišljenja“. Ali naj torej namesto „nacionalistično“ napišemo kakšno drugo „sranje“? „Narodnostno“?

Edino iz tega „sranja“, ki postavlja „narod“ kot „bitnostno določilo človeka“ in s tem vseh ljudi, v času ko ni „neposredne narodove stiske, ko torej ni treba, da bi se postavljali na okope“ (slogaštvo?), lahko Spomenka Hribar izpelje zahtevo po tem, da bi ljudje diferencirano mislili, da pa se ne bi zaradi tega diferencirali, „postavljali na okope“. Kakor, da ne bi prav zaradi njihove dejanske, družbene diferenciranosti tudi diferencirano mislili; četudi ob tem predpostavljamo določeno samostojnost „družbene nadstavbe od baze“ (navednice naše). Kar se ji prikazuje kot „diferenciacija mišljenja“, je sočasno miselno reprezentiranje realne družbene diferenciranosti, je samo spet določeno z družbenimi razmerji. Za Spomenko Hribar pa je le „narod“ znotraj katerega je „delitev nivojev mišljenja“ ni pa „delitve ljudi“, ki tako ali drugače mislijo. Toda ne kot delitev na „dobre in slabe ljudi“. To je njen „nizek udarec“, to je lažna delitev, ki nam jo podtika. No, mi ji jo velikodušno vračamo, kakor ji rade volje vrnemo tudi pojmovanje zgodovine kot „manihejskega boja“ med „drobrim in zlim“.

Spomenka Hribar ne le, da pristaja na delitev znotraj „naroda“, delitev „ljudi“, na postavljanje „na okope“, na delitev zgolj kot možnost, zgolj kot stvar, ki jo moramo in, ki bi jo bilo mogoče odpraviti po „miselni poti“; tako delitev kot od posameznikov volje neodvisno in objektivno zgodovinsko možnost in danost — zanika. Kar sicer deli, kljub njenemu zanikovanju, so lahko le „ideologije“, take ali druge, pravšnje ali ne, kakor, da „ideologije“ moč umetno ločiti od siceršnjih družbenozgodovinskih razmer in razmerij. Naj povemo z Marxom, pa ne, da bi nasproti Bibliji postavljali drugo biblijo:

„Ne določa zavest ljudi njihove biti, temveč narobe, njihova družbena bit določa njihovo zavest.“ (MEID IV, str. 105). Sicer pa se bomo k vprašanju marksizma kot „ideologije“ še povrnili.

Spomenka Hribar nastopa proti „naglašanju nacionalnega vprašanja in v tem smislu“ proti „naglašanju popolne mišljenske enotnosti“, danes, „ko ni neposredne narodove stiske“. S tem pa, ko hoče „diferenciatio mišljenja“ brez dejanske družbene diferenciacije, kakor, da je to sploh možno, to vprašanje sama naglašja, kakor tudi „enotnost“, ki je, če naj ostane dejanska, tudi mišljenska. „Kdo pa je še danes proti socializmu, kot specifično naši poti v prihodnost?“, pravi Spomenka Hribar. Ali ne hoče Spomenka Hribar preveč?

Na Tribuni pa izhajamo iz tega, da opredeljenost za revolucionarne družbene spremembe, kakršna je tudi boj za samopravni socializem in delavsko samoupravljanje, ni le in sploh ne predvsem stvar osebnih odločitev posameznikov, temveč realnih družbenih razmer, razrednih odnosov. Ti odnosi so prav tako v sočasni dialektični povezanosti z osebnimi odločitvami posameznikov, kar med drugim analiziramo v nekem drugem članku v tej številki Tribune. Za Spomenko Hribar pa je vse enoznačno. Ona, vneta borka proti „naglašanju popolne mišljenske enotnosti“, naenkrat izjavlja, da smo si pri nas vsi enotni glede „naše poti v prihodnost“. Protislovja v katera pada, ko hoče na vsak način realna družbena protislovja odpraviti kar po „miselni poti“, naslikati nadrazredno, nediferencirano, nedeljeno družbo, „narod“, kot „bitnostno določilo človeka“, na drugi strani pa ohraniti različne „nivoje mišljenja“, ohišnico, „vrtiček“ za „diferencirano mišljenje“, jo tudi dokončno prepričajmo v pravilnost pojmovanja marksizma kot ene izmed „ideologij“.

V Tribuni mnoge zelo motijo „ideološka ekskluziviranja“ kot „Naj živi proletarska revolucija“, „Naj živi delavsko samoupravljanje“, „Dol s privatno lastnino“, itn. To je razumljivo. Lažje je na primer „tematizirati Marxovo misel v kontekstu evropske filozofske misli“ — „Platona, Aristotela, Descartesa, Hegla“, Heideggerja — kot pa preiti v temeljni spopad s temelji obstoječega. Seveda je tudi prvo delo in napor, a marksistično je le v povezavi s prakso in le v povezavi z zavestjo bistvenega značaja te prakse. V obratnem primeru pa ostaja marksizem in s tem Marxova misel le filozofija med filozofijami, torej pogled na svet, torej razlaganje sveta, torej meščanska filozofija. To pomeni, da ne vidimo razlike med marksizmom in filozofijo. To je gotovo lažnejša pozicija, ki pa se jo na Tribuni odpovedujemo; najmanj s tem, ko pišemo omenjene parole, zato pa drugače. Da to nekateri percipirajo kot „ideološko ekskluziviranje“ je že del tega odpovedovanja. Menimo namreč, da historični materializem po svoji glavni usmeritvi ni več filozofska temveč empirična in znanstvena metoda (Korsch). S tem ne želimo trditi, kakor v primeru „naroda“ počenja to Spomenka Hribar, da se je razvil na lastni družbeni in zgodovinski podlagi, kar bi pomenilo, da se je razvil izvenzgodovinsko. Pač pa trdimo, da je to teorija, ki je ne le znanstvena metoda za razumevanje zgodovine in zgodovinsko razlaganje in razumevanje sedanjih družbenih odnosov, ampak hkrati eno glavnih orožij proletariata, v njegovih razrednih bojih, ki so hkrati boji za dvigovanje njegove razredne zavesti. In obratno! Ta teorija torej ni le razlaganje, temveč predvsem udejanjanje. In to je tisto, kar jo diferencira od vseh ideologij, od vseh oblik sprejrnjene zavesti. In če pristanemo na to, „da nas ideologije opredeljujejo“, potem je historični materializem tisti, ki mora te ideološke lupine preluknjati, da bo priteklo na dan vse drobovje razrednih bojev in, da bodo postavljena prava, se pravi razredna vprašanja. In „Odgovor“ na vprašanja, ki si jih historični materializem kot vprašanja „niti ne zastavlja“, ker „to niso“ njegova vprašanja, in tudi sploh ne vprašanja, mirno prepuščamo Spomenki Hribar. Naj nas le ne pošiljuje z njimi!

Za razredni boj gre! Razredni boj na nivoju produkcijske celote družbe, svetovne ekonomije kot totalitete! In specifična, zgodovinsko nastala, kapitalistična družbena delitev dela, narod, je ravno tako torišče razrednega boja. V odnosih, ki vladajo in razmerah, ki so v svetu „danes“, celo najpomembnejše.

Spomenka Hribar ne ve, kakšen „odmev in posledice bo imelo to“ njeno „pisanje“. Se mar pribija na kriz? UREDNIŠTVO

2 x OKROGLA MIZA ALI KAKO OSTATI V KROGU IN SE TEGA ZAVEDATI

Delujoči subjekti OO ZSMS na pravni fakulteti so organizirali okroglo mizo na temo oz. vprašanje „Kaj misliš o delovanju OO ZSMS (saj vemo, da vsa družbena aktivnost poteka preko nje) in o možnostih tvojega prispevka. Vsi zainteresirani so pravočasno dobili tudi program z nagovorom in okvirnimi tezami razgovora:

1. Student-delavec (ali je študij delo).
2. Ali so študentje prava še revolucionarni in če so, za kaj se borijo?
3. Študent in znanstveno raziskovalno delo (študent kot pobudnik obravnavanja pravnih vprašanj družbene stvarnosti).
4. Študentska pravica do samoupravljanja možnost vplivanja, izoblikovanja samoupravnih odločitev na PF).
5. Študijski program brez usmeritev je najboljši!?

6. Ali je sedanji obseg marksističnega izobraževanja dovolj za izoblikovanje vsestranske in ustvarjalne osebnosti študenta! Kaj je s poklicno etiko pravnikov!

Megalomanski projekt kritike in samokritike se je kot je to v navadi začel z uvodom, ki naj bi predstavil trenutno stanje in spoznane probleme s strani delujočih članov v organih ZSMS in delegatov. Uvod bi svojo funkcijo „popolnoma“ opravil, če ne bi bila prisotna le peščica predstavnikov t.i. neaktivne in molčeče baze, ki ji je bil uvod tudi namenjen. Sestava prisotnih je nudila problemsko razpravo, katere problemi so bili večini prav dobro jasni, saj so jih sami tudi oblikovali. Problemi, ki tarejo pravnike, so klasični problemi nedelovanja delegatskih struktur in reševanje teh problemov znotraj ZSMS. Spotaknili so se ob porazni udeležbi na volitvah samoupravnih organov, ki so doživele svojo uspešnejšo ponovitev; kritizirali „svojo“ odtujenost od baze, s katero nimajo „stika“ poiskali subjektivne vzroke za študentovo indiferentnost; in na koncu uvoda ugotovili, da tega ni moč rešiti čez noč.

Na jeziki mnogih razpravljajočih so se kar množile različne kategorije revolucionarnosti in njih odvisnost od raznih subjektivnih in objektivnih kriterijev itd. Od kvazirevolucionarnih kategorij do klasične marksistične opredelitve revolucije in revolucionarnosti pa so se mukoma dokopali in nekdo je ugotovil, da (smo) so revolucionarni takrat, ko skušamo uresničiti tisto, za kar smo se domenili. Očitno kolege pravnike teži neuresničevanje sprejetih sklepov in tako njih uresničevanje kot logična posledica sploh delujočega delegatskega sistema predstavlja že revolucionarno dejanje. Za mnoge revolucionarna akcija ni postala niti podobna evolutivnim spremembam, ki si jih želijo. Še več, željenih sprememb enostavno ne zmorejo uresničiti kljub „profesionalni dolžnosti poznavanja“ tovrstnih mehanizmov. To se lahko pojavi samo tam, kjer zavest o problemu še ne vsebuje zavesti o organizirani akciji. Vendar pa so ugotovili, da obe zavesti obstajata, prva se oblikuje v razpravljanih na zborih letnika in druga v „izvršnih organih OO ZSMS.“ (Sestava delegatov v organih samoupravljanja in članov organov ZSMS pa se skoraj v popolnosti ujema). Zato skoraj ni ovir, da bi delegatska struktura izvemši bazo samozadovoljno delovala do trenutka samokritike. Ta okrogla miza naj bi bila tak trenutek.

Dejansko je stanje mnogo bolj „idilično“, namreč med večino študentov vlada maksimalno zaupanje v izvoljene delegate, ki ga podpira tudi nepoznavanje delovanja delegatskega sistema. Tako se voljenje delegatov zreducira na voljenje ljudi, ki so se dolžni spoznati in se vključiti v delegatsko strukturo, kjer se po nekaj sestankih popolnoma udomačijo in že lahko producirajo probleme, z njimi pa tudi zavest baze o problemih.

Pogojev za kritično refleksijo s strani baze pa na tej okrogli mizi ni bilo. Še več, baza je je ostala eden od krivcev za neaktivnost celotnih struktur. Študentu so priznali pravico in dolžnost samoupravljanja ob kritiziranju lastne kritike, ki naj bi bila tisto, za kar je potrebno organizirati okroglo mizo in tisto, česar že prej sami niso vedeli. Važno je, da se vrtil.

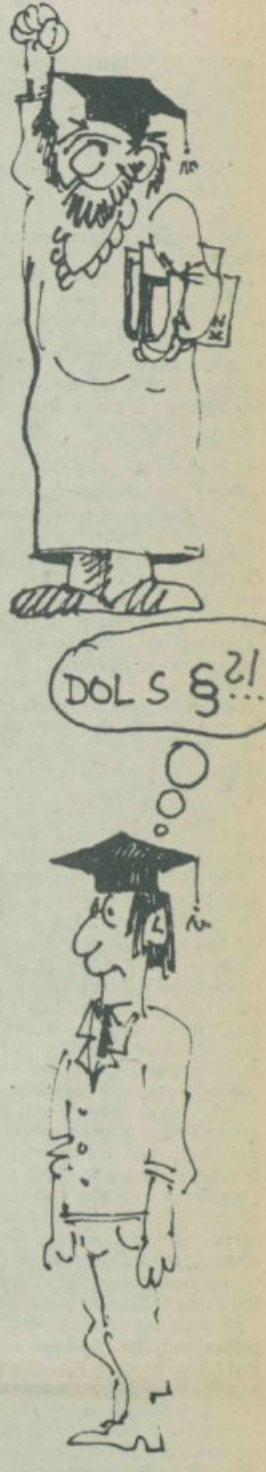
Ta del razprave se je končal najbolj plodovito ob informativnem, kritičnem zaključku, ki se vrne na nov začetek. Ob problemu vključevanja študentov v znanstveno-raziskovalno delo prav tako niso prišli do pomembnejših novih ugotovitev, še manj do kakih sklepov. Res so prikazali dejanske možnosti znotraj fakultete in njenih institutov, ki se izživje v obliki sodelovanja v anketnih delih raziskav in lažjih nalogah. Alternativno ostaja tistim zagnanim na izbiro naloga za Prešernovo nagrado. Splošno pa se ta problem nanaša na vrednotenje (tudi finančno) raziskovalnega dela; skratka problem, ki se ne tiče samo fakultete.

Problemi študija so zvedeni v svoji predstavitvi, deloma zaradi izčrpnega ubadanja s problemi v prvem delu, in so ostali samo v okvirni opredelitvi. Ugotovili so zaostajanje učnega programa na nekaterih področjih za pozitivno, veljavno zakonodajo; ukvarjali so se s (ne)pravilnostjo obveznih vaj in predavanj; navezali na prvi del in v zvezi z njim na počasno preoblikovanje študijskih programov in sploh kakršnih koli sprememb, ki sodijo v pristojnost študijske komisije.

Svoj zaton je okrogla miza doživljala v meglarjenju in plavanju s pojmi samoupravljanja, poklicne pravniške etike, marksističnega izobraževanja. Ugotovitve na teh področjih so bile zgolj informativne in pričujoči niso bili sposobni niti niso imeli časa za kakršno koli kritično osvetlitev pojmov, kaj šele problemov, ki jih ti pojmi dejansko opredeljujejo. V naglici so se kopčili stoki in pripombe o pomanjkanju prostora, (ne)kulturi zabavnega življenja, problemih kulturnega ustvarjanja za interno glasilo PF itd.

Na koncu je nujno sledila tudi beseda o namenu te okrogle mize, ki je ovrgla vse zastavljeno v zasnovi in podarila, da je to res pomemben prispevek in gradivo za zbornik ob 60-letnici pravne fakultete (ob nekaterih vmesnih pripombah).

P.S. V pogovoru po končani mizi je padla kritična izjava o okrogli mizi — Z.M.: „Dokazali smo, kako smo kot družboslovna fakulteta družboslovno na psu“ (organizatorji okrogle mize namreč). Mitja Maruško

"Jedro tako velburžoazne kakor malomeščanske rešitve stanovanjskega vprašanja" je, da bodi delavec lastnik svojega stanovanja." (Engels)

Slobodan Dukić se je v svojem članku „Engels za stanovanjskega razsodnika“, Delo, 6. 3. 1980, stran 4, lotil tistih, ki v SZDL SR Srbije nasprotujejo gradnji stanovanj, katerih lastniki naj bi bili delavci, torej gradnji stanovanj z „lastnimi sredstvi delovnih ljudi in občanov“. Konkretnih stališč SZDL SR Srbije ne poznamo in se v tem članku ne želimo oklicevati za tretjega razsodnika. Kar nas zanima, je izcedek, ki ga je Slobodan Dukić iztisnil polemizirajoč in nasprotujoč stališčem članov SZDL, ki so se pri nasprotovanju gradnji stanovanj v lasti delavcev sklicevali na stališča klasikov marksizma, konkretno na Engelsovo stališče v zvezi s „stanovanjskim vprašanjem“.

Takoj uvodoma si Slobodan Dukić dvojno zavaruje hrbet ali vsaj misli, da to stori. V članku pravi:

„Takšno ravnanje in takšna stališča (poudarjanje, da delavcem ni potrebno stanovanje v njihovi lasti, saj je bilo takšno tudi stališče klasikov marksizma, op. pis), to moramo takoj povedati, so v nasprotju s stališčem zveze komunistov.“

Vladimir Bakarić je skorajda pred letom dni imel intervju za RTV Beograd, ki je bil objavljen tudi v časopisu, katerega novinar je Slobodan Dukić. To je bilo dne 15. 7. 1979. Med drugim je Vladimir Bakarić tedaj dejal, „da bi bilo pravilno, da bi stanovanja dajali v najem, ne pa da ustvarjamo lastnike stanovanj“, da pa je „vendar ta problem povezan z gradnjo stanovanj v družbenem sektorju, kjer ta hip takšnih sredstev ni in je torej potrebno poiskati nekakšen kompromisen izhod, ki upošteva oboje.“ In naprej, „da to seveda terja prodajo stanovanj in vrsto nevšečnosti in protisocialističnih pojavov.“ Njegovih besed, mislimo, da se bo Slobodan Dukić s tem strinjal, najbrž ni moč imeti za njegovo privatno mnenje.

Slobodan Dukić pravi dalje:

„Sklicevanje na Engelsa ni nič drugega kot dogmatizem“. V svojem intervjuju Vladimir Bakarić pravi tudi, da je „potrebno poznati Engelsova dela“, v katerih je podal kritiko rešenja stanovanjskega vprašanja.

Daleč od tega, da bi se hoteli skrivati za avtoriteto, kakršno v jugoslovanskem delavskem gibanju predstavlja Vladimir Bakarić; njegove besede citiramo preprosto zato, ker se z njimi strinjamo.

Sicer pa je ost naša polemika drugje. Slobodan Dukić izhaja iz tega, kar bi moral šele dokazati in pravi, „da smo v naši družbi, v kateri je na oblasti delavski razred, dosegli to, kar so klasiki marksizma trdili, da je nujno treba doseči za uspešno reševanje delavčevega stanovanjskega vprašanja. Odpravljeno je izkoriščanje človeka po človeku, kapitalističen način proizvodnje, delavec si je prisvojil vsa življenjska in delovna sredstva, lastniki najemniških zgradb so razlašeni.“

Ce si je delavec prisvojil vsa življenjska in delovna sredstva, zakaj potrebuje tedaj lastno stanovanje? Če se nima stanovanja; ali to pomeni, da ima vsa življenjska in delovna sredstva? Kdo mu ga je vzel, kdo mu ga ne da, če je odpravljeno izkoriščanje človeka po človeku, če je odpravljen kapitalističen način proizvodnje?

V vsa ta protislovja zabrede Slobodan Dukić, ker misli, da je s tem, ko je razredna protislovja jugoslovanske družbe miselno „razrešil“ v svoji glavi, ta protislovja tudi dejansko odpravil. To je predpostavka, iz katere (objektivno) izhaja in to je hkrati vzrok vsem njegovim napadnim zaključkom. Za kaj mu torej gre? Pravi, da smo v času, ko je „iz družbene blaginje težko vzeti denar“ in jasno je, da se mu ga zdi vzeti iz delavčevega žepa toliko lažje. „To postaja vedno bolj izrazita zahteva in potreba“, pravi. Čigava? Delavčeva?

Zahteva, da naj delavci investirajo „precej več lastnih sredstev“ v gradnjo stanovanj in naj tako postanejo lastniki teh stanovanj, je pisana na kožo gospodarski krizi, relativnemu zmanjšanju delavskih plač kot enega izmed ukrepov za odpravljanje te krize.

„Postavimo: v nekem industrijskem kraju ima praviloma vsak delavec lastno hišico. V tem primeru stanuje delavski razred v tistem kraju brezplačno; stroški za stanovanje se ne štejejo več v vrednost njegove delovne sile. Vsako znižanje produkcijskih stroškov delovne sile, tj. vsaka trajna pocenitev delavčevih življenjskih potrebščin pa je „na osnovi železnih zakonov narodnogospodarske vede“ enaka znižanju vrednosti delovne sile in zato je nazadnje posledica tega, da se skladno s tem zniževanjem vrednosti delovne sile zniža delovna meza. Delovna meza bi se tedaj znižala povprečno za prihranjeni povprečni znesek najemnine, to se pravi, delavec bi plačeval najemnino za svojo lastno hišo, toda ne v prejšnji obliki, tj. v denarju svojemu hišnemu posestniku, temveč z neplačanim delom tovarnarju, za katerega dela. Na ta način bi delavčevi prihranki, ki jih je vložil v svojo hišo, pač postali nekak kapital, toda ne za delavca, temveč za kapitalista, ki delavca zaposluje.“ (F. Engels, o stanovanjskem vprašanju, tr. 392, MEID, IV)

Pri nas ni tovarnarjev, ni kapitalistov kot družbenega razreda, ki bi imel v lastni produkcijska sredstva. Je pa kapital, kot družbeni odnos, kot „gospodstvo nad neplačanim delom drugih“, kot „gospodstvo“ tistih in tistega dela družbe, ki ga delavski razred, navkljub nasprotnemu zatrjevanju Slobodana Dukića, še ni podredil svojim interesom, ga še ni odpravil. Tudi zato, ker ga objektivno še ne more. Zato ker Slobodan Dukić izhaja iz napačne predpostavke, ki mu še pomisliti ne dovoljuje, da tak in tak družbeni odnos še obstaja in sicer ne kot „ostanek“ ali celo „ekscres“, ampak družbeni značaj produkcije, misli, da je moč „stanovanjsko vprašanje“ reševati in rešiti ločeno in neodvisno od družbenega značaja produkcije sploh, produkcije kot celote. Ne ve, da – kakor se „stanovanjsko vprašanje“ vzpostavlja šele z vzpostavljanjem kapitalistične blagovne produkcije – tako se z njenim razreševanjem razrešuje tudi samo. Slobodan Dukić pa ga ravno ukinja kot vprašanje kapitalistične blagovne produkcije in ga s tem, ko daje stanovanje delavcu v osebno last, naredi za privatno zadevo individua. Ponuja nam praktično rešitev „stanovanjskega vprašanja“ in se pri tem obilno zgleduje po malomeščanskem Proudhonu, ki bi rad ohranil star sistem, le da bi ga očistil njegovih „slabih strani“.

Edino od tod se mu lahko „davki“ kažejo kot pomembno vprašanje, ki lahko vzpodbudi gradnjo stanovanj v delavčevi lasti. Pri tem se seveda ne zaveda, da tudi „davčne olajšave“ za tiste, ki bodo vlagali lastna sredstva v gradnjo stanovanj, ne pomenijo rešitve, kaj šele za razreševanje „stanovanjskega vprašanja“ na nivoju celotne družbe. Davki so del ekvivalenta za vrednost delovne sile in se morajo delavcu sorazmerno z odtujenjem vračati po drugi poti, z zviševanjem plače. Davčne olajšave so torej slaba uteha, kajti zgodi se lahko, če bo ta način gradnje postal splošen, da se bo sčasoma, davčnim olajšavam primerno, delavcem zmanjšala plača. Seveda ne absolutno, ampak relativno. Toda Slobodana Dukića ne skrbita le „davčna in kreditna politika“, katerih učinki na delavčeve plače so sorodni, ampak tudi – prodaja stanovanj. V istem članku pravi:

„V razvitih državah, na primer, delavec zamenja službo povprečno štirikrat in prav tolikokrat stanovanje, ne glede na to, ali je enkrat po proučeno delovno že privezal na domačo ognjišče, spet spravilo od tam, da bodo lahko služili spreminjajočim se zahtevam kapitala. Kam zabredemo, če hočemo

tako imenovana praktična vprašanja kakor stanovanjsko vprašanje reševati posebej, nam nihče lepše ne dokazuje kot Slobodan Dukić, ki nam najprej v nekaj vrsticah razlaga, kako je „strela nad glavo pridobljena z lastnimi prihranki, izjemna priložnost, da na stanovanjskem področju krenemo naprej“, da bi potem, ko se ga lotimo od blizu, začel v zadregi jecljati, kako pri „nas veljavna stanovanjska politika ovira mobilnost delavca...“ In on ima rešitev najbrž že pri roki. Liberalizacija prodaje in kupovanja lastnih, privatnih stanovanj – to je brzokone še en njegov recept. Da bo s tem število hišnih posestnikov naraslo, da bo to področje družbene produkcije dejansko sprivatizirano, to dobrega meščana Slobodana Dukića najbrž ne moti preveč. Šele tu postane dokončno očitno, da bo s protislovjem, v katero pada, samo materializacija siceršnjih družbenih protislovij, ki si jih ne da odpraviti vsako zase in neodvisno od drugih.

Slobodan Dukić nam ponuja rešitev, ki „sama isto vprašanje vedno znova obnavlja, ki torej ni nikakršna rešitev“. Isto rešitev so predlagali že mnogi pred njim gospodje buržuji, kakor je bil g. Sax, ki ga med drugim kritizira tudi Engels v svojem spisu O stanovanjskem vprašanju. Tudi g. Saxu se je problem prodaje delavčevih stanovanj kazal kot rešitev „stanovanjskega vprašanja“. In kaj mu odgovarja Engels: „Posamezni delavec bi še kdaj utegnil prodati svojo hišico, ob kakem večjem štrajku ali splošni industrijski krizi pa bi nujno bile vse hiše štrajkajočih delavcev naprodaj in tedaj bi ne bilo kupcev za vse hiše ali pa bi jih prodali globoko pod ceno. Če bi pa bilo kupcev za vse, tedaj bi se očitno vsa velika stanovanjska reforma g. Saxa razblinila v nič in začetni bi morali zopet od kraja.“ (ib. 392)

Slobodan Dukić se torej očitno vrti v krogu in sam sebi skače v usta. Ali pa želi morda trditi, da pri nas ne poznamo „industrijskih kriz“? Da smo odpravili kapitalističen način proizvodnje, da si je delavec prisvojil vsa življenjska in delovna sredstva?

V nasprotju s Slobodanom Dukićem Friedrich Engels, kakor tudi ostali klasiki marksizma, nikoli ni ne želel ne hotel dajati kakršnikoli socialnih receptov. V svojih spisih o „stanovanjskem vprašanju“ je to tudi eksplicitno zapisal: „Kako torej rešiti stanovanjsko vprašanje? V današnji družbi ga rešujejo druge tako, kakor se rešuje vsako drugo družbeno vprašanje: s postopnim ekonomskim izenačevanjem med povpraševanjem in ponudbo ter z rešitvijo, ki sama isto vprašanje vedno znova obnavlja, ki torej ni nikakršna rešitev. Kako bi socialna revolucija rešila to vprašanje, ni odvisno le od vsakokratnih razmer, temveč tudi od mnogih vprašanj, ki segajo doli; med temi je vprašanje, kako odpraviti nasprotje med mestom in deželo, eno najbolj bistvenih. Ker pa ni naša naloga, da bi delali utopične načrte o ureditvi bodoče družbe, je čisto nepotrebno, da bi se ob njih ustavljali. Vendar pa ni dvoma, da je že danes v velikih mestih dovolj stanovanjskih hiš, da bi lahko takoj odpravili vsako resnično „stanovanjsko stisko“, če bi te hiše racionalno izkoristili. To pa je mogoče doseči le z razlastitvijo dosedanjih lastnikov oziroma s tem, da bi naselili v njihovih hišah ljudi brez strehe in delavce, ki stanujejo sedaj v prenatrpanih stanovanjih. Kakor hitro si bo proletariat osvojil politično oblast, bo tak ukrep, narekovan zaradi javne blaginje, prav tako lahko izvesti, kakor lahko današnja država izjava druge razlastitve in naselitve.“ (ib. 373-74)

Kar zadeva „sklicevanje na Engelsa“, je naša naloga, da študirajoč in razvijajoč revolucionarno teorijo delavskega razreda, študiramo klasike marksizma in naše izsledke postavljamo proti vsem tistim, ki imajo to teorijo za zastareli in neaktualen produkt 19. stoletja, ter na ta način teoretična stališča apliciramo v družbeno prakso, kar povezano med seboj pomeni – boj za delavsko samoupravljanje!

Igor Bavec

(nadaljevanje z druge strani)

V četrtem tednu sem se preselil v drugo stavbo EDP v računovodski sektor – oddelek za ekonomske študije in analize. Tu sem se ukvarjal najprej s problematiko uvajanja novega kontnega plana v podjetje. Firma EDP je namreč nastala s fuzijo 14 samostojnih elektroproizvodnih in distribucijskih podjetij pred 3. leti in takrat je vodila vsaka firma svoje knjigovodstvo brez enotnega oz. predpisanega kontnega plana za vsa podjetja, kjer ima vlada kontrolo nad njimi in tako je začelo tudi podjetje EDP uvajati nov plan. Vendar zaradi obsežnosti sprememb in popolnoma drugačnega pojmovanja kontov kot v predhodni dobi ima EDP še sedaj velike probleme z aktualiziranjem vseh podatkov. V letošnjem letu so uspeli zaključiti vse konte šele za leto 1977.

Nato sem se seznanil s posebno metodo pri proračun oz. planu, ki se imenuje „zero-base budgeting“. Bistvo te metode je v tem, da skuša čim bolj optimalno oceniti in določiti posamezne postavke proračuna in ovreči nepotrebne oz. manj koristne postavke. To metodo sedaj preizkušajo v EDP in moj sodelavec je imel nalogo, da čim bolj realno oceni vse probleme, ki nastajajo pri tem in prednosti te metode. Proti koncu tedna pa sem proučeval organizacijsko strukturo računovodstva in izmenjal mnenje o splošnih pogojih razvitosti in nerazvitosti Portugalske in tudi Jugoslavije ter moje sodelavce podrobno seznanil z našim sistemom samoupravljanja in družbene lastnine, za kar so pokazali veliko zanimanje.

Zadnji, t. j. peti teden moje prakse, je minil v proizvodnem sektorju in sicer v njegovem računovodskem delu. Ta oddelek se ukvarja z operativnim evidentiranjem nabave raznega blaga za elektrarne, vodi evidenco o dobaviteljih in ureja plačila tekočega vzdrževanja. Tako sem spremljal celoten proces nabave, ki se prične z naročilnico nekega proizvodnega obrata, sledi faktura dobavitelja, nato prevzemnica, naloga za nakazilo in samo plačilo. Vsaka faktura in plačilo se seveda knjižita v saldakontih.

Naslednja stvar, ki sem jo proučeval, je bil celoten prikaz nekega tenderja za gradnjo hidroelektrarne, ki jo financira Mednarodna banka za obnovo in razvoj. V razpisu je sodelovalo 20 mednarodnih podjetij, med njimi tudi eno jugoslovansko, vendar je bil najbolj konkurenčen s ceno in dobavnim rokom konzorcij portugalskih in francoskih podjetij. Velik del tenderja je bil posvečen ugotavljanju, kaj vse vsebuje ponujena cena. Tukaj so z računalnikom pregledali vse postavke, ki so bile sicer že prej predpisane v samem tenderju in tako ugotavljali, ali posamezni ponudnik res s tisto ceno misli tak obseg sredstev in storitev, kot to predpostavlja EDP. Ostale postavke so bile tehnična in finančna sposobnost izvajalca, rok dobave oz. izgotovitve, dinamika gradnje in črpanje finančnih sredstev, tehnični pogoji za prevzem, vzdrževanje naprav ipd. Komisija, ki je pregledovala ponudbe, se je na koncu odločila na osnovi gornjih kriterijev za zgoraj omenjeni konzorcij.

S tem se je moja praksa v EDP končala. Naj še omenim, da so bili moji sodelavci kot tudi ostali Portugalci zelo prijazni z menoj, pripravljeni so mi bili pomagati in svetovati na vsakem koraku in so se trudili, da bi bilo moje bivanje na Portugalskem čim prijetnejše. Iz aktivnosti EIESEC-a je izstopal samo 4-dnevni izlet na Algarve, t. j. 300 km južno od Lizbone, drugače pa nas je bilo šest praktikanov prepuščenih samih sebi in svoji iznajdljivosti.

OBVESTILO!

Pisma uredništvu ne smejo presegati 7,5 strani (pol avtorske pole) !!

ŠKUC

Stari Trg 21
61000 Ljubljana

NATEČAJ:

Študentski kulturni center namerava med svojimi edicijami za leto 1980 izdati tudi antologijo poezije in proze mlade, še neveljavljene generacije.

Naše zahteve so poleg inventivnosti še najmanj za 5 strani poezije oziroma proze v novelistični dolžini.

Prispevke v 3 tipkanih izvodih bomo sprejemali do 2. aprila 1980 na naslov: ŠKUC, Stari trg 21, 61000 Ljubljana

Založniška komisija
pri ŠKUC

Založniška komisija pri ŠKUC-u vas prosi, da v svoji kulturni rubriki objavite naslednjo notico:

Razglas!

Založniška komisija pri ŠKUC-u razpisuje stalni natečaj za avtorska in predvodna dela s področja literarne in raznih drugih umetniških praks in teorij, naravoslovja, tehnike, oziroma za dela z vseh področij, ki jih je mogoče izdati v obliki knjige. Dela pošiljajte na naslov ŠKUC, Stari trg 21, Ljubljana, v dveh izvodih s svojim polnim naslovom.

Za objavo se vam že vnaprej zahvaljujemo!
Za komisijo: Andrej Drapal

TRIBUNA, ŠTUDENTSKI ČASOPIS
IZDAJA – UK ZSMS LJUBLJANA
Trg osvoboditve 1/11 – 86
Telefon: (061) 21–280

Uredništvo:

Franc Mlošič – glavni urednik, Igor Bavec – odgovorni urednik, Bojan Korsika – teorija, Rudi Podgornik – naravoslovje, Igor Žagar – kultura, Slavko Hožan naravoslovje, Nives Vidrih – lektorica, Mitja Maruško – prodaja, Mojca Dobnikar, tajnica

Izdajateljski svet:

Rudi Rizman, Primož Heinz, Mla Šetinc, Marjan Kunaj (predsednik), Janez Topovšek, Samo Hribar, Tomaž Kraševc, Borut Eržen, Bojan Korsika, Branko Bratkovič, Franc Mlošič, Igor Bavec.

Uradne ure so vsak delavnik od 10. do 13. ure v prostorih uredništva. Redni javni sestanki uredništva so vsak torek ob 17. uri. Celoletna naročnina za dijake in študente 50 din; za ostale 75 din; Poštnina plačana v gotovini. Rokopisov ne vračamo in pisem uredništvu ne honoriramo. Št. žiro računa 50101–678–47303 z obveznim pripisom za Tribuno!

Tisk: tiskarna Ljudske pravice v Ljubljani. Priprava za tisk: BEP Dnevnik (Vesna Škrbec, Mišo Kotnik, Roman Rot, Majda Kotnik, Marija Sokač, Veronika Vidrih, Niko Rebek, Vera Dobovišek, Ksenija Šurk in Drago Pečenik)

Oproščeni temeljnega davka na promet po pristojnem sklepu št. 421–1/70 z dne 22.01.1973.